

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Užívání drog mezi středoškolskými studenty v Praze

Vliv osobnostních charakteristik, vrstevnické skupiny a perspektivy budoucnosti na užívání nealkoholových drog mezi studenty pražských středních škol

Bc. Kristina Kolářová

vedoucí práce: Mgr. Jan Jakub Zlámaný

Praha 2009

Prague college of psychosocial studies

Drug use among secondary school students in Prague

Influence of personality characteristics, peer groups and future prospects on the using of non-alcoholic drugs among secondary school students in Prague.

Bc. Kristina Kolářová

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Jan Jakub Zlámaný

Prague 2009

Anotace: Tato diplomová práce se zaměřuje na problematiku užívání drog u dospívajících jedinců. Na základě odborné literatury se autorka pokouší nalézt vztah mezi užíváním nealkoholových drog a osobnostními charakteristikami, vrstevnickou skupinou, volným časem a perspektivou budoucnosti u adolescentů. Na tyto oblasti se autorka zaměřila i v dotazníkovém šetření KAUDSS 2009 (Konzumace alkoholu a užívání drog středoškolskými studenty), které provedla ve spolupráci se svou kolegyní. Cílem šetření bylo zmapovat užívání alkoholových a nealkoholových drog a dalších oblastí života studentů druhých ročníků pražských středních škol - školní prostředí, perspektivu budoucnosti, osobnostní charakteristiky, religiozitu a spiritualitu, rodinu, vrstevnickou skupinu a volný čas. Na základě výsledků autorka hledá souvislosti mezi osobnostními charakteristikami, vrstevnickou skupinou, volným časem, perspektivou budoucnosti a nadměrným užíváním nealkoholových drog. Práce obsahuje i krátký pohled na současnou podobu programů primární prevence.

Klíčová slova: nealkoholové drogy, adolescence, osobnostní charakteristiky, vrstevnická skupina a volný čas, perspektiva budoucnosti, primární prevence

Abstract: This thesis focuses on the issue of drug use among adolescents. The author tries to find relation between using non-alcoholic drugs and personal characteristics, peer groups, leisure time and future prospects of adolescents based on literature. The author also focused on these areas in the survey KAUDSS 2009 (consumption of alcohol and drug use by secondary school students) that carried out in collaboration with her colleague. The aim of the investigation was to map using alcoholic and non-alcoholic drugs and other areas of student life of second year of secondary school in Prague – school environment, personality characteristics, religiosity and spirituality, family, peer group and leisure time. Based on the results, the author is looking for relation between personality characteristics, peer group, leisure time, future prospects and over-using of non-alcoholic drugs. The thesis includes a brief look at the current form of primary prevention programmes.

Key words: non-alcoholic drugs, adolescence, personality characteristics, peer group and leisure time, future prospects, primary prevention

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou práci k magisterské zkoušce vypracovala samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použila.

V Praze dne 31. 8. 2009

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Janu Jakobovi Zlámanému za odborné vedení a cenné připomínky. Děkuji také MUDr. Olze Dostálové, CSc., za její ochotu a odbornou pomoc.

Dále bych ráda poděkovala pražským středním školám, jejich vedení a především všem studentům, kteří mi věnovali svůj čas a zúčastnili se dotazníkového šetření. Bez jejich ochoty by tato písemná práce nemohla být zpracována.

OBSAH

ÚVOD.....	9
Výběr tématu.....	9
Členění písemné práce.....	10
1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	12
1.1 Období adolescence.....	12
1.2 Rizikové chování.....	12
1.3 Droga.....	13
1.3.1 Dělení drog.....	14
1.3.2 Stupně užívání drog.....	15
1.3.3 Syndrom závislosti.....	16
1.4 Primární prevence.....	17
1.4.1 Vrstevnický program.....	17
2 OBDOBÍ ADOLESCENCE.....	18
2.1 Tělesné a psychické změny v adolescenci.....	19
2.2 Sociální změny v adolescenci.....	20
2.3 Utváření identity v adolescenci.....	22
2.4 Adolescentní moratorium.....	23
3 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ V ADOLESCENCI.....	24
3.1 Užívání nealkoholových drog v adolescenci.....	25
3.1.1 Příčiny užívání drog.....	26
3.1.2 Důsledky užívání drog.....	27
4 PROBLEMATIKA UŽÍVÁNÍ DROG.....	29
4.1 Historie užívání drog.....	29
4.2 Vývoj drogové problematiky v České republice.....	29
4.2.1 Nejnovější studie v oblasti drogové problematiky u dospívajících.....	32
4.2.2 Užívání konopných drog.....	33

5 RIZIKOVÉ FAKTORY UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK.....	35
5.1 Osobnost jedince a rizikové faktory z ní vyplývající.....	35
5.1.1 Osobnostní charakteristiky uživatelů konopných drog.....	37
5.1.2 Osobnost a závislost.....	38
5.2 Vrstevnická skupina a rizikové faktory z ní vyplývající.....	40
5.2.1 Rizikové charakteristiky vrstevnické skupiny.....	41
5.3 Perspektiva budoucnosti a rizikové faktory vyplývající z budoucího zaměstnání.....	44
5.3.1 Volba povolání.....	44
5.3.2 Rizika vyplývající z budoucího povolání.....	46
5.3.3 Perspektivy budoucnosti u adolescentů.....	47
5.3.4 Vliv drog na kognitivní funkce jejich uživatelů.....	48
 6 PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	 51
6.1 Charakteristiky efektivních programů primární prevence.....	52
6.2 Problémy preventivních programů	53
 7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ KAUDSS 2009.....	 56
7.1 Formulace hypotéz.....	56
7.2 Popis zkoumaného souboru.....	59
7.3 Průběh dotazníkového šetření.....	61
7.4 Dotazník.....	61
7.5 Pilotáž dotazníku.....	62
7.6 Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	62
 8 PŘEHLED VÝSLEDKŮ VĚTŠINOVÝCH ODPOVĚDÍ KAUDSS 2009.....	 63
8.1 Oblast II – Užívání nealkoholových drog.....	63
8.2 CAGE test.....	67
8.3 Oblast IV – Perspektiva budoucnosti, význam profese v životě jedince.....	68
8.4 Oblast V – Osobnostní charakteristiky.....	69
8.5 Oblast VII – Rodina.....	70
8.6 Oblast VIII – Vrstevnická skupina a volný čas.....	72

9 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ.....	74
9.1 Většinové odpovědi a většinové odpovědi podle typů škol.....	74
9.2 Oblast II – Užívání nealkoholových drog.....	77
9.3 CAGE test.....	80
9.4 Souvislosti v užívání alkoholových a nealkoholových drog.....	82
9.5 Oblast IV – Perspektiva budoucnosti, význam profese v životě jedince.....	84
9.6 Oblast V – Osobnostní charakteristiky.....	87
9.7 Oblast VI – Rodina.....	89
9.8 Oblast VIII – Vrstevnická skupina a volný čas.....	90
10 ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ KAUDSS 2009.....	93
ZÁVĚR.....	97
SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....	100
PŘÍLOHY	
Příloha I – Dotazník.....	1
Příloha II – Statistické zpracování většinových odpovědí.....	11
Příloha III – Statistické zpracování většinových odpovědí v oblasti konzumace alkoholu a užívání drog podle typu studované školy.....	32
Příloha IV – Přehled odpovědí v CAGE testu.....	35
Příloha V – Kontingenční tabulky.....	39
Příloha VI – Upravené číslování dotazníku pro potřeby SPSS.....	82

ÚVOD

Výběr tématu

V této písemné práci se zaměřím na téma: Užívání drog mezi středoškolskými studenty v Praze. Téma užívání drog u dospívajících jedinců mě zajímá, a z tohoto důvodu jsem během svého studia absolvovala několik praxí v zařízeních zaměřujících se na problematiku užívání návykových látek, z nichž dvě se specializovala především na dospívající jedince. Tyto praxe pro mě byly inspirací při volbě tématu této písemné práce.

Tématem užívání návykových látek jsem se zabývala již ve své písemné práci k bakalářské zkoušce, ve které jsem zpracovala téma: Sociální práce s experimentálními uživateli drog. V této písemné práci bych na toto téma chtěla částečně navázat. Experimentální, popř. rekreační forma užívání návykových látek, které bývají často označovány jako „měkké drogy“, se mezi dospívajícími jedinci vyskytuje velmi často. České i celoevropské studie neustále dokládají vzrůstající trend této formy užívání u adolescentní populace.

Tuto písemnou práci jsem postavila na dotazníkovém šetření KAUDSS 2009 (Konzumace alkoholu a užívání drog středoškolskými studenty), které jsem provedla ve spolupráci s kolegyní Petrou Formánkovou. Cílem tohoto šetření bylo zmapovat užívání alkoholových a nealkoholových drog a dalších oblastí života, které mohou souviset s užíváním návykových látek, u studentů druhých ročníků pražských středních škol. Každá z nás si pro svou písemnou práci zvolila tři z těchto oblastí. Já se v návaznosti na svou písemnou práci k bakalářské zkoušce zaměřím na užívání nealkoholových drog a dále pak na osobnostní charakteristiky, vrstevnickou skupinu a perspektivu budoucnosti a na jejich možný vliv na užívání nealkoholových drog.

Perspektiva budoucnosti ve smyslu budoucí profese nebývá příliš často zmiňovaným tématem v souvislosti s užíváním drog, já se však pokusím ukázat, že může představovat protektivní faktor vůči rozvoji užívání návykových látek. Jednotlivé zkoumané oblasti se nejprve pokusím uchopit na základě odborné

literatury v teoretické části práce a následně je v praktické části podpořím na základě údajů získaných od konkrétní skupiny dospívajících jedinců.

V této písemné práci se zaměřím především na užívání konopných drog, taneční drogy extáze, LSD a halucinogenní houby lysohlávky, které se nejčastěji stávají předmětem experimentů dospívajících jedinců. Nebudu se zabývat pouze experimentální formou užívání drog, v souvislosti s ní bych však ráda ukázala, že se jedná o nejvíce rozšířenou, zároveň však nejméně rizikovou formu užívání drog.

Dále se pokusím zmapovat užívání nealkoholových drog u adolescentů a nalézt jeho souvislosti s jednotlivými oblastmi života dospívajících, ať již ve smyslu rizikových či protektivních faktorů. Domnívám se, že důkladné zmapování je podstatou efektivních programů primární prevence, a doufám, že tato písemná práce by pro ně mohla být jistým způsobem využitelná.

Členění písemné práce

Má písemná práce k magisterské zkoušce se skládá z 10 kapitol a je tvořena ze dvou hlavních částí, z části teoretické a části praktické.

Teoretická část obsahuje 6 kapitol. V první kapitole vymezím pojmy, které jsou pro popisované téma podstatné a jejichž význam nemusí být zcela jednoznačný. Ve druhé kapitole se zaměřím na období adolescence, popíši hlavní vývojové změny, které v něm probíhají, a zamyslím se nad jejich možnou souvislostí s užíváním návykových látek. Ve třetí kapitole se pokusím přiblížit problematiku užívání nealkoholových drog jako jednu z forem rizikového chování u dospívajících jedinců. V následující čtvrté kapitole se budu zabývat vývojem problematiky užívání nealkoholových drog v České republice, zvláště se zaměřím na novější výzkumné studie a na užívání konopných drog. Pátá kapitola bude věnována osobnostním charakteristikám dospívajících, vrstevnické skupině a perspektivě budoucnosti a jejich souvislosti s užíváním drog, tedy třem hlavním oblastem z mé části dotazníkového šetření. V šesté kapitole se krátce zaměřím na programy primární prevence, jejich charakteristiky a problémy.

Praktická část této písemné práce obsahuje 4 kapitoly. V sedmé kapitole, kterou praktická část začíná, se zaměřím na dotazníkového šetření KAUDSS 2009, na jeho popis, průběh, formulaci hypotéz, konstrukci dotazníku, pilotáž a vyhodnocování. Osmá kapitola bude obsahovat přehled výsledků většinových

odpovědí KAUDSS 2009. V deváté kapitole se zaměřím na ověření hypotéz. V desáté kapitole uvedu závěrečné zhodnocení hlavních výsledků KAUDSS 2009. Následovat bude závěr a seznam bibliografických citací.

1 VYMEZENÍ POJMŮ

1.1 Období adolescence

„Dospívání je u člověka období ontogenetického vývoje, kdy vrcholí procesy zrání sexuálního, emocionálního a sociálního; zpravidla od 12/14 do 22/24 let“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s. 120).

Dospívání je dlouhým obdobím a bývá rozdělováno na dvě hlavní části, pubescenci a adolescenci.

„Pubescence je obdobím přeměny dítěte na biologicky zralého dospělého, schopného sexuální reprodukce; období pohlavního dospívání. V našich zemích přibližně mezi 12. a 15. rokem“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s. 491).

„Adolescence je období mezi pubescencí, která se vyděluje jako samostatná fáze, a ranou dospělostí; u dívek mezi 12. a 18. rokem, u chlapců mezi 14. a 20. rokem“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s. 18).

„Adolescence je období přípravy na dospělost, které v pojetí u nás převládajícím navazuje na pubescenci. Začíná biologickým dozráním, schopností plodit potomky a končí přijetím dospívajícího jako dospělého člena společnosti. V období adolescence se mění postoj k rodičům, dokončuje se vzdělávací dráha a velký význam získává vrstevnická skupina. Během adolescence se buduje charakter, ustavuje se kognitivní styl, kontrola pudů a emocí, profiluje se interpersonální chování, dospívající nalézají vlastní identitu“ (MATOUŠEK, 2003, s. 21).

V této písemné práci se zaměřím na období adolescence a na možnou souvislost vývojových změn, které v ní probíhají, s užíváním návykových látek.

1.2 Rizikové chování

„Jednání, jež může ohrozit život, zdraví nebo sociální integritu, nebo chování, které je namířeno proti zájmům společnosti definovaných zákony“ (MATOUŠEK, 2003, s. 185).

„Mezi oblasti problémového chování současných adolescentů se nejčastěji zahrnují:

- delikventní chování a páchaní trestné činnosti,
- agrese, násilí, šikana a týrání (včetně rasové nesnášenlivosti a diskriminace některých skupin),
- užívání drog (včetně alkoholu a kouření),
- sexuální rizikové chování (včetně předčasného mateřství a rodičovství),
- poruchy příjmu potravy,
- sebevražedné pokusy a dokonané sebevraždy“ (DURKIN; SCHULENBERG aj. cit. dle MACEK, 2003, s. 77).

1.3 Droga

„Látka, která je používána a zneužívána pro změnu nálady, vědomí, povzbuzení či tlumení somatopsychických funkcí; ovlivňuje biochemické pochody v mozku, příp. v centrální i periferní nervové soustavě, při opakovaném užívání možnost závislosti“ (URBAN cit. dle HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s. 122).

„Droga znamená psychoaktivní látku, a to takovou, která je dostupná bez lékařského předpisu (alkohol, tabák, kofein). Psychoaktivní látkou se rozumí každá látka, která ovlivňuje duševní procesy, aniž nutně vyvolává závislost. Droga může znamenat i látku, jejíž držení a užívání je nezákonné (MATOUŠEK, 2003, s. 59).

Existuje velké množství definic pojmu droga, nepovažuji však za důležité vypisovat zde jejich seznam. V této písemné práci se zaměřím na nealkoholové drogy, a to především na konopné drogy, halucinogeny a taneční drogu extázi, které jsou nejčastěji předmětem experimentů a užívání mezi středoškolskou mládeží (s výjimkou těkavých látek), kterou se v této písemné práci budu zabývat. Zároveň se jedná o cílovou skupinu dotazníkového šetření KAUDSS 2009, které bude popsáno v praktické části této písemné práce.

V této písemné práci budu používat pojmy droga, návyková látka a psychoaktivní látka v analogickém významu. Jistě existují různé názory na vymezení těchto třech pojmů, avšak pro účely této práce považuji tyto pojmy za zaměnitelné, a takto s nimi budu také pracovat.

1.3.1 Dělení drog

Látek, které jsou řazeny mezi drogy, je mnoho a bývají děleny podle různých kritérií.

KALINA aj. (2003, s. 150) rozděluje návykové látky na: „*alkohol; opioidy a opiáty; stimulancia; halucinogenní drogy; konopné drogy; analgetika, sedativa, trankvilizéry; léky vyvolávající závislost; těkavé látky; MDMA a jiné drogy*“, „*technoscény*“; *tabák a závislost na tabáku*“.

Již výše jsem uvedla, že se v této písemné práci zaměřím především na konopné drogy, halucinogeny a taneční drogu extázi. Nyní uvedu hlavní charakteristiky těchto látek:

- a) Konopné drogy nacházíme ve dvou základních formách, marihuana a hašiš. Tyto drogy často vyvolávají zastřené vnímání zrakových a sluchových podnětů a zkreslené vnímání času. Většinou zvyšují uvolnění, ale mohou způsobit i prožitek úzkosti a neklidu. Při vyšších dávkách vyvolávají halucinace. Konopné drogy mohou vyvolat psychickou závislost (KALINA aj., 2003).
- b) Halucinogeny, do této skupiny drog je řazeno mnoho látek rostlinného, živočišného i syntetického původu. Nejčastěji užívanými halucinogenními drogami jsou LSD a halucinogenní houba lysohlávka, jejíž účinnou látkou je psylocybin. Tyto drogy způsobují iluze a pseudohalucinace, ve vyšších dávkách vedou k intenzivnímu halucinatornímu stavu. Vyvolávají citlivost k prostorovému vnímání a vnímání barev, tyto prožitky jsou nejčastěji doprovázeny lehkou euforií, mohou se však také objevit velmi silné prožitky úzkosti a deprese. Halucinogeny nevyvolávají závislost, tak jak ji známe u jiných typů drog (KALINA aj., 2003).
- c) Taneční droga extáze, účinnou látkou této drogy je MDMA. Tato látka nejčastěji vyvolává pocity empatie, lásky, potřebu dotýkat se druhého člověka a podporuje komunikativnost. Extáze může vyvolat závislost, většinou však způsobuje návyk spojený s určitým životním stylem (KALINA aj., 2003).

Uvádím pouze základní informace o jednotlivých návykových látkách, jelikož omezený rozsah této písemné práce neumožňuje jejich podrobný popis, zároveň se domnívám, že pro účely této práce je to dostačující. Podle mého názoru jsou tyto drogy nejvíce rozšířeny a užívány mezi dospívajícími právě pro jejich uvedené účinky. Riziko závislosti není u těchto látek tak vysoké, jako např.

u heroinu, přesto existuje a nemělo by být, podle mého názoru, přehlíženo či podceňováno.

1.3.2 Stupně užívání drog

„Míra závislosti člověka na droze se dá vyjádřit podle frekvence, intenzity a následků užívání jedním z následujících pěti stupňů:

1. *Experimentální užívání drogy – v tomto stadiu je droga užívána občasne a nepravidelně a její užívání nemusí mít žádné následky.*
2. *Příležitostné užívání drogy – tito uživatelé berou drogu pravidelně, ne častěji než jednou týdně, obvykle ve volném čase, užívání drogy je součástí životního stylu; následky užívání se projeví jen bezprostředně po aplikaci, jinak uživatel nemusí mít větší problémy ve své psychické rovnováze a sociálním fungování.*
3. *Pravidelné (škodlivé) užívání drogy – tito uživatelé berou drogu pravidelně (více než jednou týdně); užívání drogy je součástí životního stylu; následky užívání se již projevují jistými škodlivými účinky.*
4. *Problémové užívání drogy – užívání je pravidelné a ovlivňuje soukromý, případně pracovní život člověka; existují již také známky zdravotních problémů souvisejících s aplikací drogy; droga je užívána rizikovým způsobem (např. nitrožilní aplikace).*
5. *Závislost na droze – projevuje se vyšší tolerancí k droze (dávký je třeba zvyšovat k dosažení žádoucího účinku); uživatel po droze trvale touží, této touze se postupně podřizuje celý jeho život; uživatel má zřetelné zdravotní, psychické i sociální problémy způsobené užíváním drogy“ (KALINA aj. cit. dle MÜLLEROVÁ aj., 2005, s. 212).*

V této písemné práci se budu zabývat především experimentálním a příležitostným, popř. pravidelným užíváním drog, tedy těmi formami užívání, které se nejčastěji vyskytují mezi středoškolskou mládeží. Zároveň se jedná o nejčastější formy užívání konopných drog, halucinogenů a taneční drogy extáze (KALINA aj., 2003).

ZÁBRANSKÝ (2003, s. 19) vymezuje vývojové stupně užívání návykových látek v perspektivě věku jedince takto:

1. *„Příležitostně-experimentální: zřídka, sporadické užívání; ne více než 5x za život, jako experiment a pouze za jistých úvodních podmínek; nejčastěji konopné drogy – experiment, zvědavost – výjimka*

2. *Rekreační: mírně časté; jedinec nekupuje drogy přímo, ale neodmítá jejich nabídku; užívá je na večírcích nebo při jiných společenských a oddechových příležitostech – životní styl, způsob chování, stereotyp rekreačních aktivit – odreagování“.*

Následně autor uvádí užívání intenzivní, příležitostné a nucené (závislostní) podobně jako Kalina. Specifikovala jsem pouze první dva stupně, které, jak jsem výše uvedla, jsou typické pro období dospívání. Autor udává, že tyto formy užívání mají počátek v pubescenci a odeznívají okolo 20. roku věku, tedy na konci adolescence (ZÁBRANSKÝ, 2003).

1.3.3 Syndrom závislosti

„Skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost, než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák. Zde může být důkaz, že návrat k užívání látky po období abstinence vede k rychlejšímu znovuobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje. Definitivní diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže během jednoho roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- a) silná touha nebo pocit puzení užívat látku,*
- b) potíže v kontrole užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení nebo množství látky,*
- c) somatický odvykací stav,*
- d) průkaz tolerance jako vyžadování vyšších dávek látky, aby se dosáhlo účinků, původně vyvolaných nižšími dávkami,*
- e) postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů ve prospěch užívané psychoaktivní látky a zvýšení množství času k získání nebo užívání látky, nebo k zotavení se od jejího účinku,*
- f) pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků“ (MKN 10, 1992, s. 75).*

1.4 Primární prevence

„Primární prevence se zaměřuje na předcházení ohrožujícím situacím v celé sledované populaci; je buď nespecifická, která podporuje žádoucí formy chování obecně, nebo specifická, zaměřená proti konkrétnímu riziku; např. předcházení prvnímu kontaktu jedince s drogou“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s. 450).

„Primární prevence si obecně klade za cíl, aby u člověka k poruše zdraví (ve smyslu tělesném, duševním i sociálním) vůbec nedošlo. Tím se odlišuje od prevence sekundární a terciární, které již počítají s daným faktem zdravotní poruchy nebo postižení“ (BÉM a KALINA, 2003, s. 276).

„U drog se primární prevence soustřeďuje na stranu poptávky na drogovém trhu. Usiluje o to, aby se potenciální spotřebitel nestal skutečným spotřebitelem, tj. aby drogy nevyhledával a nekonzumoval. Specifickým cílem je dosáhnout alespoň odložení kontaktu s drogou do vyššího věku, protože u dětí a velmi mladých teenagerů mají drogy na rozvoj osobnosti a sociální integraci mimořádně devastující vliv“ (BÉM a KALINA, 2003, s. 276).

1.4.1 Vrstevnický program

„Vrstevnický program (peer program) je program prevence různých typů sociálního selhání, např. závislosti na návykových látkách. Nositeli programu jsou sociometricky nejvlivnější vrstevníci pohybující se ve stejném prostředí jako cílová skupina. Ti projdou výcvikem, v jehož rámci se učí posilovat nerizikové chování, resp. zdravý způsob života. Předpokládá se, že pak v rámci neformálních vrstevnických kontaktů žádoucím způsobem ovlivní cílovou skupinu“ (MATOUŠEK, 2003, s. 261)

2 OBDOBÍ ADOLESCENCE

Adolescence je součástí dlouhého období dospívání, které bývá nejčastěji rozdělováno na dvě hlavní části – období pubescence a období adolescence (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006).

Celé dospívání představuje komplexní proces a změny, které v něm probíhají, nelze jednoduše oddělit. Tělesné, psychické i sociální změny probíhají současně a vzájemně se ovlivňují a doplňují. I když změny nelze jednoznačně rozčlenit, můžeme určit převládající typ změn v pubescenci i v adolescenci (BROŽA, 2003).

Pubescence bývá charakterizována jako pohlavní dospívání, v tomto období dochází k vývoji hlavních sekundárních pohlavních znaků a k dalším tělesným změnám, jako je např. výrazný tělesný růst. Toto období je nejčastěji zařazováno do věkového rozmezí 11–15 let (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006; SMIK, 2001).

Období adolescence navazuje na pubescenci, začíná 15. rokem věku jedince a končí dosažením dospělosti ve 20–22 letech. Pro toto období jsou typické zvláště změny psychické a sociální povahy (BROŽA, 2003).

Adolescence je pro mladého člověka dosti náročným obdobím. Dospívající v něm stojí před obtížným úkolem nahradit svou dětskou identitu identitou dospělou, naučit se znát sám sebe a nalézt si své místo ve světě. Volí si svou budoucí profesi, navazuje a prožívá první vážnější partnerské vztahy (ŘÍČAN, 2004; VÁGNEROVÁ, 2005).

To všechno jsou pro adolescenta těžké úkoly, které mohou být spojeny s mnoha osobními krizemi, jejichž důsledkem může být rizikové chování ve formě užívání návykových látek. Domnívám se, že jedním z typických projevů adolescence je experimentování. Adolescenti zkoušejí překračovat běžně vymezené hranice v mnoha oblastech života, v posledních letech jsou tyto hranice stále častěji spojeny s experimentálním užíváním drog, zvláště konopných.

2.1 Tělesné a psychické změny v adolescenci

V adolescenci jsou tělesné změny již méně výrazné než v období pubescence. Tělesný růst se dokončuje a postava jedince získává své dospělé proporce. Je dosahována reprodukční zralost (ŘÍČAN, 2004; SMIK, 2001).

Fyzický vzhled je pro adolescenta většinou velmi důležitý a odráží se v jeho úvahách o osobní identitě. Dospívající porovnávají svůj zevnějšek s vrstevníky i s obecně platnou normou krásy prezentovanou médii, jakákoliv odchylka, byť jen od průměru, může být zdrojem silných pocitů méněcennosti. Pochybnosti týkající se vzhledu jsou pro toto období typické a prožívají je i velmi atraktivní jedinci (ŘÍČAN, 2004; VÁGNEROVÁ, 2005).

Domnívám se, že pocity méněcennosti spojené s fyzickým vzhledem mohou stát na počátku různých forem problémového chování, mohou vést k uzavřenosti a snaze stranit se vrstevníků nebo naopak k úsilí vyniknout mezi nimi jiným způsobem než z hlediska vzhledu, a tím kompenzovat někdy i domnělý fyzický nedostatek. Způsoby získávání pozornosti mohou být zaměřeny směrem, který je pro jedince prospěšný, např. snaha vyniknout ve školních výsledcích, ale mohou také představovat některou z forem rizikového chování, např. užívání drog.

Psychické změny v adolescenci můžeme rozdělit na změny v oblasti poznávání a změny v emoční oblasti (SMIK, 2001).

Myšlenkové operace adolescenta se výrazně zdokonalují, nové se však nerozvíjí, jelikož již bylo dosaženo nejvyšší úrovně myšlení. V tomto období nastává rychlý rozvoj intelektových kapacit i výkonnosti. Více než v předchozích obdobích se začíná uplatňovat vůle a volní regulace chování, které jsou spojeny s větší potřebou seberealizace a nezávislosti (ŘÍČAN, 2004; SMIK, 2001).

V myšlení dospívajících se objevuje sklon nadměrně kritizovat a polemizovat, často podléhají klamu, že jejich úvahy jsou výjimečné, bývají přecitlivělí a vztahovační, odmítají kompromisy. Pro období dospívání je typický poznávací egocentrismus, radikalismus a zkratkovité generalizace (VÁGNEROVÁ, 2005).

Podle mého názoru určité charakteristiky adolescentního myšlení, jako např. nadměrná kritičnost, vztahovačnost a zvláště pak zkratkovitost, mohou vést k zvýšenému riziku experimentování a užívání drog.

Všechny změny, ke kterým v adolescenci dochází, se většinou projevují také v emocionální oblasti života dospívajícího, mohou vést k pocitům vnitřní nejistoty, úzkosti, k celkové emoční labilitě. V prožívání dospívajícího se objevuje větší impulzivita spojená s nedostatkem sebeovládání, emočním egocentriem a negativismem. Všechny změny i jejich prožívání jsou velmi individuální, obecně však lze říci, že adolescencí je již výrazná emoční labilita z období pubescence překonána a dochází k postupné stabilizaci osobnosti dospívajícího (SMIK, 2001; VÁGNEROVÁ, 2005).

Z výše uvedeného by se dalo usoudit, že riziko experimentů, popř. užívání drog, souvisí spíše s obdobím pubescence. I adolescence však může být v tomto ohledu riziková. SMIK (2001) uvádí, že stabilizace emočního stavu dospívajícího může být momentem velkého uvolnění, které může vést k povrchnosti, sebepřeceňování a k nenáročnému životnímu stylu, což by, podle mého názoru, mohlo způsobit i experimentování či užívání drog.

2.2 Sociální změny v adolescenci

V období adolescence dochází k výrazným sociálním změnám ve všech typech vztahů dospívajících jedinců. Jedním z hlavních úkolů tohoto období je emancipace od rodiny a vytváření významnějších a zralejších partnerských vztahů a vztahů s vrstevníky (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006; ŘÍČAN, 2004).

Odpoutání se od rodiny umožňuje jedinci rozvíjet další sociální vztahy, které jsou pro jeho budoucí život nezbytné. Emancipace od rodiny probíhá často formou konfrontací a drobných konfliktů, které dospívajícímu umožňují ujasňovat si názory a budoucí zaměření. Kritika se často týká čehokoliv, běžných denních záležitostí, i otázek týkajících se morálky, smyslu života, atd. Dospívající považují život rodičů za prázdný, nudný, jejich názory za zastaralé, vztahy neupřímné. Přes veškerou kritiku a polemiku si však většina dospívajících udržuje se svými rodiči pozitivní vztahy (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006; ŘÍČAN, 2004; VÁGNEROVÁ, 2005).

V posledních letech se ukazuje, že výrazné konflikty a vzpoury dospívajících, které byly dříve považovány za normální proces dospívání, poukazují spíše na latentní konflikt pocházející již z období dětství. Tento bouřlivý vývoj zvyšuje nebezpečí rozvoje některé z forem rizikového chování (MACEK, 2003).

Za normálních okolností je separační proces ukončen před 20. rokem života adolescenta a dochází k vytvoření zralejšího a vyrovnanějšího citového vztahu k rodičům i jejich životním hodnotám (ŘÍČAN, 2004).

Vrstevnické vztahy v dospívání mají zásadní význam pro budoucí zdravý sociální vývoj jedince. Jistotu, kterou dospívající ztrácí prostřednictvím separace od rodiny, hledá ve vztazích s vrstevníky. Tyto vztahy mu poskytují podporu při vytváření vlastní identity a připravují jej na trvalé vztahy v dospělosti. Možnost identifikovat se s vrstevnickou skupinou a být v ní pozitivně hodnocen je pro dospívajícího často tak zásadní, že je za tímto účelem schopen udělat mnohé, dokonce i překročit své osobní normy. I pochybná parta může být dospívajícím přijímána, jelikož potřeba akceptace a možnost někam patřit je v tomto období nepostradatelná (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006; MACEK, 2003; VÁGNEROVÁ, 2005).

Vliv vrstevnické skupiny je nejvýraznější v období přechodu mezi pubescencí a adolescencí, poté postupně slábne a na významu získávají hlubší přátelské vztahy (VÁGNEROVÁ, 2005).

Z hlediska užívání drog považují za zvláště rizikovou skupinovou konformitu, která je ve vrstevnických skupinách silně vyžadována. Dospívající se mnohdy přizpůsobí normám skupiny i přes své osobní přesvědčení. Hodnota vrstevnické skupiny je velmi vysoká. I když v adolescenci vliv skupiny postupně slábne a jedinec je již více schopen kriticky zhodnotit její požadavky, určité riziko zde stále zůstává, zvláště pokud užívání drog začalo již v pubescenci.

V dospívání nabývají na významu také partnerské vztahy, které v adolescenci získávají sexuální povahu. Vlivem sexuální revoluce dochází k posouvání pohlavního života do stále nižšího věku dospívajících. Brzké sexuální zkušenosti bývají často spojeny s rizikovými aktivitami, jako je konzumace alkoholu, popř. drog, a mohou mít nepříznivý vliv na další vývoj jedince, a to nejen v oblasti pohlavního života (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006; ŘÍČAN, 2004).

2.3 Utváření identity v adolescenci

Identita se vytváří během celého života jedince, adolescence je však považována za vrchol tohoto procesu. Na konci adolescence by měl jedinec dosáhnout pocitu vlastní identity, a tím splnit jeden z hlavních vývojových úkolů tohoto období (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006; ŘÍČAN, 2004).

ERIKSON (1999) chápe identitu jako ústřední téma pátého vývojového stadia psychosociálního vývoje. Jedinec v něm řeší vývojovou krizi: totožnost versus zmatení rolí a identity. Pokud dospívající projde tímto obdobím úspěšně, nalezne totožnost ega a získá ctnost věrnosti.

Nalézt vlastní identitu znamená poznat sám sebe, najít místo, kam člověk patří, porozumět sám sobě, svým pocitům, nalézt svou osobní víru, smysl svého života a cíl svého snažení. Znamená to být zodpovědný za své činy, znát své možnosti a omezení, mít v sobě jistotu (ŘÍČAN, 2004).

Vytváření vlastní identity je v dospívání spojeno se srovnáváním svého vzhledu, schopností a dovedností s jinými lidmi, zvláště s vrstevníky. Dospívající nejen poznává to, jaký je, ale zároveň se snaží i nějaký být. Ke hledání identity patří aktivní experimentování, prostřednictvím kterého adolescent hledá svou osobní cestu a zkouší různé možnosti. Experimentování může mít rozmanité podoby, může se jednat např. o střídání různých volnočasových aktivit (sporty, diskotéky apod.), o experimenty v erotickém životě, ale i o experimenty s hranicemi zákona, s alkoholem, cigaretami či drogami (HORNEOVÁ, 2005; MACEK, 2003; ŘÍČAN, 2004; VÁGNEROVÁ, 2005).

K utváření identity patří také hledání duchovní orientace, jako vyjádření touhy moci se vztahovat k hodnotám, které člověka přesahují a dávají jeho životu konečný smysl. Splnění této potřeby může být v dnešní, převážně ateistické společnosti značně problematické (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006).

Domnívám se, že experimenty s drogami, zvláště halucinogeny, mohou být projevem neuspokojení potřeby sebepřesahu a snahy nalézt transcendentální zážitky touto cestou.

2.4 Adolescentní moratorium

Moratorium je termín, který do psychologie přinesl Erik H. Erikson, který jej chápal jako „*období uprostřed krize identity, kdy jedinec prožívá konflikt mezi očekáváním rodičů a vlastními plány*“ (ERIKSON cit. dle HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s. 327)

Generační moratorium se vyznačuje odmítáním mladé generace navázat na generaci předchozí a převzít její úkoly (ERIKSON, 1999; ŘÍČAN, 2004).

Osobní moratorium může mít různé podoby a může být i příčinou obtížně vysvětlitelného chování dospívajících. Moratorium se často projevuje rozličnými aktivitami, od společensky akceptovaných počínaje, jako je nadměrné zaujetí sportem, četbou apod., až po rizikové chování konče, sem může spadat sexuální promiskuita, vězení či psychiatrická léčebna. Tyto aktivity umožní dospívajícímu zaplnit všechnen jeho volný čas, takže již nezůstane žádný prostor pro řešení obtížných problémů, které dospívání přináší (ERIKSON, 1999; ŘÍČAN, 2004).

Domnívám se, že osobní moratorium se může projevovat i experimentováním, popř. užíváním drog, prostřednictvím kterých je jedinec schopen zaplnit nejen svůj čas, ale i mysl jinými, většinou příjemnějšími prožitky.

Existuje mnoho dalších témat, které by bylo zajímavé popsat v rámci této kapitoly týkající se období adolescence, jako je např. morální vývoj, mužská a ženská identita a mnohé další. Není však v možnostech této písemné práce se jimi zabývat blíže. Z tohoto důvodu jsem zvolila ta témata, která podle mého názoru mohou nejvýznamněji přispět k užívání drog.

3 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ V ADOLESCENCI

Adolescence je složitým životním obdobím, které klade na mladého člověka mnoho nároků. Dospívající je postaven před vývojové úkoly, jejichž zvládnutí je nezbytné pro jeho fungování v dalším životě. Nároky adolescence, spolu s citlivostí a nezralostí dospívajícího, činí toto období nebezpečným z hlediska rozvoje některé z forem rizikového chování (MACEK, 2003).

Forem rizikového chování je celá řada, vzájemně se mohou prolínat a ovlivňovat. Jednou z forem je také užívání návykových látek, jehož výrazný nárůst pozorujeme v České republice od počátku 90. let (MACEK, 2003).

KYASOVÁ (2003) uvádí, že mezi hlavní projevy rizikového chování patří abúzus návykových látek, předčasný pohlavní život, negativní jevy v oblasti psychosociální a patologické hráčství. Světová zdravotnická organizace označila adolescenty za rizikovou populační skupinu z hlediska rozvoje těchto forem chování.

Jedním z hlavních úkolů období adolescence je utváření a rozvíjení dospělé identity. Pokud se dospívajícímu nedaří tento úkol žádoucím způsobem plnit, může dojít k rozvoji tzv. „konceptu negativní identity“, který se nejčastěji projevuje odmítáním rolí a norem vyžadovaných a běžně akceptovaných společností a může vést i k rozvoji rizikového chování (ŠAFÁŘOVÁ, 2002).

Významnou potřebou dospívajících je možnost někam patřit a být oceňován vrstevnickou skupinou. Pokud se jedinci nedaří naplňovat tuto potřebu prostřednictvím běžných nepatologických sociálních skupin, může se obrátit ke skupinám deviantů, náboženských sekt apod., ve kterých je rizikové chování považováno za normu (MACEK, 2003).

Příčin, které mohou vést k rozvoji rizikového chování, je celá řada, většinou se jedná o vzájemné působení několika různých faktorů. Opakovaně se potvrzuje, že jedním z hlavních faktorů je rodina a způsob jejího fungování, dále bychom mohli uvést osobnostní strukturu dospívajícího, vliv vrstevnické skupiny, školního prostředí, postoj k deviantnímu chování, religiozita apod. Jedná se však pouze o možné příčiny problémů. Rozvoj konkrétní formy rizikového chování a jeho závažnost je vždy individuální (MACEK, 2003).

3.1 Užívání nealkoholových drog v adolescenci

Jednou z nejčastěji se vyskytujících forem rizikového chování v adolescenci je užívání cigaret, alkoholu a měkkých drog (ŠAFÁŘOVÁ, 2002).

V devadesátých letech začalo užívání drog v České republice postupně narůstat. Tento nežádoucí trend se v posledních letech postupně stabilizuje, marihuana je sice stále užívána velkou skupinou dospívajících, ale došlo k poklesu užívání pervitinu a heroinu. Statistické údaje ukazují, že užívání drog je nejvíce rozšířeno ve věkové skupině adolescentů. Velmi problematická je skutečnost, že neustále dochází ke snižování věku prvního užití návykové látky. Experimentální či rekreační užívání marihuany, popř. halucinogenů a extáze, se postupně stává u velké skupiny adolescentů běžnou normou a vrstevnickým standardem (BROŽA, 2003; Kolektiv autorů sdružení Sananim, 2007; MIOVSKÝ cit. dle MACEK, 2003; MRAVČÍK aj., 2008).

Velké procento dospívajících, podle výzkumů z roku 2007 je to necelých 47 %, se během svého života setkala s nějakou drogou, nejčastěji se jednalo o konopné drogy. Mnoho adolescentů užívá návykové látky experimentálně či příležitostně (určité procento má s nimi pouze jednorázovou zkušenost). Obě tyto formy užívání většinou neovlivňují běžné denní fungování jedince a nemají ani žádné jiné negativní důsledky pro jeho život (HIBELL, et al., 2009; HAJNÝ, 2001; MÜLLEROVÁ aj., 2005).

Výzkumné studie ukazují, že první experimenty s drogami se objevují již ve 12–13 letech. Nejprve jsou užívány legální drogy (tabák, alkohol) a na ně navazují experimenty s nelegálními drogami, nejčastěji se jedná o konopné drogy. Tento trend naprosto odpovídá toleranci vůči těmto látkám ve společnosti (HAJNÝ, 2001).

Experimentální užívání drog je mezi dospívajícími rozšířeno nejvíce. Je to užívání nepravidelné, občasné a nemá vzrůstající tendenci. Jedinec užívá drogu za účelem relaxace ve vhodných chvílích, nepoužívá ji jako prostředek úniku či zmírnění zátěžových situací. I přes kontakt s drogou si jedinec nadále udržuje kvalitu a pestrost svého životního stylu, droga není upřednostňována před jinými, pro jedince důležitými aktivitami. Jak jsem již uvedla výše, experimenty s drogami se postupně stávají běžným standardem určité skupiny dospívajících. Mnoho z nich však od těchto experimentů po určité době upouští, a to bez jakékoliv intervence ze

strany profesionálních služeb. Přesto je nutné nepodceňovat tuto formu užívání, jelikož skupina experimentálních uživatelů je ohrožena rozvojem dalších častějších a pravidelnějších forem užívání drog, které mohou vést až k závislosti na návykové látce se všemi jejími negativními důsledky v oblasti tělesné, psychické i sociální (HAJNÝ, 2001; HAJNÝ aj., 1999; VÁGNEROVÁ, 2004).

3.1.1 Příčiny užívání drog

Příčiny užívání drog jsou velmi komplexní, jednotlivé faktory se vzájemně ovlivňují a podporují. Nejčastěji na příčiny rozvoje užívání a zneužívání drog, popř. vzniku závislosti, pohlédneme z hlediska bio-psycho-socio-spirituálního modelu závislosti, který je založen na vzájemné interakci úrovně biologické, psychické, sociální a spirituální. Mezi biologické faktory řadíme problematické těhotenství matky (např. fetální alkoholový syndrom), okolnosti porodu, psychomotorický vývoj dítěte v poporodním období, přítomnost traumat a nemocí atd. Neustálému výzkumu jsou také podrobovány genetické souvislosti rozvoje závislosti na alkoholu a drogách. Na úrovni psychologické považujeme za významné faktory zvláště úroveň postnatální péče, tedy péči o harmonický vývoj dítěte a podporu v době jeho dospívání. Z hlediska sociálního mají významný vliv vztahy s okolím, které formují zrání jedince, popř. toto zrání nějakým způsobem brzdí či jinak negativně ovlivňují. Významný je zvláště vliv rodiny a vrstevnických vztahů. Na úrovni spirituální může na jedince negativně působit nerefluktování transcendentálních potřeb v dnešním převážně konzumně orientovaném světě, ve kterém chybí hlubší duchovní hodnoty. Každá z těchto úrovní by mohla být popsána mnohem blíže, není to však bohužel v možnostech této písemné práce (KALINA aj., 2003).

Období dospívání je spojeno s mnoha zmatky a nespokojenostmi, které jsou v tomto období přirozené a mají jedince motivovat k dalšímu vývoji. Užívání drog může být úzce spojeno s plněním vývojových úkolů. Návykové látky navozují příjemnější stavy vědomí, ve kterých se dospívající nemusí vypořádávat s nepříjemnostmi, které prožívá v běžném životě. Takovýto způsob užívání často vede ke stereotypu zneužívání drog, který poskytuje úlevu a odstraňuje nejistoty. Tento únik však zpomaluje přirozený vývoj jedince nebo mu přímo zabraňuje

a může mít závažné negativní důsledky pro jeho budoucí život (BROŽA, 2003; KALINA aj., 2003).

Dospívající často užívají drogy ze zvědavosti, nezanedbatelný vliv mají také móda a média. Velmi rizikovým faktorem je v tomto věkovém období potřeba sounáležitosti s vrstevnickou skupinou, proto pokud je v ní užívání drog považováno za normu, existuje u jejích členů vysoké riziko rozvoje tohoto chování. Prožitek neúspěchu ve vrstevnických vztazích může vést k mnoha frustracím, které mohou být potlačovány užíváním drog (Kolektiv autorů sdružení Sananim, 2007; KALINA aj., 2003; REISEL, 1999).

Jak jsem již uvedla výše, příčiny užívání drog jsou velmi komplexní. Domnívám se, že k experimentálnímu, popř. příležitostnému užívání návykových látek, které se v adolescenci vyskytuje nejčastěji, vedou většinou méně závažné příčiny (zvědavost, touha zažít něco nebezpečného, překročit normy dané společností apod.), než ty, které se podílejí na rozvoji a udržování závislosti (nefungující rodinné prostředí, psychické problémy, genetické predispozice apod.). Experimentální a příležitostné užívání drog, ať již pramení z jakýchkoliv příčin, však v sobě stále nese riziko rozvoje závislosti.

3.1.2 Důsledky užívání drog

Důsledky užívání drog můžeme, stejně jako příčiny, nalézt v bio-psycho-socio-spirituálním modelu, který klade důraz na interakci biologických, psychických, sociálních a spirituálních faktorů. Biologické důsledky užívání drog se většinou objevují až u dlouhodobějšího užívání, u experimentálního či příležitostného nebývají příliš výrazné. U dospívajících se však udává zvýšené riziko úrazů, zvláště z důvodu menší zkušenosti s drogou a kvůli zvýšenému sklonu riskovat. Významný je také negativní vliv na stále se vyvíjející centrální nervovou soustavu (NEŠPOR, 2007; WALLACE, 1999).

Vzhledem k tomu, že experimentální, ani příležitostné užívání drog nijak výrazně nemění životní styl jedince, neprojevují se jeho důsledky výrazně ani v dalších dimenzích. Rozvoj problémů je však postupný a ve svém důsledku může být velmi závažný. Pokud se užívání stane častější a pravidelnější, drogy mohou postupně změnit emoční prožívání jedince, jeho hodnotovou orientaci a mohou zhoršit kognitivní funkce. Užívání návykových látek může vést

k psychickým poruchám, jako jsou deprese, úzkosti, psychózy apod. Pokud dojde k rozvoji závislosti na droze, mění se celkový životní styl a sociální fungování jedince (RIESEL, 1999; VÁGNEROVÁ, 2004).

NEŠPOR (2007) uvádí, že i experimentování s drogami může u dospívajících vést k problémům ve škole, rodině a v dalších oblastech jejich života.

Jedním z hlavních rizik užívání drog je vznik závislosti, která se u dětí a dospívajících rozvíjí podstatně rychleji než u dospělých jedinců. Toto riziko výrazně zvyšují brzké zkušenosti s tabákem a alkoholem. K dalším specifikům působení drog, která se váží k věku dospívajících, patří nižší tolerance, menší zkušenosti, zneužívání širšího spektra návykových látek a sklon k riskování, který zvyšuje riziko těžkých otrav a nebezpečného jednání (NEŠPOR, 2007; NEŠPOR a CSÉMY, 1996a).

V současné době jsou konopné drogy nejvíce užívanými nelegálními drogami mezi dospívajícími. Následky jejich užívání bývají často podceňovány, a to jak ze strany samotných uživatelů, tak ze strany veřejnosti. Na základě vědeckých studií však byly pozorovány jak bezprostřední, tak dlouhodobé důsledky jejich užívání (dlouhodobé účinky nejsou stále plně prokázány, ale jsou považovány za vysoce pravděpodobné). Mezi bezprostřední účinky patří zejména zhoršení pozornosti, paměti a psychomotorického výkonu během akutní intoxikace, dále pak zvýšení rizika úrazů, zejména vlivem narušené koordinace a rovnováhy. K dalším bezprostředním účinkům patří zvýšené riziko psychotických příznaků, úzkostí či panických stavů, které se vyskytují zvláště u nezkušených uživatelů (NEŠPOR aj., 2004).

K dlouhodobým účinkům jsou řazeny různé zdravotní somatické komplikace, zvláště nemoci dýchacího ústrojí. Dále riziko rozvoje syndromu závislosti a poškození pozornosti a paměti, které nemusí ustoupit ani po dlouhodobé abstinenci. Mezi rizikové skupiny, které jsou nejvíce ohroženy uvedenými škodlivými účinky, patří dospívající jedinci (NEŠPOR aj., 2004).

Domnívám se, že uvedené informace opět poukazují na skutečnost, že by ani experimentální, ani příležitostné užívání drog nemělo být podceňováno, jelikož může předcházet závažnějším formám užívání, které mohou mít velmi negativní důsledky pro budoucí život dospívajících jedinců.

4 PROBLEMATIKA UŽÍVÁNÍ DROG

4.1 Historie užívání drog

Historie užívání psychoaktivních látek sahá k počátkům lidstva. Lidé nejprve využívali přírodní látky měnící stavy vědomí zvláště k rituálním a náboženským účelům. Zacházení s nimi bylo přesně stanoveno a dodržování přísně kontrolováno. Postupně začali lidé využívat drogy nejen k náboženským účelům, ale stále více také k hédonickým praktikám, k vyvolání žádoucích psychických a fyzických prožitků. S rozvojem farmaceutického průmyslu se drogy začaly uplatňovat i ve výrobě léčiv. V polovině 19. století byl vytvořen morfin, v důsledku čehož se problematika zneužívání drog rozvinula ve vážný společenský problém. Ve dvacátém století se postupně začínají objevovat všechny další dnes dobře známé drogy. Přestože v historii nacházíme mnoho případů, kdy zneužívání návykových látek mělo ničující následky nejen pro konkrétní jedince, ale i pro celé populace (např. američtí indiáni), jejich užívání je stále jedním z nejzávažnějších problémů většiny moderních zemí světa. Negativní důsledky zneužívání drog zasahují do oblasti sociální, zdravotní, bezpečnostní, ekonomické i politické (NOŽINA, 1997; RIESEL, 1999; TYLER, 2000).

Výzkum nelegálních drog se začal výrazně rozvíjet v posledních dvaceti až třiceti letech. Studie drogové epidemiologie v Evropě nebyly omezeny hranicemi kontinentu, ale významný vliv na ně měly také práce dalších odborníků, zejména ze Severní Ameriky, a mezinárodních orgánů, jako je Světová zdravotnická organizace (HARTNOLL, 2005).

4.2 Vývoj drogové problematiky v České republice

V České republice, stejně jako v celé Evropě, nastalo po 2. světové válce „hluché období“. Následně vlivem socialismu nebyly v naší zemi drogy ve své klasické dnešní podobě téměř užívány a převažovaly výrobky domácí produkce. Zneužívaly se zvláště léky, konopí, těkavé látky a vytvořena byla také typická česká droga pervitin (NOŽINA, 1997; TYLER, 2000).

Po roce 1989 došlo k postupnému narůstání problémů spojených s ilegálními drogami a jejich obchodem. V nabídce drog byly velmi rychle zastoupeny všechny běžně užívané návykové látky. Rychle se začala rozšiřovat zvláště obliba konopných drog, dále také LSD, vzrůstala dostupnost pervitinu, jehož obliba se rychle šířila zvláště mezi mládeží navštěvující různé zábavné podniky. Obliba opiátového přípravku braunu poklesla, avšak došlo ke zvýšení počtu osob závislých na heroinu (NOŽINA, 1997; TYLER, 2000).

Současný stav drogové situace v České republice, stejně jako v celé Evropě, je charakteristický pozvolným, ale stálým vzestupem v experimentálním a rekreačním užívání konopných látek. Tento trend je typický zvláště pro skupinu dospívajících a mladých dospělých, kteří považují konopné drogy za „generační obdobu alkoholu“. Zároveň dochází ke komercializaci a popularizaci taneční scény, která je úzce spjata s rekreačním užíváním drog (zvláště extáze, halucinogenů a konopných drog). Obliba trávení volného času tímto způsobem mezi dospívajícími rychle narůstá (ZÁBRANSKÝ, 2003).

Vysoká poptávka po drogách se vyskytuje především mezi mládeží a mladými lidmi, kteří ilegální drogy užívají nejčastěji experimentálně. Efektivní provádění programů primární prevence ztěžuje fakt, že experimenty s marihuanou se stávají pro velkou skupinu dospívajících módním vrstevnickým standardem (TYLER, 2000).

V roce 1994 byl realizován jeden z prvních výzkumných projektů, jehož cílem bylo sestavení reprezentativního epidemiologického přehledu užívání drog mezi středoškolskou mládeží. Na základě výsledků bylo zjištěno, že 34,4 % studentů udává alespoň ojedinělou zkušenost s drogou a opakovaně drogy užívá 13,4 % dotázaných. Nejčastěji užívanou drogou byla marihuana a hašiš, následovaly ředidla, halucinogeny, léky, pervitin, kokain a LSD. Procento uživatelů tvrdých drog (kokain, heroin) nebylo sice příliš vysoké, přesto se jejich užívání objevilo již mezi touto věkovou skupinou (TYLER, 2000).

Další studie prováděné v 90. letech potvrzovaly předpokládaný trend nárůstu užívání drog v České republice. Většina těchto studií se zaměřovala na problémové a závislé uživatele, existuje tedy méně údajů o experimentálních a příležitostných uživatelích. Dostupnost drog v České republice během 90. let stoupla, na ilegálním trhu je dnes možné získat prakticky všechny známé drogy,

zároveň docházelo k postupnému snižování cen domácích i zahraničních drog, což je učinilo ještě dostupnějšími pro děti a dospívající (TYLER, 2000).

V roce 1995 se Česká republika poprvé zapojila do výzkumného projektu ESPAD (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách), který se zabývá užíváním alkoholu a drog u středoškolské mládeže ve věku 15–16 let. Tato studie byla následně opět realizována v roce 1999. Na základě srovnání výsledků z jednotlivých let bylo zjištěno, že v České republice došlo k nárůstu počtu studentů, kteří mají zkušenost s nelegální drogou, a to z 22,7 % jedinců v roce 1995 na 34,9 % dotázaných v roce 1999. Opakované užívání, za které bylo označeno užití drogy více než 5x, se zvýšilo ze 7,2 % na 17,4 % respondentů. Za nejčastěji užívané nelegální drogy byly jednoznačně označeny konopné drogy, jejichž celoživotní prevalence stoupla z 21,8 % na 34,6 %. Zjištěné výsledky jednoznačně potvrdily vzrůstající trend v užívání drog mezi dospívajícími, a to zvláště drog konopných (HIBELL, et al., 1997; HIBELL, et al., 2000).

Ve srovnání s dalšími evropskými zeměmi zapojenými do studie ESPAD v roce 1999 dosahovala Česká republika výrazně vyšších výsledků v užívání legálních i nelegálních drog (HIBELL, et al., 2000).

V roce 2000 byl českými odborníky z oblasti adiktologie realizován výzkumný projekt NEAD 2000 (Nealkoholové drogy 2000), který si kladl za cíl zmapovat podobu a vývoj situace v užívání nealkoholových drog mezi středoškolskou mládeží prostřednictvím regionálního výzkumu (MIOVSKÝ a URBÁNEK, 2001).

V regionu Praha-západ studie ukázala, že 44,7 % respondentů výzkumu má zkušenost s nealkoholovou drogou. Významné bylo také zjištění, že 10,5 % studentů zkušenost s drogou sice nemá, ale připouští možnost, že by ji mohlo učinit. Nejčastěji užívanou drogou byla marihuana a hašiš (MIOVSKÝ a URBÁNEK, 2001).

Domnívám se, že výsledky opět potvrdily vzrůstající trend v užívání nealkoholových drog mezi dospívajícími, jakožto i výraznou převahu konopných drog mezi užívanými návykovými látkami. Výsledky studie NEAD 2000 udávám pouze z regionu Praha-západ, protože se jedná o region, který je svou geografickou pozicí nejbližší regionu, kterým se budu zabývat v praktické části této písemné práce. Podrobnější popis výsledků studie NEAD 2000 není z důvodu omezeného rozsahu této písemné práce možný.

V roce 2003 byla realizována další studie ESPAD (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách). Výsledky ukázaly, že existuje rozdíl v celoživotních zkušenostech s nelegálními drogami u chlapců a dívek. Zkušenost s drogou uvedlo 48,3 % chlapců, zatímco (ve srovnání s chlapci) pouze 40 % dívek. Nejčastěji byly užívány konopné drogy, zkušenost s nimi uvedlo 43,6 % respondentů. V užívání konopných drog byla Česká republika na prvním místě v celoživotní prevalenci mezi všemi sledovanými evropskými zeměmi. Zkušenost s taneční drogou extází uvedlo 8,3 % respondentů, což ukazuje více než dvojnásobný nárůst oproti výsledkům z roku 1999. V užívání LSD a jiných halucinogenů došlo u chlapců k mírnému snížení procenta užití z 6,5 % z roku 1999 na 5,9 % v roce 2003, u dívek naopak k mírnému zvýšení procenta užití, a to ze 4,5 % na 5,3 % (CSÉMY, 2006).

Studie ESPAD 2003 ve srovnání s předchozí studií z roku 1999 opět poukázala na vzrůstající procento dospívajících, kteří mají zkušenost s nelegální drogou. Opět byla potvrzena také velmi vysoká obliba konopných drog.

4.2.1 Nejnovější studie v oblasti drogové problematiky u dospívajících

Výroční zpráva o stavu drog v České republice za rok 2007 udává v celoživotní prevalenci zkušeností respondentů s užitím jakékoliv nelegální drogy ve věkové skupině 15–24 let nárůst z 28,5 % z roku 1996 na 53,8 % v roce 2006, jedná se tedy o téměř 26% nárůst během 10 let. I v jiných věkových skupinách se objevují vzrůstající tendence, takto výrazný nárůst se však objevil již pouze ve věkové skupině 25–34 let (z 21,1 % na 47,5 %) (PRAJSOVÁ a CSÉMY cit. dle MRAVČÍK aj., 2008).

V roce 2007 byla realizována další výzkumná studie ESPAD (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách). Výsledky ukázaly, že alespoň jednorázovou zkušenost s užitím nelegální drogy má 46,6 % respondentů, u 45,1 % jedinců se jednalo o konopné drogy. Přibližně polovina dotázaných uvedla, že užila konopné látky více než pětikrát v životě. Extází alespoň jednou v životě užilo 4,5 % dotázaných a LSD 4,9 % respondentů. Houby lysohlávky a jiné přírodní halucinogeny byly hodnoceny zvlášť a alespoň jednorázovou zkušenost s nimi udává 7,4 % respondentů. Oproti výsledkům z roku 2003 můžeme pozorovat mírné zvýšení v užívání konopných drog, u extáze, LSD, hub lysohlávek a jiných

přírodních halucinogenů došlo ke snížení zkušeností s jejich užitím (CSÉMY, 2006; HIBELL, et al., 2009).

CSÉMY aj. (cit. dle MRAVČÍK aj., 2008) uvádí, že oproti předchozím studiím dochází u dospívajících ke stabilizaci nárůstu zkušeností s nelegálními, především konopnými drogami, který byl pozorován v průběhu 90. let. U ostatních nelegálních drog dochází od konce 90. let k postupnému poklesu v jejich užívání i ve zkušenostech s nimi, výjimku tvoří nárůst časté kombinace alkoholu a léků, dále pak užívání anabolických steroidů.

Přes tuto skutečnost je Česká republika podle Světové zprávy o drogách z roku 2009 na prvním místě v celoživotní prevalenci užití konopných drog u dospívajících ve věku 15–16 let mezi všemi sledovanými zeměmi v Evropě i na celém světě (je nutno uvést, že ne všechny srovnávané údaje z jednotlivých zemí pocházejí ze stejného roku a cílová skupina také vždy nebyla ve stejném věkovém rozmezí) (UNODC, 2009).

Studií, které se zaměřují na zmapování situace užívání drog v Evropě i v České republice, je celá řada. Uvádím ty výzkumné projekty, které považuji za nejvýznamnější z hlediska problematiky užívání drog mezi středoškolskou mládeží v České republice. V této oblasti by bylo možné zmínit i některé další, z důvodu rozsahu této písemné práce však zůstanu pouze u výše uvedených, které, podle mého názoru, dobře dokládají minulý i současný vývoj v užívání návykových látek mezi dospívajícími.

4.2.2 Užívání konopných drog

Konopné drogy jsou v České republice nejvíce rozšířenými návykovými látkami po alkoholu a tabákových výrobcích. Marihuana je nejznámější drogou mezi dospívajícími a nejčastěji se stává předmětem prvních experimentů s ilegálními drogami. Tato situace je charakteristická pro celou tzv. „euroamerickou civilizaci“. Užívání konopných drog se v posledních letech stává sociálním standardem a výrazem životního stylu pro velkou skupinu dospívajících, konopné drogy začínají dokonce postupně vytlačovat i užívání tradičních návykových látek, tedy alkoholu a tabáku. I když v České republice začalo docházet k výraznému nárůstu užívání konopných drog až po roce 1989, již v druhé polovině 90. let je čeští dospívající užívali, stejně jako jejich vrstevníci ze západní Evropy. Jejich užívání

neustále stoupá, což je dáno nejen psychosociálními aspekty jejich užívání, ale i stále vzrůstající dostupností (HIBELL a ANDERSSON, 2008; KRCH aj., 2004; KYASOVÁ, 2003; ZÁBRANSKÝ, 2003).

Oproti evropským vzrůstajícím trendům poukazují americké monitorovací studie na pozvolný pokles užívání konopných drog mezi středoškolskými studenty. Nejvyšší procento v celoživotní prevalenci užívání konopných drog bylo zaznamenáno v roce 1997 (37,8 %), od tohoto roku dochází k velmi pozvolnému poklesu (27,9 % v roce 2008) (JOHNSTON, 2008).

Výzkumné studie ukázaly, že dospívající často kombinují užívání marihuany s konzumací alkoholu, jedná se o druhou nejčastěji užívanou drogovou kombinaci vůbec (první je alkohol a tabák). Společné užívání těchto látek zvyšuje nejen zdravotní, ale také psychosociální rizika, která mohou mít zvláště v dospívání závažné důsledky (MARTIN, 2008).

Často diskutovaným tématem v souvislosti s konopnými drogami je „teorie vstupní drogy“, tzv. „gateway efekt“, podle kterého marihuana usnadňuje přechod k užívání dalších, nebezpečnějších návykových látek. Empirické výzkumy včetně longitudinálních studií potvrdily, že užívání konopných drog předchází užívání dalších návykových látek (KRCH aj., 2004).

ZÁBRANSKÝ (2008) však uvádí, že výsledky současných vědeckých zkoumání tuto teorii nepodporují. A poukazuje na platnost „teorie náklonnosti k užívání všech drog“, prostřednictvím které je možné stejně dobře, ne-li lépe vysvětlit jevy, které jsou používány k potvrzení „teorie vstupní drogy“. Autor vychází z Bradfordovo-Hillových kritérií kauzality a poukazuje na skutečnost, že pouhá tři kritéria (síla asociace, časová posloupnost a závislost na dávce), která zastánci „teorie vstupní drogy“ využívají na její obhajobu, nepostačují k prokázání příčinné souvislosti. Autor tvrdí, že i pokud by konopné drogy přestaly existovat, nesnížil by se počet uživatelů tvrdých drog. A zároveň by se zvýšilo riziko častějšího užívání nebezpečnějších návykových látek.

5 RIZIKOVÉ FAKTORY UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK

NEŠPOR a CSÉMY (1992) uvádí sedm faktorů, které mohou zvyšovat riziko užívání drog. Jedná se o okolnosti týkající se jedince, rodiny, školy, budoucího zaměstnání, společnosti, životního prostředí a vrstevníků, se kterými se dítě či dospívající stýká.

Já se v této písemné práci zaměřím pouze na tři z těchto faktorů, a to na ty, které se staly součástí otázek dotazníkového šetření, které je popsáno v praktické části této práce. Jedná se o faktory týkající se jedince, jeho osobnosti, dále pak vrstevnické skupiny dospívajícího a perspektivy budoucnosti, zvláště budoucích pracovních, popř. studijních tendencí.

5.1 Osobnost jedince a rizikové faktory z ní vyplývající

Adolescence je obdobím, ve kterém dochází k vytváření nové dospělé sociální a osobní identity jedince. V tomto období často dochází k prvním experimentům s drogami, které mohou předcházet zneužívání návykových látek, což může ve větší či menší míře znemožňovat harmonický rozvoj osobnosti jedince, a to zvláště v oblasti emoční (BROŽA, 2003; KUCHAROVÁ, 2003; MACEK, 2003).

Faktory zvyšující riziko vzniku problémů s návykovými látkami úzce souvisí s výskytem některých duševních poruch, poruch chování a somatických nemocí a úrazů, z nichž nejvýznamnější je poškození mozku při porodu, úrazy hlavy a dlouhodobé bolestivé onemocnění (NEŠPOR a CSÉMY, 1996b).

VOJTÍK a BŘICHÁČEK (cit. dle JEŘÁBEK, 2008) zjistili přítomnost poruchy osobnosti u téměř 95 % mladistvých zneužívajících návykové látky. U 2/3 zkoumaného vzorku, který čítal 1000 dospívajících jedinců, se vyskytovala nezdrženlivost, výbušnost, sociopatické projevy, deficit pozornosti, hyperaktivita a u zbývajících části sledovaných osob se naopak objevila hypersenzitivita.

Dalším rizikovým faktorem je nízký věk prvního setkání jedince s drogou, legální či nelegální. Z hlediska věku je za rizikový považován vyšší výskyt problémů v chování (zvláště agresivity) u chlapců v mladším školním věku

a narůstající projevy rizikového chování v pubescenci a adolescenci u obou pohlaví. Z hlediska pohlaví pozorujeme rizikové chování, tedy i užívání drog, více u chlapců (OROSOVÁ aj., 2007; NEŠPOR a CSÉMY, 1996b).

JOHNSTONE (cit. dle KYASOVÁ, 2003) s tímto tvrzením souhlasí, uvádí, že věk počátku užívání návykové látky je jedním z hlavních faktorů pozdějšího zneužívání drog a má vztah i k výskytu dalších forem rizikového chování.

Nezájem o pozitivní sociální či kulturní činnosti a nalézání příjemných pocitů v konzumaci návykových látek výrazně zvyšuje riziko jejich zneužívání. Ohrožujícím faktorem je také nedostatek efektivních způsobů, jak se vyrovnávat se stresovými situacemi, a nízká schopnost odolávat nepříznivému vlivu okolí. Nízké sebevědomí, menší ctižádost a respekt vůči vlastnímu zdraví může také zvyšovat riziko užívání návykových látek. Nepříznivý je dále nízký počet sociálních vazeb, nedostatek dovedností v mezilidských vztazích a odcizení se rodičům, škole i celé společnosti (OROSOVÁ aj., 2007; NEŠPOR a CSÉMY, 1996b).

SVOBODA a HABÁNOVÁ (cit. dle JEŘÁBEK, 2008) popsali u osob zneužívajících psychoaktivní látky charakteristiky, které potvrzují výše zmíněné rizikové faktory. Jedná se o diferenciaci v hodnotovém systému, zvláštní způsoby interpersonálního chování, narušené sebevědomí a sebedůvěra, snížená odolnost vůči stresu a nižší úroveň zodpovědnosti.

WILLS aj. (cit. dle JEŘÁBEK, 2008) se v roce 2001 zaměřili na zkoumání časného výskytu abúzu návykových látek na základě „teorie zvládnání stresu“. Jako nejvýznamnější rizikové proměnné určili negativní afekty, nízkou odolnost vůči zátěži a užívání drog mezi vrstevníky.

Dále za rizikové faktory můžeme považovat výskyt agresivity, hostility, neuro-lability, hyperaktivity, nízkou úroveň sebeovládání, sebekontroly a zvýšenou potřebu vzrušení (OROSOVÁ aj., 2007; NEŠPOR a CSÉMY, 1996b).

MASSE a TREMBLAY (cit. dle JEŘÁBEK, 2008) uvádějí, že vysoká potřeba vyhledávání nových zážitků v souvislosti se sníženým vyhýbáním se ohrožujícím situacím vede k časnému výskytu kouření cigaret, užívání alkoholu a jiných drog v adolescenci.

KYASOVÁ (2003) na základě výzkumné studie zaměřené na rizikové chování adolescentů dospěla k závěru, že existují souvislosti mezi užíváním návykových látek a dalšími formami rizikového chování.

Faktor inteligence není jednoznačný. NEŠPOR a CSÉMY (1996b) uvádějí nízkou inteligenci jako rizikový faktor. Naproti tomu VOJTÍK (cit. dle JEŘÁBEK, 2008) konstatoval na základě výzkumné studie mírně vyšší intelektovou úroveň u osob zneužívajících drogy než u kontrolní skupiny.

Rozvojem užívání drog jsou více ohroženi dospívající, kteří se v dětství setkali s týráním a zneužíváním nebo jsou příslušníky znevýhodněné etnické menšiny (NEŠPOR a CSÉMY, 1996b).

Problémové užívání návykových látek v adolescenci může být způsobeno výskytem určitých behaviorálních problémů u dětí, které lze označit jako „koncept problémového chování dětského věku“. Do skupiny těchto problémů je zařazována hyperaktivita, minimální mozková dysfunkce, emoční a deviantní problémy (JEŘÁBEK, 2008).

5.1.1 Osobnostní charakteristiky uživatelů konopných drog

Jak již jsem v této písemné práci mnohokrát uvedla, užívání konopných drog je mezi adolescentní populací velmi rozšířené. Marihuana a hašiš jsou však užívány velkou skupinou jedinců různého věku, jejichž osobnostní charakteristiky mohou být zcela odlišné. Na jedné straně se může jednat o osoby s psychickými problémy, na straně druhé o rekreační uživatele, kteří žádnými vážnějšími problémy netrpí a užívání drogy je součástí jejich volnočasových aktivit a životního stylu. Z tohoto důvodu vzniklo mnoho typologií uživatelů konopných drog. Miovský vytvořil typologii vycházející ze dvou kritérií – z frekvence užívání (lehký, středně těžký, těžký uživatel) a z celkové délky užívání (krátkodobý, střednědobý, dlouhodobý uživatel) (MIOVSKÁ aj., 2008).

V posledních letech bylo provedeno mnoho studií zaměřených na osobnostní charakteristiky uživatelů konopných drog. Výzkumy se nejčastěji zaměřují na osobnost adolescentních uživatelů a na jejich potřeby ve vztahu k užívání (MIOVSKÁ aj., 2008).

SHEDLER a BLOCK (cit. dle MIOVSKÁ aj., 2008) provedli longitudinální studii zaměřenou na vývoj 101 dětí ve věku 5–18 let, ve vztahu k užívání konopných drog. Výsledky ukázaly, že u skupiny pravidelných uživatelů se vyskytovala určitá osobnostní specifika již v dětství, tedy před začátkem užívání drog. Tito jedinci ve svých 7 letech špatně vycházeli s ostatními dětmi, měli nízkou

sebedůvěru a působili zdánlivě lhostejně vůči morálním otázkám. V 11 letech se jeví jako nepozorní, neochotní spolupracovat a snadno podléhali stresu. V 18 letech byli nejistí, nespolehliví, bezohlední, impulzivní, náladoví, neadekvátně reagovali na frustraci. Také se u nich vyskytovaly horší školní výsledky než u skupiny neuživatelů a experimentátorů. Zároveň ve srovnání s dalšími skupinami vykazovali nejhorší výsledky v oblastech týkajících se osobního štěstí, vztahů k druhým lidem a racionální sebekontroly. Nejlepších výsledků v těchto oblastech dosáhla skupina experimentálních uživatelů, jejíž zástupci se již od dětství jeví jako vřelí, citliví zvědaví, otevření, aktivní a spokojení. Neuživatelé byli v dětství nesmělí, poslušní, bez kreativity. V 11 letech byli popsáni jako stydliví, se snahou se zavděčit, postrádali smysl pro humor, živost a obtížně vyjadřovali emoce. V 18 letech byli úzkostní, moralizující, postrádali osobní šarm a sociální lehkost.

JESSON aj. (cit. dle MIOVSKÁ aj., 2008) zkoumali 10000 studentů středních škol. U uživatelů konopných drog byla zjištěna vyšší míra nezávislosti, horší školní prospěch, nižší míra religiozity, větší tolerance k rizikovému chování, častější konzumace alkoholu, nižší míra porozumění si s přáteli a rodiči a větší vliv vrstevnické skupiny.

Mnohé výzkumné studie dokládají skutečnost, že těžcí a dlouhodobí uživatelé konopných drog vykazují určité osobnostní charakteristiky, které jsou rizikové z hlediska užívání návykových látek. Co se týče experimentálních a lehkých uživatelů, dosavadní výsledky nejsou jednoznačné, je však zřejmé, že mezi pravidelnými uživateli a experimentátory existují značné psychosociální i behaviorální rozdíly (MIOVSKÁ aj., 2008).

5.1.2 Osobnost a závislost

Závislost není hlavním tématem této písemné práce, přesto se domnívám, že úzce souvisí s rizikovými faktory, které se týkají osobnosti jedince. Z tohoto důvodu velmi krátce uvedu základní modely vzniku a udržování závislosti.

Většina autorů se shoduje, že neexistují typické osobnostní rysy a dispozice člověka závislého na drogách. Za určitých podmínek se závislost může rozvinout u každého jedince. Přestože osobnostní strukturu není možné určit, můžeme vysledovat určité osobnostně podmíněné tendence zneužívat návykové

látky u jedinců, kteří se prostřednictvím jejich užívání snaží nalézt řešení svých problémů (JEŘÁBEK, 2008; KUCHÁROVÁ, 2003).

Základní modely vzniku a udržování závislosti můžeme rozdělit na osobnostní teorie, sociální teorie, osobnostní charakteristiky – dědičnost a vliv prostředí. Moderní výzkumy a teorie se opírají o interdisciplinární přístup k problematice užívání drog a závislosti na nich (KUCHÁROVÁ, 2003).

Osobnostní teorie se zaměřují na temperament jako na stálý rys osobnosti. Psychoanalytici pohlížejí na vznik závislosti jako na nedořešená traumata z raných vývojových stadií, která vedou k raným poruchám osobnosti a mají za následek vznik neurotických konfliktů. Návyková látka reprezentuje agresi, která je vytěsněna a obrácena dovnitř (KUCHÁROVÁ, 2003).

Sociální teorie je možné rozdělit do dvou skupin. První pohlíží na drogovou závislost jako na autoterapii úzkosti. Druhá skupina chápe závislost jako projev antisociálního vývoje a delikvence (KUCHÁROVÁ, 2003).

Teorie založené na osobnostních charakteristikách a dědičnosti vycházejí z premorbidní struktury osobnosti. U závislých osob se vyskytuje vysoké procento premorbidních psychiatrických diagnóz, z nichž nejčastější je sklon k emočním poruchám, zvláště k depresi. Velkou rizikovou skupinu tvoří psychopatické osobnosti a neurotici. Jako další nebezpečné faktory byly stanoveny nezdrženlivost, nestálost, nevyhraněnost, zvýšený egocentrismus, infantilismus, sklon k požitkářství a snížená odolnost vůči stresu. Osoby predisponované ke vzniku závislosti jsou v zásadě dvojího typu, osoby vysoce citlivé, zranitelné a úzkostné a osoby extrovertní, které se často dostávají do konfliktů (KUCHÁROVÁ, 2003).

Teorie vycházející z vlivů prostředí staví na předpokladu, že vše, co nás obklopuje, má vliv na vytváření našich postojů, přičemž nejvýznamnější vliv je připisován rodině jako primární skupině. Významný je dále vliv sekundárních skupin, jako jsou vrstevníci, kamarádi apod. Nezanedbatelné je také působení masmédií (KUCHÁROVÁ, 2003).

Výše uvedené teorie se zabývají především závislostí na návykových látkách, já je však považuji za potenciálně významné i z hlediska rizikových faktorů u jiných, ve srovnání se závislostí, méně závažných forem užívání drog. Existuje mnoho rizikových faktorů týkajících se osobnosti jedince, které mohou vést k rozvoji užívání drog. Domnívám se, že žádný z faktorů nevede k problémům

s drogami sám o sobě, z tohoto důvodu zcela souhlasím s multifaktoriálním pojetím problematiky užívání návykových látek.

5.2 Vrstevnická skupina a rizikové faktory z ní vyplývající

Vztah člověka k jiným lidem, skupinám i celé společnosti je významným lidským atributem. Adolescence je vývojově významné období pro hledání rovnováhy ve vztazích, dochází v ní k přeměně vztahů s rodiči a autoritami i k vytváření nových vztahů k vrstevníkům a dalším lidem. Procesy, které se odehrávají v kontextu vztahů dospívajícího, jsou nedílnou součástí vytváření jeho nové dospělé identity (BROŽA, 2008).

V adolescenci dochází k výraznému nárůstu významu vztahů s vrstevníky, prostřednictvím kterých dospívající získává jistotu, kterou ztrácí emancipací od rodiny. Výzkumy ukazují, že vzrůstá hodnota nezávazných vztahů v souvislosti se stoupající důležitostí zábavy a relaxace v každodenním životě mladých lidí. Interpersonální vztahy dospívajících se v posledních letech stále více diferencují a rozšiřují, což je způsobeno novými zájmovými aktivitami, rozvojem cestování, větším množstvím času stráveného s přáteli apod. Vlivem rozvoje informačních technologií navazují dospívající vztahy nejen ve světě reálném, ale také ve světě virtuálním (MACEK a LACINOVÁ, 2006).

Jedním z hlavních úkolů dospívání, který musí jedinec zpracovat, je vytváření významných vztahů s vrstevníky a získání akceptovatelné pozice ve vrstevnické skupině. Dospívající je často ve skupině vrstevníků vystaven silnému tlaku na dodržování jejich norem a hodnot. Statistiky ukazují, že alespoň jednorázový experiment s drogou během dospívání je dnes vrstevnickým standardem pro velkou skupinu dospívajících. Nabídku vyzkoušet si nějakou drogu dostane dříve nebo později prakticky každý dospívající. Pokud si jedinec neřeší prostřednictvím užívání drogy své vývojové problémy a zůstává pouze u experimentů, byť opakovaných, jedná se o málo významné epizody spíše na společenské úrovni, které nemívají na jeho vývoj výrazný vliv. Riziko rozvoje užívání drog se všemi negativními důsledky na vývoj a fungování jedince je značné zvláště tam, kde se dospívající snaží prostřednictvím návykové látky řešit své neúspěchy v plnění vývojových úkolů (BROŽA, 2008).

5.2.1 Rizikové charakteristiky vrstevnické skupiny

Vliv vrstevníků je v období dospívání velký. Někdy se může dospívající snažit napodobovat své vrstevníky, někdy se je může snažit předstihnout či se od nich odlišit. Snaha vyrovnat se kamarádům, překonat je či upoutat jejich pozornost, je jedním z faktorů, které jsou rizikové z hlediska rozvoje užívání drog. Tlak skupiny vrstevníků je silný a riziko ztráty pozice v ní subjektivně velmi negativně prožívané. Pro dospívající je často velmi obtížné odolat nárokům a přáním vrstevnické skupiny a udržet si své vlastní hodnoty a postoje. Výrazné riziko se objevuje zvláště u jedinců, kteří si sebou nejsou dostatečně jisti a jsou snadno ovlivnitelní okolím (HAJNÝ, 2001).

ZUCKER (cit. dle KOŽENÝ aj., 2007) zformuloval „vývojovou teorii návykového chování“, která je založena na vzájemném působení faktorů vycházejících z pěti klíčových oblastí, z nichž jednou je právě vrstevnická skupina. Dalšími oblastmi jsou rodina, sociokulturní prostředí, psychologické charakteristiky a biologická dispozice. Podle této teorie může dojít k rozvoji užívání návykových látek i na základě působení faktorů pouze z jedné klíčové oblasti, tedy např. pouze vlivem vrstevnické skupiny.

JESSOROVI (cit. dle KOŽENÝ aj., 2007) prezentovali „teorii problémového chování“ sestavenou na základě longitudinálních výzkumných studií zaměřených především na zneužívání návykových látek u dospívajících. Na základě této teorie je problémové chování vysvětlováno vzájemnou interakcí osobních charakteristik jedince a jeho blízkého sociálního prostředí, kam je řazena rodina a vrstevníci. Opět se ukazuje významný vliv vrstevnické skupiny na užívání drog.

Riziko představují vrstevníci, kteří jsou odcizení a cyničtí, převažuje u nich vliv kamarádů před vlivem rodiny, mají sklon zesměšňovat a ponižovat jiné jedince, může se jednat o agresory šikany. Jejich chování je protispolečenské, rebelují a mají problémy s autoritami (NEŠPOR a CSÉMY, 1996b).

Vysoce nebezpečné jsou vrstevnické skupiny, jejichž členové mají brzké zkušenosti se užíváním alkoholu a drog, mají pozitivní přístup k návykovým látkám a širší okruh jejich kamarádů a známých užívá tabák, alkohol a drogy (NEŠPOR a CSÉMY, 1996b).

HAJNÝ (2001) uvádí, že nejrizikovější jsou skupiny mladých lidí, ve kterých je užívání návykových látek považováno za normu. Takovéto skupiny často

vystavují posměchu, pohrdání a odmítání jedince, kteří drogy neužívají. Tato situace může být riziková zejména tehdy, pokud takováto vrstevnická skupina je složená z členů, kteří jsou pro ostatní dospívající velmi sociálně atraktivní.

HAWKINS aj.; BROOK aj. (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007) popisují, že v rizikové situaci se nachází adolescent, který je vystaven vlivu vrstevnické skupiny, v níž se u více jejích členů pravidelně objevuje rizikové chování (pití alkoholu, užívání drog, agresivita, ilegální činnost, hazardní hry apod.). Jejich závěry podporují zmíněné rizikové faktory.

HAWKINS aj. (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007) analyzovali různá společenství mládeže a našli nejvýznamnější vztah mezi užíváním drog a pozitivním postojem vůči nim. A dále pak mezi užíváním drog a interakcí s vrstevníky, u kterých se objevuje protispolečenské chování, a vrstevníky, kteří užívají návykové látky, což opět potvrzuje předchozí předpoklady.

LICANIN a REDZIC (cit. dle MIOVSKÁ aj., 2008) zkoumali sociální síť dospívajících, kteří užívají konopné drogy, a dospěli k závěru, že tito jedinci mají nejčastěji 2–3 kamarády, kteří také užívají tyto drogy. Neuživatelé byli členové vrstevnických skupin, ve kterých se užívání drog nevyskytovalo.

PAYLOR a SMITH (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007) uvedli, že tlak k užívání drog ze strany vrstevníků může být zvlášť silný v situacích, kdy se dospívající stává členem nových vrstevnických skupin a užívání návykových látek je součástí vstupního rituálu či rituálu existence skupiny.

FÉLIX-ORTIZ aj.; MORGAN a GRUBE upozorňují na nutnost rozlišovat významy pojmů známý, spolužák, přítel a nejlepší přítel. Jejich vliv na dospívajícího se může výrazně lišit. MIOVSKÝ aj. uvedli, že kolektiv blízkých přátel, kteří užívají drogy a alkohol, vysoce zvyšuje pravděpodobnost stejného typu chování u jedince. MORGAN a GRUBE tvrdí, že sociální vliv vrstevníků a známých je nižší než vliv přítele a nejlepšího přítele. Na základě výzkumů předpokládají, že přátelé sehrávají roli příkladu v počátečním rozhodování, zda drogu vyzkoušet. Nejlepší přítel pak hraje zásadní roli při pokračování v užívání. Opět se tedy potvrzuje, že chování vrstevníků má přímý vliv na rizikové chování dospívajících (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007).

Za rizikový faktor rozvoje užívání drog a alkoholu je považována také slabá vazba na vrstevnickou skupinu, jejíž příčinou často bývá vyloučení jedince z ní, či jeho odmítání ze strany vrstevníků. Schopnost dospívajícího zapojovat se do

sociálních vztahů a uspokojivě v nich fungovat je dána rozsahem jeho sociálních dovedností. Jejich nedostatek je považován za rizikový faktor užívání návykových látek, jak jsem uvedla již v předchozí podkapitole. Výzkumy ukazují, že dospívající s pozitivními vztahy s rodiči mají současně i uspokojivější vztahy s kamarády. Ve svých vztazích popisují vyšší míru vzájemného zájmu, pochopení, důvěry, z čehož vyplývá menší výskyt konfliktů, agrese a odmítání (ŠIRŮČEK a ŠIRŮČKOVÁ, 2006).

Rizikovým faktorem je také způsob trávení volného času. KRCH aj. (2004) na základě výzkumných výsledků dospěli ke zjištění, že dospívající, kteří užívají konopné drogy, tráví oproti jedincům, kteří je neužívají, většinu volného času v partě kamarádů, mají spíše více přátel a necítí se osamělí. Uživatelé měli možnost ve volném čase chodit na různé večírky, a to i ve večerních hodinách. Dále se u nich častěji vykytovala tvorba grafity, jízda na skateboardu, častěji chodili do posilovny, méně často četli a vykonávali domácí činnosti.

Různé výzkumy potvrzují, že na rozvoj užívání drog má významný vliv vrstevnická skupina, se kterou se dospívající stýká. Vzhledem ke skutečnosti, že experimenty s drogou jsou dnes již pro mnoho dospívajících běžnou záležitostí, je vliv vrstevníků na rozvoj užívání drog vysoce rizikový. Domnívám se, že vliv vrstevnické skupiny na jedince je výrazný a jeho rizikovost by měla být zohledněna v programech primární prevence, a to především formou rozvoje sociálních dovedností a dovedností odmítání.

Zároveň je nutné uvést, že ne všechny vrstevnické skupiny (pravděpodobně se jedná o mnohem menší část) jsou potenciálním zdrojem rizikového chování. Vrstevníci a jejich vliv může působit i jako významný protektivní faktor ve vztahu k užívání drog. Sociální opora (materiální i emoční), která pramení ze vzájemných vztahů s druhými, je považována za univerzální ochranný faktor ve zvládnání stresu s pozitivními důsledky v oblasti psychického i fyzického zdraví (WILLS aj. cit. dle KOŽENÝ aj., 2007; FRIIS cit. dle ŠIRŮČEK a ŠIRŮČKOVÁ, 2006).

5.3 Perspektiva budoucnosti a rizikové faktory vyplývající z budoucího zaměstnání

Volba budoucího povolání, příprava na ně a na životní dráhu jedince je dalším z vývojových úkolů dospívání. Dospívající se začíná zabývat volbou povolání na počátku pubescence, v této době se však jedná spíše o jakousi nezávaznou hru. Rozhodujícím je pro jedince přání, čím chce být, a nebere přitom ohled na vlastní schopnosti a požadavky zaměstnání. Postupně se však výběr povolání stává konkrétním problémem a dospívající začíná srovnávat svá přání se skutečnými požadavky daného zaměstnání a jeho nároky na přípravu (BROŽA, 2008; LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006).

5.3.1 Volba povolání

Profesní volba je v životě dospívajícího jedince velmi důležitým rozhodnutím. Z této role vyplývá jeho budoucí sociální pozice, prestiž a převažující životní styl. Ve volbě povolání se odráží i charakteristické rysy sebepojetí jedince a jeho osobnostní vlastnosti (VÁGNEROVÁ, 2009).

Při volbě povolání se uplatňují dva hlavní, navzájem související aspekty. První aspekt se týká jedince a jeho volby povolání, které by jej uspokojovalo a umožnilo mu uplatnit a rozvíjet jeho schopnosti, sklony a zájmy. Druhé hledisko vychází ze společnosti a jejích požadavků na získání pracovníka, který by co nejlépe plnil společenské úkoly. Sladění těchto dvou aspektů je cílem kvalitní volby povolání. Na základě výzkumů se ukázalo, že na většinu dospívajících působí při jejich volbě v menší či větší míře oba uvedené aspekty, které se vzájemně ovlivňují a vytváří „profesionální já“ (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006; TAXOVÁ, 1987).

JAIDE (cit. dle LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006) uvádí tři základní typy volby povolání. Typ A vychází při své volbě především z přání a rozhodnutí rodičů, popř. jiných vnějších skutečností, s malým nebo žádným zřetelem na vlastní zájmy. Typ B představuje přibližné vyvážení obou aspektů, jedince i společnosti. Přání dospívajících nejsou pevné a jasné, spíše vycházejí z obecné orientace bez zaměření na konkrétní povolání, které je nakonec zvoleno pod určitým tlakem z okolí. Typ C volí povolání převážně na základě dobře promyšleného osobního

plánu, vycházejícího z cílů vlastního života. V této skupině se nejčastěji nacházejí rozhodní, cílevědomí jedinci se silnými seberealizačními tendencemi. Výzkumy ukázaly, že nejvíce zastoupen je typ B, do kterého spadá asi 50 % dospívajících. Toto zjištění poukázalo na důležitost poradenské profesní činnosti.

Profesionální poradenství si klade za cíl poskytnout jedinci doporučení týkající se pro něj vhodné a všestranně vyhovující profese. Cílovou skupinou tohoto typu poradenství jsou žáci základních a středních škol, kteří chtějí změnit studovaný obor nebo pokračovat v dalším studiu. Předběžná volba dospívajících není vždy adekvátní a realistická, může být nedostupným extrémem i volbou na jistotu a pohodlí. Úkolem poradenského psychologa je pomoci klientovi zvolit si profesi, která bude odpovídat jeho reálným možnostem (VÁGNEROVÁ, 2009).

Východiskem pro volbu budoucího povolání jsou pro dospívajícího zejména znalosti o různých profesích, vlastní školní prospěch, sebehodnocení, přání a očekávání rodičů, doporučení školy a informace získané od spolužáků. Psychologické vyšetření zaměřené na volbu povolání zahrnuje rozhovor s dospívajícím, s jeho rodiči a vyšetření inteligence, dílčích schopností a dovedností, posouzení struktury zájmů a vyšetření osobnosti (VÁGNEROVÁ, 2009).

Výzkum zaměřující se na spokojenost a nespokojenost středoškoláků se zvoleným typem studia ukázal, že většina adolescentů nepovažuje věk 15 let za vhodný pro samostatnou a zodpovědnou volbu povolání. Domnívají se, že v této době nemá člověk dostatečný rozhled a zkušenosti, je nestálý a nevyhraněný ve svých názorech. Jeho představa o světě a budoucím povolání je naivní (SEDLÁKOVÁ cit. dle TAXOVÁ, 1987).

Řada teoretických příspěvků i výzkumů uvádí, že v době, kdy je dospívající nucen zvolit si povolání, není ještě pro tuto volbu dostatečně fyzicky, psychicky ani sociálně zralý (TAXOVÁ, 1987; LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006).

Podle mého názoru, velké riziko rozvoje užívání návykových látek může představovat špatná volba budoucího povolání. Nudné, nenaplňující zaměstnání bez smyslu, nebo naopak příliš stresující, neúměrně náročná práce může vést k potřebě odreagování se či naopak k naplnění „prázdného“ času. Řešením se v obou případech mohou snadno stát drogy. Nejen vykonávané povolání může představovat riziko užívání návykových látek, ale i sama jeho volba může být natolik stresující, že ji dospívající chce odložit a závazkům z ní vyplývajícím se vyhnout, „řešením“

se mohou opět stát drogy. Z tohoto důvodu se domnívám, že je nutné klást dostatečný důraz na profesionální poradenství, které může představovat účinnou prevenci těchto problémů.

5.3.2 Rizika vyplývající z budoucího povolání

NEŠPOR a CSÉMY (1992) uvádějí jako rizikový faktor rozvoje užívání alkoholu a drog z hlediska budoucího zaměstnání dítěte vysoce stresující pracovní prostředí, napjaté vztahy na pracovišti, trojsměnný provoz, nárazovost a termínovanou práci. Další nebezpečnou okolností se může stát nejasná hranice mezi náročnou profesí a soukromým životem a velká pracovní odpovědnost, která nesouvisí s odpovídající kompetencí.

Existenční nejistota, bezperspektivnost a nezaměstnanost jsou dalšími vysoce rizikovými faktory, které mohou vést k užívání návykových látek (NEŠPOR a CSÉMY, 1992).

Mladí lidé bez praxe a zkušeností jsou jednou ze skupin ohrožených nezaměstnaností. Nezaměstnanost zvyšuje riziko rozvoje nežádoucích návyků, vlivem absence jakékoliv smysluplné aktivity a přijatelného sociálního začlenění, což má negativní vliv zvláště na velmi mladé jedince. Nezaměstnanost s sebou přináší celou řadu nežádoucích důsledků, jedním z nich je i zvýšení rizika rozvoje asociálního chování (VÁGNEROVÁ, 2005).

Slovenské studie nezaměstnaných adolescentů ukazují u těchto jedinců na častý výskyt agresivního chování, vandalismu, krádeží a užívání návykových látek. Tito jedinci všeobecně odmítají dodržovat normy stanovené společností (ADAMOVIČ aj. cit. dle VÁGNEROVÁ, 2005).

Jedno z nejvýraznějších rizik vyplývá z přímého užívání alkoholu a drog na pracovišti a z existence sociálního tlaku k jejich užívání, dále pak snadná dostupnost návykových látek mezi pracovníky a nejasná nebo nerespektovaná pravidla o jejich neužívání. Jako rizikové se jeví také zaměstnání spojené s cestováním a výrobou nebo prodejem návykových látek. Nebezpečí mohou dále představovat velké, nepředvídatelné, špatně kontrolovatelné příjmy nebo naopak špatně placená práce (NEŠPOR a CSÉMY, 1996b).

Špatné profesní uplatnění v nevhodném pracovním prostředí představuje vysoce rizikový faktor z hlediska rozvoje užívání drog. Je však nutno uvést, že

zaměstnání může být i významným protektivním faktorem, a to zvláště tehdy, pokud jsou jeho charakteristiky opačné oproti výše zmíněným, tedy pokud se mezi pracovníky nevyskytuje užívání návykových látek, alkohol a drogy nejsou na pracovišti dostupné, pracovní prostředí není stresující, vztahy mezi zaměstnanci jsou profesionální apod. (NEŠPOR a CSÉMY, 1996b).

Některé z výše jmenovaných rizikových faktorů se týkají již samotného pracovního místa a ne jeho perspektivy. Já se však domnívám, že tyto faktory je vhodné zohlednit i při volbě zaměstnání. Například nerozhodný, profesně nevyhraněný jedinec, který má nekonkrétní, popř. žádné studijní či profesní plány, bude velmi ohrožen nezaměstnaností, která zvyšuje riziko rozvoje užívání návykových látek.

5.3.3 Perspektivy budoucnosti u adolescentů

DOUVANOVÁ a ADELSON (cit. dle TAXOVÁ, 1987) provedli rozsáhlé výzkumné šetření zaměřené na perspektivní orientaci dospívajících. Výzkumný vzorek zahrnoval 3500 jedinců ve věku 14–18 let. Výzkum se skládal ze dvou hlavních částí, první zahrnovala otázky na konkrétní životní, profesionální a vzdělávací plány. Druhý typ otázek se týkal volných představ o vlastní budoucnosti. Výsledky ukázaly, že chlapci mají plány převážně reálné, zaměřující se na budoucí profesi a přípravu na ni. Sny a fantazijní představy se u nich nijak výrazně neodlišovaly od jejich plánů. Dívky byly ve svých plánech méně konkrétní, více než na náplň povolání se soustředily na společenskou užitečnost, spolupracovníky a práci s dětmi. Životní představy dívek se zaměřovaly především na manželství a volbu partnera, mnohem více se u nich, v porovnání s chlapci, objevovala fantazie. Vzdělávací aspirace týkající se střední nebo vysoké školy byly u obou pohlaví přibližně stejné.

GRÁC (cit. dle TAXOVÁ, 1987) zkoumal motivaci středoškolských studentů k vysokoškolskému studiu. Výsledky ukázaly, že v 80 % se na rozhodnutí ke studiu podílí vnitřní motivace. Jako nejvýznamnější faktor její struktury určil seberealizaci a prestiž.

V roce 1994 provedla agentura Faktum dotazníkové šetření zaměřené na osoby ve věku 15–24 let. Výsledky ukázaly, že mezi nejbližšími životními cíli mladých lidí, v horizontu 3–5 let, převažuje přání dokončit vzdělání a najít si

dobrou práci. Druhým nejčastějším souborem přání bylo založit rodinu a mít děti, následovalo přání mít hodně peněz, dostat se na vysokou školu a mít vlastní byt (HANUŠ cit. dle MACEK, 2003).

Podobné hodnoty se u dospívajících objevovaly již od 80. let. Novější výzkumy ukázaly, že u dospívajících roste důležitost trávení volného času s přáteli, dosažení dobrého vzdělání a schopnosti vydělat hodně peněz. Zároveň výrazně klesá důležitost potřeby mít potomka, mít dobré sociální vztahy a být užitečný pro vlast. Obecně lze říci, že představy o budoucnosti a osobních perspektivách se mění v souvislosti s měnícím se životním stylem adolescentů (MACEK, 2003).

Výzkumy ukázaly, že studijní a pracovní uplatnění je pro dospívající jedním z nejdůležitějších budoucích cílů a jeho důležitost stále roste. Domnívám se, že jasné studijní a pracovní plány mohou představovat protektivní faktor rozvoje užívání drog. Pokud bude mít dospívající jasný a konkrétní cíl, bude své aktivity směřovat z velké části k jeho dosažení a pokud se u něj objeví experimentální či rekreační užívání drog, nerozvine se v jinou, pravidelnější a závažnější formu. Nechci toto tvrzení generalizovat, jak jsem v předešlém textu uvedla, užívání drog je způsobeno složitým souborem navzájem se ovlivňujících faktorů, přesto se domnívám, že jasný, sociálně žádoucí cíl budoucího života může představovat významný protektivní faktor v užívání návykových látek.

JESSON aj. (cit. dle MIOVSKÁ aj., 2008) se zaměřili na zkoumání středoškolských studentů užívajících konopné drogy. Jedním z výsledků jejich výzkumné studie bylo, že uživatelé dosahují horších studijních výsledků a jejich aspirace na zlepšení jsou nízké. Tento výzkum, podle mého názoru, dokládá vztah mezi užíváním drog a nízkou motivací dosáhnout sociálně žádoucích cílů.

5.3.4 Vliv drog na kognitivní funkce jejich uživatelů

MIOVSKÝ (2006) uvádí, že užívání návykových látek ovlivňuje kognitivní funkce jejich uživatelů, a to již při krátkodobém užívání. Pokud tedy připustíme, že budoucí studijní a pracovní plány mohou představovat protektivní faktor v užívání drog, pak i jejich krátkodobé užívání může negativně ovlivnit studijní a pracovní výkon jedince.

Konopné drogy a taneční droga extáze jsou v posledních letech mezi dospívajícími velmi oblíbené, stávají se předmětem častých experimentů

i rekreačního užívání. Vzhledem k tomu, že se v této písemné práci zabývám především těmito formami užívání drog, zmíním se nyní v krátkosti o kognitivních deficitech způsobených jejich užíváním.

Konopné drogy jsou v současné době nejvíce užívanými nelegálními drogami mezi středoškolskými studenty v naší zemi. Neurochemické procesy způsobující kognitivní deficit u jedinců užívajících tyto drogy nejsou stále dostatečně známy. Účinnou látkou v rostlině *Cannabis sativa* je delta-9-tetrahydrocannabinol. V současné době převládá názor, že tato látka působí na receptory v mozku, které jsou citlivé na výskyt kanabinoidů. Tyto receptory se nacházejí především v těch částech mozku, které ovlivňují emoce, paměť, myšlení, pozornost, vnímání času a koordinaci pohybu (MIOVSKÁ a MIOVSKÝ, 2006).

Při zkoumání důsledků působení konopných drog je nutné rozlišovat mezi riziky spojenými s akutní intoxikací, s krátkodobým a s dlouhodobým užíváním. Během akutní intoxikace dochází ke zhoršení především krátkodobé paměti a pozornosti, schopnosti učit se, reakčního času, koordinace a motorických funkcí. Často zmiňovaný je negativní vliv na řízení motorového vozidla a obsluhu strojů (MIOVSKÁ a MIOVSKÝ, 2006).

Postižení však většinou nejsou tak závažná, aby negativně ovlivňovala každodenní život. Délka užívání se jeví jako klíčový faktor pro vývoj poškození kognitivních funkcí. Jako velmi rizikový se jeví počátek užívání před 15. rokem života, který může mít nezvratné neurotoxické účinky (MIOVSKÁ a MIOVSKÝ, 2006).

Na nezvratné důsledky dlouhodobého užívání konopných drog neexistuje mezi odborníky jednotný názor. Studie potvrdily zhoršení kognitivních funkcí, a to především paměti a pozornosti, což se nejvíce projevilo ve schopnosti učit se, udržet a vybavit si informace. Rychlost porozumění se neliší od skupiny neuživatelů, ale dochází k častějšímu výskytu chyb. Stále však není zcela jasné, nakolik jsou tato narušení významná, aby ovlivnila každodenní život, a jaké jsou možnosti a omezení kompenzačních mechanismů. Řada studií ukazuje negativní vliv užívání konopných drog na krátkodobou paměť, některé výzkumy poukazují i na narušení dlouhodobé paměti, a to při dlouhodobém užívání adolescenty. Vliv na vybavování si již naučeného materiálu nebyl prokázán (MIOVSKÁ a MIOVSKÝ, 2006).

MDMA, účinná látka taneční drogy extáze, selektivně postihuje zejména serotonergní systém centrální nervové soustavy, vlivem akutního účinku MDMA

dochází především k degeneraci axonů serotonergních neuronů. Bylo prokázáno, že již běžné rekreační užívání MDMA může vést k rozvoji neurotoxicity (PÁLENÍČEK, 2006).

Serotonergní systém se podílí na mnoha duševních pochodech, jedná se především o kontrolu afektivity, impulzivity, agrese, sociálního chování, spánku a kognitivních funkcí. Jeho postižení se tedy může projevit poruchou v některé z těchto oblastí (PÁLENÍČEK, 2006).

Kognitivní deficit byl prokázán zejména u chronických uživatelů extáze a týká se celého spektra kognitivních funkcí. Nejčastěji se jedná o poruchy krátkodobé a střednědobé paměti, vizuální paměti, pracovní a epizodické paměti, paměti pro nové informace, poruchy centrálních exekutivních funkcí, soudu a úsudku a sémantické rekognice. Jisté abnormality vykazují také obecné ukazatele inteligence a psychomotorického výkonu (MONTROYA aj. cit. dle PÁLENÍČEK, 2006).

Kognitivní postižení nemusí uživatelé pociťovat po dlouhou dobu, což zvyšuje riziko dalšího poškození vlivem pokračujícího užívání, které se může projevit až po mnoha letech (PÁLENÍČEK, 2006).

6 PRIMÁRNÍ PREVENCE

Žijeme v době a ve světě, kde alkohol, tabák, kofein, volně prodejné léky a léky na předpis jsou všude kolem nás. Dospívající jsou neustále vybízeni, aby „žili bez drog“ a přitom jsou každý den obklopováni společnostmi schválenými drogami, které jsou v mnoha ohledech stejně rizikové jako ty, které společnost označila za nebezpečné a nežádoucí (ROSENBAUM, 2007).

Primární prevence se zabývá buď celou populací s cílem přinést prospěch každému jejímu členu, nebo se zaměřuje na specifické cílové skupiny, nejčastěji na dospívající nebo mladé lidi, s cílem předejít užití drogy. Programy primární prevence se snaží co nejlépe se přizpůsobit cílové populaci a jejím potřebám a zároveň být pro ni co nejdostupnější, např. protidrogová prevence ve školách (McGRATH aj., 2007).

Pozitivně působit na cílovou populaci dospívajících se nejčastěji snažíme tím, že poukážeme na následky užívání drog, ukazujeme na jiné, zajímavější způsoby životního stylu a učíme novým strategiím a dovednostem, jak se vyrovnávat se životní zátěží a jak odolávat drogám (FOUZOVÁ, 1995).

V polovině 90. let se v České republice začaly rozvíjet mnohé programy primární prevence, jejichž cílem bylo působit na žáky a studenty základních a středních škol. Programy se nejčastěji zaměřovaly na předávání informací o rizicích, která s sebou přináší užívání návykových látek, některé zahrnovaly i promítání filmů a pořádání besed, prostřednictvím kterých se snažily zprostředkovat dospívajícím živější kontakt se světem drog a jeho negativními důsledky. Další programy se pokoušely odstranit příčiny experimentování s drogami prostřednictvím rozvoje tvořivosti, sociálních dovedností, asertivity a dovedností odmítání. Postupně se ukázalo, že pouhé prosté předávání informací je neúčinné, stejně jako zastrašování, zakazování, přehánění následků užívání, moralizování a různé citové apely. Ukázalo se také, že účinnost prevence se zvyšuje se systematičností a soustavností preventivní práce. Jako nejméně účinné se tedy z tohoto hlediska jeví jednorázové akce (HAJNÝ, 2001; NEŠPOR, 1995; NEŠPOR aj., 1996b).

Primární prevence by měla ovlivňovat chování ve smyslu podpory zdraví. Preventivní programy se obecně zaměřují na snižování nabídky, tedy dostupnosti drog ve společnosti, a poptávky po nich, přičemž za úspěch preventivních programů je považováno i oddálení prvního kontaktu s drogou. Tyto dva způsoby prevence se vzájemně doplňují a posilují (BÉM a KALINA, 2003).

Jedním z prvních úspěšných preventivních programů realizovaných v České republice po roce 1989 byl program FIT IN, který vznikl z iniciativy našich adiktologů pod vedením MUDr. Karla Nešpora CSc. Program FIT IN od svého počátku nabízel preventivní aktivity rizikovým skupinám, především dětem a dospívajícím, ale i těm, kdo za ně zodpovídají. Cíl programu směřoval k pozitivnímu zdraví a k vytvoření systému prevence, v němž by vzájemně spolupracovali učitelé, rodiče, spolupracující vrstevníci, žurnalisté, zdravotníci a další odborníci (NEŠPOR aj., 1996a).

6.1 Charakteristiky efektivních programů primární prevence

K užívání drog dochází v určitém systému, který je označován jako bio-psycho-sociální model. Tento model znázorňuje vztah mezi drogou, jejím uživatelem a prostředím, ve kterém dochází k jejich vzájemné interakci. Při vytváření úspěšného programu primární prevence je důležité zohlednit všechny tyto tři oblasti (BÉM a KALINA, 2003; STIBUREK, 1995).

Na základě různých studií se ukázalo, že mezi hlavní charakteristiky efektivních programů primární prevence patří především jejich soustavnost a dlouhodobost. Efektivní program začíná v časném, nejlépe již v předškolním věku jedince, a průběžně pokračuje po mnoho let. Zahrnuje aktivní účast cílové populace, přihlíží k individuálním potřebám a má interaktivní charakter. Zaměřuje se na všechny aspekty problematiky – informace o účincích drog, zdravotních rizicích, rozvoj komunikačních dovedností, tvořivosti, přiměřeného sebevědomí, schopností řešit problémy apod. Zabývá se legálními i nelegálními návykovými látkami. Je propojen a podporován rodiči, pedagogy, zájmovými organizacemi, popř. církví, soukromým sektorem, okresním úřadem, policií apod. Zároveň je úzce spojen se školou a průběžným děním v ní, využívá vlivu vrstevníků, zvláště prostřednictvím peer programů. Zaměřuje se jen na ty protektivní a rizikové faktory, které se dají ovlivnit. Jelikož jednotlivé faktory užívání drog jsou ve vzájemné interakci, i změna

jednoho nebo několika z nich může vést k pozitivní změně. Programy primární prevence by měli vést odborní kvalifikovaní lektori, kteří mají potřebné dovednosti a schopnosti. Důležitá je průběžná a závěrečná evaluace programů, která má být spolu se zpětnými vazbami ze strany cílové skupiny, využita pro jeho zkvalitnění, průběžné i budoucí (HAJNÝ, 2001; MIOVSKÝ, 2007; NEŠPOR a PROVAZNÍKOVÁ, 1999).

Zapojení vrstevníků do programů primární prevence se velmi osvědčilo. Tzv. peer programy jsou založeny na aktivním zapojení předem připravených vrstevníků a vycházejí z předpokladu, že pokud se cílová populace ztotožní s nositeli preventivního programu, získané dovednosti a postoje z něj lépe, rychleji a jednodušeji uplatní v běžném životě (NEŠPOR aj., 1996b).

TOBLEROVÁ (cit. dle NEŠPOR aj., 1996b) uvádí, že peer programy mají jasně vyšší účinnost v prevenci užívání návykových látek oproti jiným typům programů a zároveň jejich pozitivní efekt přetrvává déle.

6.2 Problémy preventivních programů

„Vždy začínám tím, že se svých studentů zeptám: „Kolik z vás mělo na střední škole vzdělání o drogách?“ a téměř všichni zvednou ruku. Pak se zeptám: „Kolik z vás mělo pocit, že je pravdivé a přínosné?“ Ze sto dvaceti studentů zvednou ruku asi tak tři.“ (SKAGER cit. dle ROSENBAUM, 2007).

MIOVSKÝ (2004) uvádí, že užívání drog patří k realitě života a nikdy v minulosti ani v současnosti neexistuje ani neexistovala společnost, která by tento jev dokázala zcela potlačit. Zkušenosti z minulosti i z okolních zemí vedou k závěru, že drogy nelze vymýtit. Drog je mnoho a moderní společnosti je ke svému fungování potřebují (např. v medicíně). Cílem preventivních programů by tedy nemělo být drogy odstranit, ale změnit způsob zacházení s nimi. Například zákon, který kriminalizuje držení nelegálních drog pro vlastní potřebu, se ukázal jako neúčinný. Nevedl ke snížení počtu uživatelů, ani neklesla obliba či dostupnost návykových látek. Jeho jediným výsledkem je několik desítek nešťastných odsouzených mladých lidí ročně, kteří se z důvodu držení drogy pro vlastní potřebu dostali do konfliktu se zákonem, přičemž podobně se chová asi pětina jejich vrstevníků.

Ke stejným závěrům dospěla výzkumná studie PAD, která ukázala, že existuje dlouhodobě vzrůstající trend všech typů zkušeností s konopnými drogami mezi šestnáctiletými, který vzdoruje preventivním i represivním programům včetně kriminalizace držení drog pro vlastní potřebu (ZÁBRANSKÝ, 2003).

Americká socioložka ROSENBAUM (2007) uvádí, že účinnost současných preventivních strategií oslabují především tři hlavní problémy. Prvním z nich je časté zaměňování či ztotožňování termínu užívání a zneužívání drog. Někteří lidé mají tendenci považovat každé užívání návykové látky za její zneužívání. Toto zaměňování je nejčastěji vedeno snahou zastavit experimentování dospívajících s drogami. Téměř všechny studie však dospěly k závěru, že naprostá většina studentů, kteří vyzkouší nějaké návykové látky, nepřechází k jejich abúzu. Autorka zdůrazňuje, že znalost zásadních rozdílů mezi termíny užívání a zneužívání může pomoci lépe rozeznat počínající problém.

Druhým zásadním problémem současných preventivních aktivit je uplatňování taktiky desinformací, která vychází z předpokladu, že pokud budou mladí lidé přesvědčeni o rizikovitosti drog, nebudou je užívat. Autorka uvádí typický příklad marihuany, jejíž rizika jsou systematicky zkreslována preventivními programy, knihami, reklamou, internetovými stránkami apod. Například „teorie vstupní brány“ tvrdí, že užívání marihuany nevyhnutelně vede k užívání tvrdších drog. Současné vědecké studie přitom prokázaly, že naprostá většina dospívajících, kteří s marihuanou experimentují, nepřejde postupně k nebezpečnějším drogám, ani k jejímu pravidelnému užívání (ROSENBAUM, 2007).

Třetím z hlavních problémů je skutečnost, že preventivní programy neposkytují komplexní informace. Většina protidrogových programů se zaměřuje na prevenci užívání drog, je tedy postavena na sdělení: „*Drogy neberte*“. Abstinence je tedy jediným přijatelným stavem. Tento přístup však vyřazuje ty, kteří již s drogami experimentují. Neposkytuje jim informace, jak se vyhnout problémům či předejít zneužívání drog. Z tohoto hlediska se jeví přístup „*Řekni drogám NE*“ jako nedostatečně efektivní preventivní působení a je ho třeba rozšířit a oslovit ty, kteří říkají drogám „*možná*“, „*občas*“, či dokonce „*ano*“ (ROSENBAUM, 2007).

Četné výzkumy potvrdily, že přes veškerá varování a výzvy k abstinenci bude většina dospívajících s drogami experimentovat a někteří je budou užívat i pravidelněji. Jedná se o skutečnost, která dnes ve Spojených státech tvoří součást

kultury dospívajících. S největší pravděpodobností však projdou adolescenti touto životní etapou bez úhony (ROSENBAUM, 2007).

Vzhledem k tomuto faktu by měly preventivní programy vycházet z realistického přístupu, který má bezpečnost jako nejvyšší prioritu. Tento přístup spočívá především v poskytování pravdivých, nezkrácených a vědecky podložených informací a vybízí ke střídmosti a zdrženlivosti. Pokud experimentování v mladém věku přetrvává, program napomáhá porozumět právním a sociálním důsledkům užívání návykových látek a klade důraz na bezpečnost vycházející z osobní odpovědnosti, např. v oblasti bezpečnosti silničního provozu nebo bezpečného sexu (ROSENBAUM, 2007).

Výše uvedené problémy preventivních programů a z nich vyplývající doporučení popisuje americká autorka, a proto se týkají především amerických teenagerů. Domnívám se však, že popsané problémy se vyskytují i v preventivních programech v naší zemi a jejich odstranění by mohlo vést k výraznému zvýšení efektivity primární prevence.

Realistický přístup nás nutí přiznat si skutečnost, že velké procento adolescentů (podle posledních studií téměř polovina) zažije během dospívání alespoň jednorázový experiment s drogou a i přes velké úsilí důkladně propracovaných programů primární prevence se tato skutečnost nemění (procento experimentujících či užívajících adolescentů dokonce stále narůstá). Pokud tuto skutečnost přijmeme a zakomponujeme ji do preventivních programů, můžeme, podle mého názoru, efektivněji předcházet problémům, které jsou spojeny s užíváním návykových látek.

7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ KAUDSS 2009

České i celoevropské epidemiologické výzkumné studie neustále dokládají vzrůstající trend v užívání nealkoholových a alkoholových drog mezi adolescenty. Užívání drog se stává sociálním standardem pro velkou skupinu dospívajících jedinců, který má tendenci odolávat všem typům intervencí. Tato situace se postupně stává naléhavým problémem dnešní doby.

Na problematiku užívání návykových látek se zaměřilo i dotazníkové šetření KAUDSS 2009 (Konzumace alkoholu a užívání drog středoškolskými studenty). Jeho cílem bylo zmapovat užívání alkoholových a nealkoholových drog a dalších oblastí života, které mohou souviset s užíváním návykových látek, u studentů druhých ročníků pražských středních škol.

Dotazníkové šetření KAUDSS 2009 proběhlo v červnu 2009, zúčastnilo se ho 179 studentů druhých ročníků devíti pražských středních škol.

7.1 Formulace hypotéz

Dotazníkové šetření KAUDSS 2009 jsem provedla ve spolupráci s kolegyní Petrou Formánkovou. Každá z nás si pro svou písemnou práci zvolila čtyři oblasti z celkového počtu osmi sledovaných oblastí.

Kolegyně Formánková zmapovala ve své písemné práci oblasti týkající se konzumace alkoholu, religiozity a spirituality, rodiny a školního prostředí.

Já jsem se zaměřila na oblast užívání nealkoholových drog a dále pak na osobnostní charakteristiky, vrstevnickou skupinu, volný čas a perspektivu budoucnosti a na jejich možný vliv na užívání nealkoholových drog.

V oblasti týkající se užívání nealkoholových drog jsem se zabývala věkem prvního kontaktu respondentů s drogou a frekvencí užívání jednotlivých typů nealkoholových drog. Nelegální drogy jsem pro potřeby dotazníkového šetření KAUDSS 2009 rozdělila do pěti kategorií: konopné drogy, extáze, LSD a lysohlávky, léky užívané bez lékařského předpisu – sedativa, hypnotika, a další nelegální drogy – pervitin, kokain, heroin, inhalanty atd. V této otázce byla uvedena také kategorie nazvaná jako kombinace, prostřednictvím které jsem se pokoušela

zjistit, zda respondenti užívají určité skupiny drog převážně společně. V oblasti zaměřené na užívání nealkoholových drog jsem se dále zabývala nejčastěji užívaným typem drog, důvodem konzumace drog a plánovaným užíváním v budoucnosti. Na konci této oblasti byl uveden CAGE test, pomocí kterého jsem se pokusila zhodnotit přibližnou závažnost užívání nealkoholových drog u sledované skupiny respondentů.

V druhé mnou hodnocené oblasti jsem se zaměřila na perspektivu budoucnosti z hlediska významu profese v životě jedince. V této oblasti jsem se zabývala otázkami, zda studovaná škola jedince baví, zda je pro ně důležité budoucí studium a pracovní uplatnění a zda mají již dnes představu o své budoucí práci. Na základě výsledků jsem se následně pokusila ukázat, že jasná a subjektivně důležitá perspektiva budoucnosti může představovat protektivní faktor vůči rozvoji užívání drog.

Ve třetí oblasti jsem se zabývala osobnostními charakteristikami dospívajících jedinců, a to především těmi, které mohou mít vliv na rozvoj užívání drog. Na základě odborné literatury jsem sestavila otázky týkající se spokojenosti se sebou samým, důvěry ve své schopnosti a dovednosti, samostatnosti, schopnosti spolupráce a udržování vrstevnických vztahů. Jistě bychom v souvislosti s užíváním drog mohli uvést několikánásobně více osobnostních charakteristik, já jsem však, z důvodu rozsahu dotazníku, zvolila těchto pět, které, podle mého názoru, umožňují alespoň hrubé zmapování osobnostních charakteristik sledovaných respondentů.

Čtvrtá oblast se zaměřovala na vrstevnickou skupinu a volný čas dospívajících jedinců. V této oblasti jsem se zabývala nejčastějším způsobem trávení volného času sledovaných respondentů, dále otázkami, s kým tento čas nejčastěji tráví, zda mají kamaráda, kterému se mohou svěřit. Další otázka se týkala toho, zda mají respondenti pocit, že je vrstevníci snadno ovlivňují. Poslední otázka v této oblasti se zabývala užíváním drog ve vrstevnické skupině, k jejímž členům respondent patří. I v této oblasti jsem se pokoušela nalézt možné souvislosti s užíváním drog.

Ačkoliv sedmá oblast dotazníku, zaměřená na rodinu, nepatřila k mnou formulovaným ani hodnoceným oblastem, zařadila jsem do ní tři otázky týkající se užívání nealkoholových drog. V těchto otázkách jsem se zabývala užíváním nealkoholových drog rodiči respondentů a postojem rodičů vůči užívání drog jejich dětmi. Ve třetí otázce jsem se zaměřila na tlak související s budoucím studiem

a pracovním uplatněním ze strany rodičů respondentů, zařazení této otázky jsem považovala za důležité pro doplnění otázek z oblasti perspektivy budoucnosti.

V rámci mnou hodnocené části dotazníkového šetření KAUDSS 2009 jsem si stanovila následující hypotézy:

Hypotéza 1: Přibližně polovina respondentů má zkušenost s nealkoholovou drogou, přičemž většina z nich s drogou konopnou.

Hypotéza 2: Nejvyšší procento respondentů užilo nealkoholovou drogu poprvé v 15 letech.

Hypotéza 3: Na středních odborných učilištích se užívání nealkoholových drog vyskytuje častěji než na jiných typech středních škol.

Hypotéza 4: U jedinců, kteří mají s nealkoholovými drogami první zkušenosti v nízkém věku, se vyskytuje nadměrné užívání drog častěji než u jedinců, kteří je poprvé užili ve věku vyšším.

Hypotéza 5: Převážná většina uživatelů nealkoholových drog (jiných než konopných) má zkušenost s užíváním konopných drog.

Hypotéza 6: U jedinců, kteří mají první zkušenost s nealkoholovou drogou před 15. rokem života, se častěji vyskytuje alespoň jeden pozitivní výsledek v CAGE testu oproti jedincům, kteří mají první zkušenost s nealkoholovou drogou až po 15. roku života.

Hypotéza 7: Nadměrné užívání drog je častěji spojeno se závažnějšími výsledky v CAGE testu než užívání přibližně několikrát ročně.

Hypotéza 8: Nadměrní uživatelé drog jsou častěji nadměrnými konzumenty alkoholu než jedinci, kteří užívají drogy přibližně několikrát ročně.

Hypotéza 9: Nejčastěji užívanou kombinací alkoholových a nealkoholových drog je kombinace piva a konopných drog.

Hypotéza 10: Nadměrné uživatele drog baví studovaná škola méně než jedince, kteří drogy neužívají.

Hypotéza 11: Důležitost dalšího studia klesá spolu s rostoucí spotřebou nealkoholových drog.

Hypotéza 12: Nadměrní uživatelé drog považují budoucí pracovní uplatnění za méně důležité než jedinci, kteří drogy neužívají.

Hypotéza 13: Nadměrní uživatelé drog jsou se sebou méně spokojeni než jedinci, kteří drogy neužívají.

Hypotéza 14: Dospívající, kteří drogy neužívají, jsou schopni lépe udržovat kamarádské vztahy než nadměrní uživatelé nealkoholových drog.

Hypotéza 15: Pozitivní postoj rodičů k užívání drog zvyšuje riziko nadměrného užívání drog jejich dětmi.

Hypotéza 16: Navštěvování klubů, barů, diskoték je nejrizikovějším způsobem trávení volného času z hlediska nadměrného užívání drog.

Hypotéza 17: Ve vrstevnických skupinách nadměrných uživatelů nealkoholových drog jsou návykové látky užívány častěji než ve vrstevnických skupinách jedinců, kteří drogy neužívají.

7.2 Popis zkoumaného souboru

Za účelem zajištění reprezentativnosti zkoumaného vzorku respondentů byly do šetření zahrnuty různé typy pražských středních škol a učilišť. Na základě evidence MŠMT jsme s kolegyní Formánkovou sestavily seznam všech středních škol v Praze a následně jej rozdělily do devíti skupin podle studijního zaměření jednotlivých středních škol:

1. skupina – Střední sociální a pedagogické školy (pozn.: z této kategorie byla vylosována škola sociální, z tohoto důvodu budu tuto kategorii v následujícím textu označovat již jen jako Střední sociální školy)
2. skupina – Gymnázia
3. skupina – Střední odborné školy služeb (do této kategorie byly řazeny např. tyto školy: střední hotelové školy, Střední odborná škola logistických služeb, Střední odborná škola pro administrativu EU atd.)
4. skupina – Obchodní akademie
5. skupina – Střední průmyslové školy
6. skupina – Střední odborná učiliště služeb (do této kategorie byly řazeny např. tyto obory: kadeřnice, kuchař – číšník, švadlena atd.)
7. skupina – Střední odborná učiliště řemeslná (do této kategorie byly řazeny např. tyto obory: truhlář, řezbář, umělecký kovář atd.)
8. skupina – Střední umělecké školy
9. skupina – Střední zdravotnické školy

Z jednotlivých skupin byla náhodným losem určena konkrétní střední škola, kterou jsme následně kontaktovaly. Pro případ, že by nám první vylosovaná škola neumožnila šetření provést, losovaly jsme i školu „náhradní“. Tuto možnost jsme využily pouze v jednom případě, kdy ředitelka školy odmítla provádění dotazníkového šetření z důvodu neumožňování jakýchkoli šetření na jejich střední škole.

Vylosované školy jsme s kolegyní Formánkovou telefonicky kontaktovaly a dohodly se na konkrétním termínu realizace dotazníkového šetření KAUDSS 2009. Šetření probíhalo vždy v jedné třídě druhého ročníku, výběr této třídy jsme nechaly na dané střední škole.

Dotazníkového šetření KAUDSS 2009 se zúčastnilo 179 studentů druhých ročníků devíti pražských středních škol. Výzkumný vzorek obsahoval 53,8 % dívek a 43,5 % chlapců (příloha II – tab. 48). Respondenti byli ve věku 16–20 let. Nejvyšší procento představovali dotazovaní ve věku sedmnácti let, jednalo se o 60,9 %, následovalo 25 % osmnáctiletých respondentů, 2,7 % devatenáctiletých studentů, 2,2 % dvacetiletých a 1,6 % šestnáctiletých respondentů (příloha II – tab. 49).

7.3 Průběh dotazníkového šetření

Administrace dotazníků proběhla během jedné vyučovací hodiny, průměrná doba jejich vyplňování byla 20 minut, poté byly dotazníky sesbírány. Administrace dotazníků byla vždy provedena mnou nebo kolegyní Formánkovou. Před samotným vyplňováním byli studenti informováni o hlavních cílech dotazníkového šetření a o způsobu zacházení s výsledky. Zároveň bylo studentům sděleno, že dotazník je zcela anonymní, jeho vyplnění je dobrovolné, jedná se o samostatnou práci, doba vyplňování není nijak omezena a v případě dotazů se na nás mohou kdykoliv obrátit. Ačkoliv bylo vyplňování dotazníků dobrovolné, nikdo ze studentů nevyužil možnosti odmítnout vyplňování dotazníku, jejich návratnost byla tedy 100%.

Všem školám, které se zúčastnily dotazníkového šetření KAUDSS 2009, bylo nabídnuto zaslání zpracovaných výsledků.

7.4 Dotazník

Šetření KAUDSS 2009 bylo realizováno prostřednictvím dotazníku, jelikož se jedná o metodu pro získávání dat, která je doporučována tam, kde je potřeba zadat více otázek větší skupině lidí. Výhodou dotazníku je oproti jiným metodám jeho časová a finanční nenáročnost a možnost získaná data lépe kvantifikovat. Dotazníkové šetření KAUDSS 2009 bylo realizováno prostřednictvím metody několikanásobné nucené volby, což je forma dotazníku, v rámci které zkoumaná osoba volí z několika navrhovaných alternativ (FERJENČÍK, 2000; SVOBODA, 2009).

Dotazník k šetření KAUDSS 2009 obsahuje 49 číslovaných otázek a dvě úvodní otázky zjišťující pohlaví a věk respondentů. Otázky v dotazníku jsou rozděleny do osmi zkoumaných oblastí, 49. otázka zkoumá, jak se respondentům vyplňoval předložený dotazník, tato otázka je vyčleněna ze zkoumaných oblastí.

Při konstrukci dotazníku a formulaci jednotlivých otázek jsme s kolegyní Formánkovou vycházely z výzkumné studie ESPAD, Skriningového dotazníku pro dospívající, CAGE testu a dotazníků uvedených v příručce pro efektivní školní drogovou prevenci s názvem „Jak vytvořit ve škole zdravější prostředí“ (CSÉMY, 2006; NEŠPOR a CSÉMY, 1996a; NEŠPOR, 1992; GALLA aj., 2005). Při

konstrukci dotazníku se každá z nás zaměřila na formulaci otázek ve svých hodnocených oblastech. Konečná podoba dotazníku vznikla na základě vzájemné spolupráce (příloha I).

Dotazník prošel během svého vývoje mnohými změnami, které se týkaly zvláště redukce otázek. V konečném počtu otázek jsme vycházely z Miovského, který uvádí, že *„je-li dotazník příliš dlouhý (více než cca 50 položek) a vyžaduje-li tím pro svoji administraci více než jednu vyučovací hodinu, bývá respondenty velmi odbýván a odpovědi jsou pak značně irelevantní“* (MIOVSKÝ, 1997, s. 15).

7.5 Pilotáž dotazníku

Pilotáž dotazníku byla provedena s devíti dospívajícími ve věku 17–18 let. Účelem pilotáže bylo především zjistit průměrnou dobu vyplňování dotazníku a odhalit případné nejasnosti či nedostatky ve znění otázek.

Na základě pilotáže se ukázalo, že průměrná doba vyplňování dotazníku je 20 minut, což se následně potvrdilo i v samotném šetření na středních školách.

Výsledky získané z pilotáže byly podnětem k mírné redukci otázek a k nepatrným změnám v jejich znění.

7.6 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Data získaná z dotazníkového šetření KAUDSS 2009 byla statisticky zpracována pomocí metody SPSS, verze 15. Statistické výsledky jsou uvedeny v přílohách této písemné práce v podobě tabulek většinových odpovědí a kontingenčních tabulek (viz příloha II, III, V).

Výsledky dotazníkového šetření KAUDSS 2009 uvedu v následujících dvou kapitolách v podobě výsledků většinových odpovědí a ověření hypotéz.

Z důvodu omezeného rozsahu této písemné práce se ve zpracování výsledků, ostatně jako v celé této písemné práci, zaměřím především na konopné drogy, taneční drogu extázi, LSD a lysohlávky jako na typy drog, které se nejčastěji stávají předmětem experimentů dospívajících jedinců.

V popisu výsledků budu pro účely této písemné práce označovat užívání drog přibližně jednou měsíčně, jednou týdně a jednou denně (možnosti odpovědí v dotazníku) jako nadměrné užívání, a to u všech typů sledovaných drog.

8 PŘEHLED VÝSLEDKŮ VĚTŠINOVÝCH ODPOVĚDÍ KAUDSS 2009

V této kapitole zhodnotím výsledky většinových odpovědí získaných na základě šetření KAUDSS 2009. Výsledky jsem rozdělila podle jednotlivých oblastí, na které jsem se v rámci šetření zaměřila. Uvedené výsledky se pokusím porovnat s výsledky jiných studií, pokud se mi je podařilo v rámci daného tématu zajistit. Samostatně uvedu výsledky CAGE testu, který je sice v dotazníku součástí oblasti I a II - Užívání alkoholových a nealkoholových drog, já jej však považuji za jejich specifickou součást a z tohoto důvodu jej uvádím v samostatné podkapitole. Na závěr uvedu zhodnocení otázky: „*Jak se Vám vyplňoval tento dotazník?*“

8.1 Oblast II – Užívání nealkoholových drog

Na základě výsledků poslední studie ESPAD (Evropská školní studie o alkoholových a jiných drogách) z roku 2007 odpovědělo celkem 46,6 % dotázaných, že alespoň jednou v životě užilo nelegální drogu (HIBELL, et al., 2009). V sociologickém šetření KAUDSS 2009 přiznalo zkušenost s nelegální drogu 58,7 % dotázaných, což ukazuje na stále vzrůstající trend ve zkušenostech s návykovými látkami u dospívajících. Velikost tohoto procenta může být ovlivněna také věkovým rozmezím zkoumaných respondentů, zatímco ESPAD 2007 se zaměřil na studenty ve věku 15–16 let, ve výzkumném vzorku KAUDSS 2009 byli zastoupeni jedinci ve věkovém rozmezí 16–20 let. Celoživotní prevalence zkušeností s nelegální drogu v roce 2006 ve věkové skupině 15–24 let byla 53,8 % (PRAJSOVÁ a CSÉMY cit. dle MRAVČÍK, 2008). Ve zkoumaném vzorku KAUDSS 2009 se vyskytlo 39,7 % respondentů, kteří nemají zkušenost s žádnou nealkoholovou drogu. Touto skupinou respondentů se nyní nebudu podrobně zabývat a zaměřím se především na procentuální výsledky jedinců, kteří mají zkušenost s užitím nějakého druhu nelegální drogy.

Nejčastějším věkem prvního užití drogy bylo 15 let, tuto skutečnost uvedlo 20,1 % respondentů. Druhou nejčastěji uváděnou odpovědí byl věk 14 let, 16,3 % dotázaných. Následovalo 10,9 % u 16 let a 6 % u 13 let a méně (příloha II – tab. 5). Tyto výsledky potvrzují zjištění studie ESPAD 2003, která uvádí, že

k prvním zkušenostem s drogami dochází nejčastěji ve věku 14 –16 let (CSÉMY aj., 2006).

V otázce týkající se frekvence užívání konopných drog uvedlo 57,5 % jedinců, že mají alespoň jednorázovou zkušenost s užitím konopné drogy. Nejvyšší procento, 23,9 % respondentů, se vyjádřilo, že tyto drogy neužilo již více než jeden rok (příloha II – tab. 6a). Vzhledem k nejčastěji uváděnému věku prvního užití nelegální drogy (15 let) se dá předpokládat, že se z velké části jedná o skupinu jednorázových či experimentálních uživatelů. ESPAD 2007 uvádí, že u přibližně jedné poloviny respondentů, kteří uvedli, že mají zkušenost s užitím nelegální drogy, se jednalo o jednorázovou zkušenost, což přibližně potvrzuje výsledky KAUDSS 2009 (HIBELL, et al., 2009). Druhý nejvyšší výsledek se objevil u užívání konopných drog několikrát ročně, tuto odpověď uvedlo 16,8 % respondentů. Tato frekvence užívání, podle mého názoru, v mnoha případech odpovídá experimentální, popř. rekreační formě užívání drog, které se u dospívajících jedinců vyskytují nejčastěji. Užívání konopných drog přibližně jednou měsíčně, jednou týdně či jednou denně uvedlo 16,8 % respondentů, tuto frekvenci užívání považují pro účely této písemné práce za užívání nadměrné (příloha II – tab. 6a).

V otázce týkající se užívání taneční drogy extáze uvedla převážná většina respondentů - 92,4 %, že tuto drogu neužívá. Zkušenost či užívání této drogy přibližně jednou ročně přiznalo 4,8 % respondentů (příloha II – tab. 6b). Podle studie ESPAD 2007 užilo někdy v životě tuto drogu 4,5 % dotázaných (HIBELL, et al., 2009).

LSD a houby lysohlávky užilo někdy v životě nebo několikrát ročně je užívá 8,1 % respondentů. Jeden respondent, tedy 0,5 % z celkového výzkumného souboru, uvedl, že užívá tyto drogy přibližně jednou měsíčně. Převážná většina dotázaných – 88,6 %, uvedla, že tyto drogy neužívá (příloha II – tab. 6c). ESPAD 2007 uvádí, že 7,4 % respondentů užilo v životě houby lysohlávky nebo jiné přírodní halucinogeny a 4,9 % LSD. Jelikož jsou tyto drogy hodnoceny jednotlivě, není možné učinit srovnání s KAUDSS 2009 (HIBELL, et al., 2009).

Převážná většina respondentů, celých 95,1 %, uvedla, že neužívá léky – sedativa či hypnotika bez lékařského předpisu. Někdy v životě tyto léky užilo nebo několikrát ročně je užívá 2,1 % dotázaných (příloha II – tab. 6d). ESPAD 2007 opět

neuvádí vhodnou kategorii pro srovnání výsledků. Asi nejbližší kategorií je užívání sedativ, která v životě užilo 9,1 % dospívajících (HIBELL, et al., 2009).

Další nelegální drogy – pervitin, kokain, heroin, inhalanty atd., neužilo již více než jeden rok 3,3 % dotázaných. Několikrát ročně je užívá 1,6 % respondentů, jeden dotázaný uvedl, že je užívá přibližně jednou týdně (příloha II – tab. 6e). Studie ESPAD takto položenou otázku neměla, opět tedy není možné srovnání. Pokud bychom však sečetli výsledky v celoživotní prevalenci zkušeností s užitím pervitinu, kokainu a heroinu, získáme hodnotu 6,1 %, což jasně ukazuje na mnohem nižší procento ve výzkumném vzorku KAUDSS 2009. Tuto skutečnost připisují především nízkému počtu respondentů v porovnání se studií ESPAD 2007 (HIBELL, et al., 2009).

V poslední kategorii z hlediska typů užívaných návykových látek jsem se zaměřila na častou kombinaci drog. Touto otázkou jsem se pokoušela zjistit, zda se u dospívajících vyskytuje nějaká obvyklá kombinace užívaných nelegálních drog. Nikdo z respondentů však žádnou pro něj typickou kombinaci neuvedl (příloha II – tab. 6f).

Nejčastěji užívanou nealkoholovou drogou mezi respondenty je marihuana a hašiš, tuto odpověď uvedlo 33,2 % respondentů. Ostatní kategorie drog byly zastoupeny v zanedbatelně nízkém procentu. Je nutno uvést, že z jednotlivých skupin drog volili jen ti, kteří v současné době alespoň několikrát ročně nějaké nelegální drogy užívají. Ti, kteří drogu neužili již více než jeden rok, odpovídali, že drogy neužívají. Z tohoto důvodu by bylo možné k 33,2 % respondentů přičíst 23,9 % těch, kteří v předchozí otázce uvedli, že konopné drogy již více než rok neužili, pak bychom se dostali na přibližně 57 % jedinců, kteří mají alespoň jednorázovou zkušenost s užitím konopné drogy (příloha II – tab. 6a, 7). Vysoká obliba konopných drog je charakteristická pro celou euroamerickou populaci dospívajících a potvrdila se i na základě výsledků KAUDSS 2009.

Hlavní přínos drog spatřuje 22,3 % respondentů v pobavení, legraci či zábavě. Uvolnění, odlehčení, úlevu hledalo v drogách 3,8 % dotázaných. Odreagování a možnost zapomenout na problémy považovalo za hlavní přínos drog 3,3 % dospívajících. Ostatní možnosti byly zastoupeny ve velmi nízkém procentu. Domnívám se, že zábava, která byla na prvním místě s výrazně vyšším procentem než ostatní možnosti, odpovídá experimentální či rekreační formě užívání drog. Ostatní možnosti, které by mohly poukazovat na užívání drog jako na způsob úniku

z běžného života a jeho nároků, a tedy i na závažnější formu jejich užívání, byly zastoupeny ve výrazně nižším procentu (příloha II – tab. 8).

Na otázku týkající se plánovaného užívání drog v budoucnosti odpovědělo 63 % respondentů, že drogy neužívá nebo jejich užívání již ukončili. Z užívajících dotázaných nejvyšší procento – 13 %, uvedlo, že není dosud rozhodnuto a 10,3 % respondentů ještě neví. Následovalo 5,4 % dospívajících, kteří plánují užívání nadále, dlouhodobě a 4,3 % respondentů, kteří plánují ukončit užívání v nadcházejících několika týdnech (příloha II – tab. 9).

Výsledky KAUDSS 2009 poukázaly na vysoké procento dospívajících jedinců (ve věku 16–20 let), kteří mají zkušenost s nealkoholovou drogou, převážná většina těchto adolescentů (57,5 % z 58,7 %) má zkušenost s konopnými drogami. Tato skutečnost potvrzuje velmi vysokou oblibu marihuany a hašiše mezi dospívající populací. Zkušenosti s užíváním dalších nelegálních drog nebyly příliš vysoké (zvláště u pravidelného užívání se v některých kategoriích vůbec neobjevily), přesto se u každé zkoumané návykové látky objevilo určité procento dospívajících, kteří ji někdy v životě užili. Vzhledem k ne příliš vysokému počtu zkoumaných osob považuji i tyto hodnoty za značně nežádoucí a domnívám se, že poukazují na rozšíření drog mezi dospívajícími a jejich snadnou dostupnost pro tuto cílovou skupinu.

Za zajímavý výsledek dále považuji, že velké procento dospívajících uvedlo, že užívání drog již ukončilo. Jak jsem již uvedla výše, domnívám se, že u převážné většiny z nich se jednalo o jednorázové či experimentální užívání drog, tedy o nejméně rizikovou formu jejich užívání. Tato skutečnost však, podle mého názoru, poukazuje na nutnost časného zahájení primární prevence. Přestože se nejedná o vysoce rizikové formy užívání drog, nebezpečí u nich stále existuje a pokud se nepodaří experimentům přímo zabránit, dospívající by měli být o jejich možných rizicích alespoň včas informováni.

Nejvíce zastoupený věk prvního užití nelegální drogy (15 let) nebyl sice nejnižší uváděnou kategorií, ale přesto jej považuji za rizikový z hlediska možných negativních důsledků užívání drog na vývoj jedince.

Za vysoké považuji procento jedinců (5,4 %), kteří plánují dlouhodobé užívání drog. Tyto plány mohou mít mnoho individuálních příčin. Domnívám se, že jednou z nich může být postupná normalizace užívání převážně konopných drog

mezi touto věkovou skupinou. I když tyto drogy nepřinášejí tak závažná rizika, jako např. heroin, mohou být potenciálním zdrojem mnoha zdravotních i psychosociálních problémů, jak jsem blíže uvedla v teoretické části práce. Vysoké je také procento respondentů, kteří nevědí či nejsou o budoucím užívání rozhodnutí, u nichž existuje riziko dlouhodobého užívání.

8.2 CAGE test

CAGE test je složen ze čtyř otázek, které obsahují klíčová slova vycházející z jeho názvu (C – cut down – snížit, A – annoyed – rozmrzelý, G – guilty – vinen, E – eye opener – otvírák očí „vyprošťovák“). Jedná se o jeden z nejstarších, zároveň však stále nejpoužívanějších diagnostických nástrojů ke zjišťování problémů s alkoholem (NEŠPOR, 1992).

Ačkoliv je tento test zaměřený na problematiku abúzu alkoholu u dospělých jedinců, rozhodla jsem se jej, po poradě s vedoucím mé písemné práce, použít v dotazníku KAUDSS 2009 pro orientační zhodnocení problematiky užívání drog. Dotazník jsem upravila do příslušné podoby, odpovídající užívání drog. Výsledky, které uvedu, jsou pouze ilustrativní, přesto se domnívám, že dokládají zajímavé skutečnosti poukazující na potenciální riziko rozvoje problémů v souvislosti s užíváním drog.

CAGE test je složen ze čtyř otázek, na každou z nich je možné odpovědět ano či ne (v KAUDSS 2009 byla i možnost „drogy neužívám“). Test se vyhodnocuje na základě součtu kladných odpovědí (NEŠPOR, 1992).

Jedna kladná odpověď je podnětem k dalšímu podrobnějšímu vyšetření. Tímto způsobem odpovědělo 11,4 % respondentů KAUDSS 2009. Dvě kladné odpovědi ukazují na podezření ze závislosti, tato možnost se u dotázaných vyskytla v 9,8 %. Jednalo se o dvě nejčetněji zastoupené kategorie. Až jako třetí v pořadí četnosti odpovědí byla zastoupena kategorie, ve které se nevyskytovala ani jedna kladná odpověď, a to v 8,7 % (NEŠPOR, 1992; příloha II – tab. 11).

Tři a čtyři kladné odpovědi znamenají vysokou pravděpodobnost závislosti. Třikrát ano uvedlo 3,3 % respondentů a čtyřikrát ano 1,1 % dotázaných (NEŠPOR, 1992; příloha II – tab. 11).

Přestože se jedná o výsledky pouze ilustrativní, považuji je za značně rizikové z hlediska možného rozvoje problémů v souvislosti s užíváním drog.

Vysoké procento kladných odpovědí poukazuje, podle mého názoru, na potenciální riziko rozvoje různých problémů a také na nebezpečí vzniku závislosti, které je v tomto věku podstatně vyšší než u dospělých jedinců (NEŠPOR, 2007).

Zajímavé bylo také zastoupení kladných odpovědí u jednotlivých otázek. Nejvíce zastoupeny byly, a to ve stejném počtu kladných odpovědí, otázka týkající se potřeby snížení užívání drog a pocitu viny vycházejícího z jejich užívání. Tyto výsledky jsou překvapivé zvláště v souvislosti s hlavním důvodem užívání drog, tedy pobavením, zábavou či legrací, což se může jevit protikladně. Domnívám se však, že tyto výsledky poukazují i na jistou potřebu ovládat užívání a zabývat se jím, což může, podle mého názoru, fungovat jako protektivní faktor vůči rozvoji závislosti. Zajímavé by bylo např. dále zkoumat, jak se dospívajícím daří užívání snížit či s kterou oblastí jejich života především souvisí pocitu viny (příloha IV).

Třetí nejvíce zastoupenou otázkou, co do počtu kladných odpovědí, bylo užití drogy po probuzení za účelem zlepšení stavu a následovala kritika užívání, která dospívajícího dráždí (příloha IV).

8.3 Oblast IV – Perspektiva budoucnosti, význam profese v životě jedince

Na otázku, zda dospívající baví škola, kterou studují, odpovědělo 44 % respondentů kladně. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že studovaná škola baví dospívající průměrně, takto odpovědělo 28,3 % z nich. Dalších 11,4 % dotázaných uvedlo, že je škola velmi baví. Možnost, že je škola spíše nebaví nebo nebaví vůbec, zvolilo 13 % dospívajících (příloha II – tab. 18).

Na otázku týkající se důležitosti budoucího studia odpovědělo nejvyšší procento respondentů, 33,2 %, že je pro ně další studium důležité a 26,1 %, že je pro ně velmi důležité. Dalších 15,8 % hodnotilo budoucí studium jako průměrně důležité. Spíše nedůležité nebo vůbec nedůležité bylo pro 10,3 % dotázaných. V dalším studiu nechce pokračovat 6 % respondentů (příloha II – tab. 19).

Budoucí pracovní uplatnění bylo velmi důležité pro 52,7 % respondentů a důležité pro 31 % dotázaných. Průměrně důležité a spíše nedůležité bylo budoucí pracovní uplatnění pro 12,5 % dospívajících. Nikdo z dotázaných nepovažoval budoucí pracovní uplatnění za zcela nedůležité (příloha II – tab. 20).

Na otázku týkající se konkrétní představy budoucí práce odpovědělo 31 % dotázaných, že mají určitou představu, která však není zcela konkrétní. Druhým

nejvyšším procentuálním výsledkem bylo 25,5 % respondentů, kteří měli již jasnou představu budoucí práce. Dalších 22,8 % dospívajících mělo více neurčitých představ. Žádnou představu nebo spíše žádnou představu nemělo 6,5 % respondentů (příloha II – tab. 21).

Ze zjištěných výsledků vyplývá, že význam školy a budoucího pracovního uplatnění je u dospívajících jedinců vysoký. Toto zjištění se shoduje s výsledky novějších výzkumů, které dokládají vysoký význam získání vzdělání a schopnosti vydělat hodně peněz u adolescentů (blíže v teoretické části práce).

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že většinu dospívajících studovaná škola baví. Ačkoliv se mnoho odborníků shoduje, že věk 15 let není pro volbu střední školy dostatečný, výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že většina dospívajících je se studovanou školou spokojena. Budoucí studium a pracovní uplatnění se ukázalo jako důležité pro převážnou většinu dospívajících. Domnívám se, že vysoká důležitost těchto hodnot souvisí s obecným nastavením a atmosférou ve společnosti, ve které je úspěšná kariéra velmi pozitivně hodnocena. Za zajímavý považuji také výsledek, že pouhých 6 % respondentů nechce pokračovat v dalším studiu, což opět poukazuje na vnímání důležitosti vzdělání mezi dospívajícími. Určitou představu budoucího pracovního uplatnění má většina dotázaných dospívajících, což podle mého názoru znovu potvrzuje důležitost tohoto tématu v jejich životě, které se pravděpodobně stává předmětem mnoha jejich úvah.

8.4 Oblast V – Osobnostní charakteristiky

Na otázku, zda jsou dospívající sami se sebou spokojeni, odpovědělo 46,7 % z nich, že jsou spokojeni průměrně. Následovalo 37,5 % respondentů, kteří uvedli, že jsou se sebou spokojeni nebo spíše spokojeni. Spíše nespokojeno nebo nespokojeno se sebou samým bylo 13 % dotázaných (příloha II – tab. 22).

Průměrně ve své schopnosti a dovednosti věří 38,6 % respondentů. Věřící nebo spíše v ně věří 52,2 % dotázaných. Pouze 6,5 % dospívajících uvedlo, že ve své schopnosti spíše nevěří nebo nevěří (příloha II – tab. 23).

Za samostatné se považovalo 48,4 % dotázaných dospívajících. Dalších 30,4 % respondentů uvedlo, že se považuje za spíše samostatné a 15,8 % za

průměrně samostatné. Pouze 2,7 % dotázaných uvedlo, že jsou spíše nesamostatní či nesamostatní (příloha II – tab. 24).

Za schopné spolupráce s ostatními se považuje 53,3 % respondentů, 30,4 % v otázce spolupráce odpovědělo spíše ano. Dalších 10,9 % dotázaných hodnotí schopnost své spolupráce s ostatními za průměrnou. Pouze 2,1% zkoumaných dospívajících uvedlo, že spíše nejsou schopni spolupracovat nebo nejsou schopni spolupracovat s ostatními (příloha II – tab. 25).

Ještě výraznější kladné odpovědi se objevily v otázce týkající se schopnosti udržovat kamarádské vztahy. U této otázky uvedlo 53,3 % respondentů, že jsou schopni kamarádské vztahy udržovat, dalších 29,9 % odpovědělo, že je spíše schopno je udržovat. Jako průměrnou zhodnotilo tuto svou schopnost 9,8 % dotázaných. Pouhých 4,2 % respondentů uvedlo, že kamarádské vztahy spíše není nebo není schopno udržovat (příloha II – tab. 26).

Nejvyšší procentuální výsledky páté oblasti, týkající se osobnostních charakteristik, ukázaly, že ve svém subjektivním hodnocení jsou dospívající se sebou průměrně spokojeni, průměrně věří ve své schopnosti a dovednosti, považují se za samostatné, spolupracující jedince, kteří jsou schopni udržovat kamarádské vztahy. Obecně lze na základě výsledků říci, že převážná většina dospívajících hodnotí sebe samé pozitivně nebo alespoň průměrně. K charakteristikám adolescentního myšlení patří také určitý sklon k prožívání své výjimečnosti, v souvislosti s tím bychom mohli uvažovat o přeceňování svých vlastností a schopností zkoumaným vzorkem respondentů. Přesto se domnívám, že tyto výsledky ukazují na v zásadě osobnostně zdravou skupinu dospívajících, což podle mého názoru odpovídá zjištěním týkajícím se užívání drog, která poukazují na převahu experimentálního, popř. rekreačního způsobu jejich užívání. Jak jsem uvedla v teoretické části práce, u těchto forem užívání se neprokázaly výrazné psychické ani sociální obtíže, které se však často objevují u závažnějších forem užívání návykových látek.

8.5 Oblast VII – Rodina

Na otázku, zda mají respondenti pocit, že je v jejich rodině vyvíjen tlak na budoucí studium a s ním související pracovní uplatnění, odpovědělo nejvyšší

procento – 37 % dotázaných, že pouze někdy. Druhým nejvyšším procentuálním výsledkem bylo 20,7 % respondentů, kteří uvedli, že tlak je vyvíjen málokdy, pouze výjimečně. Dalších 19,6 % dotázaných mělo pocit, že se s tímto tlakem setkávají při mnoha příležitostech. Skutečnost, že se tlak na budoucí studium a pracovní uplatnění vyskytuje v jejich rodinách často, uvedlo 10,3 % respondentů. Žádný tlak spojený s budoucím studiem se podle mínění dospívajících vyskytoval v 8,2 % rodin (příloha II – tab. 36).

V otázce týkající se užívání drog u rodičů uvedla převážná většina respondentů - 89,1 %, že jejich rodiče drogy nikdy neužívají. Dalších 4,9 % zvolilo možnost, že o tom nevědí. Procento respondentů, jejichž rodiče alespoň příležitostně drogy užívají, bylo nízké, přesto se vyskytlo. Tímto způsobem odpovědělo 2,7 % dotázaných, z toho u 1,1 % se jednalo o užívání časté (příloha II – tab. 39).

Na otázku, jaký mají rodiče postoj k užívání drog, odpovědělo 18,5 % respondentů, kteří v době šetření alespoň několikrát ročně drogy užívali, že rodiče o jejich užívání nevědí. Dalších 6,5 % dotázaných uvedlo, že rodiče s jejich užíváním většinou nesouhlasí (ale tolerují např. příležitostné užívání marihuany). Ostatní možnosti byly zastoupeny ve velmi nízkých procentech (kromě možnosti, že „drogy neužívám“, kterou uvedlo 62,5 % dotázaných) (příloha II – tab. 40).

Tlak na budoucí studium a s ním související pracovní uplatnění ze strany rodičů byl u většiny dospívajících hodnocen jako průměrný či spíše příležitostný. Pokud tento výsledek srovnáme s výsledky IV. oblasti – Perspektiva budoucnosti, potvrdí se nám ještě více skutečnost, že pro dospívající má velký význam budoucí studium a pracovní uplatnění, a to i bez silného tlaku ze strany rodiny.

Výsledky týkající se užívání drog rodiči respondentů nejsou, podle mého názoru, nijak zvlášť překvapivé, převážná většina z nich drogy nikdy neužívá nebo o tom jejich potomci nevědí. Přesto se i v tomto nepříliš velkém výzkumném vzorku objevilo nízké, ale existující procento rodičů, kteří drogy užívají. Bylo by jistě zajímavé zjistit, o jaké psychoaktivní látky se jedná, to však již nebylo v rozsahových možnostech dotazníku.

U většiny respondentů rodiče o jejich užívání drog nevědí. Za zajímavé považují zjištění, že rodiče jsou schopni za jistých okolností užívání drog tolerovat, např. u příležitostného užívání marihuany. Tato skutečnost poukazuje na vzrůstající

toleranci, zvláště vůči konopným drogám, v celé populaci, což však pravděpodobně povede k nárůstu jejího užívání, a to nejen u dospívajících jedinců.

8.6 Oblast VIII – Vrstevnická skupina a volný čas

Jako nejčastější způsob trávení volného času bylo vyhodnoceno navštěvování klubů, barů, diskoték apod., tuto odpověď uvedlo 20,1 % respondentů. Druhou nejčastější odpovědí byl sport, a to u 19 % dotázaných. Následovalo 17,9 % respondentů, kteří tráví volný čas nejčastěji sledováním televize, počítačovými aktivitami apod. Nejméně zastoupeno bylo studium (1,6 %) a četba (2,2 %) (příloha II – tab. 41).

Dospívající nejčastěji tráví volný čas s kamarády, tuto odpověď uvedlo 49,5 % respondentů. Druhou nejčastěji volenou možností byl partner, a to u 24,5 % dotázaných. Následovala odpověď, že jedinec tráví volný čas nejčastěji sám, u 9,8 % respondentů. Nejméně respondentů, 4,9 %, tráví svůj volný čas nejčastěji s rodinou (příloha II – tab. 42).

Vysoké procento respondentů, 71,7 %, uvedlo, že má alespoň jednoho kamaráda, kterému se může svěřit, a dalších 14,1 % odpovědělo, že spíše takového kamaráda má. S kamarádem může mluvit pouze o některých věcech 7,6 % oslovených dospívajících jedinců. Spíše nemá nebo nemá takového kamaráda 3,2 % respondentů. Pouze 0,5 %, tedy 1 jedinec uvedl, že nemá kamarády (příloha II – tab. 43).

Na otázku, zda mají dospívající pocit, že je kamarádi snadno ovlivňují, odpovědělo 40,2 % respondentů, že průměrně, v některých oblastech jejich života ano, v jiných ne. Dalších 27,2 % dotázaných uvedlo, že je kamarádi spíše neovlivňují, a 16,3 % dospívajících vyplnilo, že je vrstevníci snadno neovlivňují. Odpověď, že jsou velmi snadno ovlivňováni kamarády nebo spíše snadno ovlivňováni, zvolilo 11,4 % dotázaných (příloha II – tab. 44).

V otázce užívání drog mezi kamarády uvedlo nejvyšší procento respondentů – 23,4 %, že drogy nikdy neužívají. Pouze někdy byly drogy mezi kamarády užívány ve 21,2 %. Málokdy, pouze při výjimečných příležitostech, se užívání objevilo u 19 % dotázaných. Dalších 13 % dospívajících uvedlo, že užívání drog se mezi jejich kamarády objevuje při mnoha příležitostech, a v 8,7 % bylo časté. Zajímavé bylo také zjištění, že 9,2 % respondentů drogy sice neužívá, ale

s kamarády je zkoušelo, a 1,6 % oslovených drogy neužívá, ale plánuje je s kamarády vyzkoušet (příloha II – tab. 46).

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že nejčastějším způsobem trávení volného času u zkoumaného vzorku dospívajících je navštěvování klubů, barů, diskoték. Tato skutečnost se jeví jako vysoce riziková z hlediska rozvoje užívání drog. Čas strávený s přáteli v tomto prostředí se postupně stává větší či menší součástí života převážné většiny dospívajících. Domnívám se, že by tato skutečnost měla být zohledněna v programech primární prevence, a to ne formou naprostého odmítání těchto míst, ale snižováním rizik, která z nich vyplývají.

Volný čas trávili dospívající nejčastěji s kamarády nebo partnerem, což naprosto odpovídá procesu emancipace od rodiny, který v tomto vývojovém období probíhá. Pozitivně je možné zhodnotit, že většina jedinců našla ve svém okolí alespoň jednoho kamaráda, kterému by se mohla v případě potřeby svěřit, což má, podle mého názoru, také preventivní funkci vůči rozvoji užívání drog a problémům s tím souvisejícím.

Vliv vrstevníků hodnotili respondenti jako průměrný či slabý. Domnívám se, že u této otázky je těžké posoudit, nakolik byly odpovědi ovlivněny subjektivním dojmem a skutečností, že nechat se někým druhým snadno ovlivnit, je považováno za sociálně nežádoucí. Pokud bychom však tyto výsledky považovali za obraz skutečnosti, jednalo by se opět o protektivní faktor z hlediska rozvoje užívání drog.

Užívání drog mezi kamarády dotázaných respondentů je v nejvyšší míře příležitostné či občasně. Přesto se u vysokého procenta objevilo časté užívání. Tyto výsledky potvrzují vysoké procento dospívajících jedinců, kteří mají alespoň jednorázovou zkušenost s drogou. Užívání návykových látek ve vrstevnické skupině dospívajícího představuje značné riziko užívání drog i u něj samého, jak jsem doložila na několika příkladech v teoretické části práce.

Na otázku, jak se Vám vyplňoval tento dotazník, odpovědělo 69,6 % respondentů, že dobře. Spíše dobře zhodnotilo vyplňování 15,8 % dotázaných a průměrně 7,6 %. Možnost spíše špatně ani špatně se neobjevila. Nízké procento, 3,3 %, respondentů uvedlo, že neví (příloha II – tab. 47).

9 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Uvedené hypotézy se vztahují k jednotlivým zkoumaným oblastem a k většinovým odpovědím. Hypotézy budu ověřovat především (pokud nebude uvedeno jinak) na uživatelích konopných drog, kteří představovali ve zkoumaném vzorku respondentů mnohem výraznější skupinu oproti uživatelům jiných návykových látek, kteří byli zastoupeni v malých procentech (zvláště v současném užívání). Proto jsem se v hodnocení zaměřila na konopné drogy, které mohou poskytnout více průkazné výsledky, i když vzorek je stále příliš malý na potenciální generalizaci získaných závěrů. Výsledky by bylo vhodné ověřit nejen kvantitativní výzkumnou studií na několikanásobně větším vzorku respondentů, ale i kvalitativně zaměřeným výzkumem.

9.1 Většinové odpovědi a většinové odpovědi podle typů škol

Tyto hypotézy jsem sestavila především na základě výsledků výzkumných studií ESPAD.

Hypotéza 1: Přibližně polovina respondentů má zkušenost s nealkoholovou drogou, přičemž většina z nich s drogou konopnou.

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že 58,7 % jedinců má zkušenost s nealkoholovou drogou, z této skupiny jich má 57,5 % zkušenost s konopnými drogami. Pouze 1,1 % respondentů uvedlo, že má zkušenost s nealkoholovou drogou, která není konopná. Ve všech těchto případech se jednalo o léky užívané bez lékařského předpisu (sedativa, hypnotika) (příloha V – 6a*6b; 6a*6c; 6a*6d; 6a*6e).

Podle výsledků výzkumné studie ESPAD z roku 2007 užilo alespoň jednou v životě nealkoholovou drogou 46,6 % respondentů (HIBELL, et al., 2009). Výsledky KAUDSS 2009 jsou tedy vyšší, jak jsem již dříve uvedla, je nutno brát v úvahu také věk zkoumané skupiny. Zatímco studie ESPAD se zaměřují na studenty ve věku 15–16 let, v KAUDSS 2009 byli zastoupeni jedinci ve věku 16–20 let. PRAJSOVÁ a CSÉMY (cit. dle MRAVČÍK, 2008) uvádějí, že celoživotní

prevalence zkušeností s nelegální drogou v roce 2006 ve věkové skupině 15–24 let byla 53,8 %.

Celoživotní prevalence s užitím konopné drogy byla podle studie ESPAD 2007 45,1 % (HIBELL, et al., 2009).

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly na stále se zvyšující trend v užívání nealkoholových drog, především konopných, u dospívajících jedinců.

Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza 2: Nejvyšší procento respondentů užilo nealkoholovou drogu poprvé v 15 letech.

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že první zkušenost s nealkoholovou drogou mělo nejvyšší procento respondentů v 15 letech, takto odpovědělo 20,1 % (příloha II – tab. 5).

Studie ESPAD 2003 uvádí, že první zkušenosti s nelegální drogou se vyskytují u jedinců ve věku 14–16 let (CSÉMY aj., 2006). Věk 14 a 16 let následoval i v KAUDSS 2009 jako druhý a třetí procentuálně nejčastěji zastoupený věk první zkušenosti s nealkoholovou drogou.

Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza 3: Na středních odborných učilištích se užívání nealkoholových drog vyskytuje častěji než na jiných typech středních škol.

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že nejvyšší procentuální výsledky v užívání konopných drog přibližně několikrát ročně se vyskytly v 35,3 % na středním odborném učilišti řemeslném, v 28,6 % na obchodní akademii a v 26,3 % na střední zdravotnické škole. Střední odborné učiliště služeb se v této frekvenci užívání konopných drog objevilo na 6. nejvyšším místě z hlediska procentuálních výsledků mezi devíti sledovanými školami (příloha III – tab. 6a).

Užívání taneční drogy extáze přibližně několikrát ročně se ze všech sledovaných škol objevilo pouze na středním odborném učilišti řemeslném (příloha III – tab. 6b).

Přibližně několikrát ročně jsou LSD a lysohlávky užívány 11,1 % studentů střední umělecké školy, 11,1 % učňů středního odborného učiliště služeb a 5,9 % učňů středního odborného učiliště řemeslného. Na jiných školách se užívání LSD a lysohlávek v této frekvenci neobjevilo (příloha III – tab. 6c).

Užívání léků bez lékařského předpisu (sedativa, hypnotika) přibližně několikrát ročně se objevilo pouze na střední umělecké škole (příloha III – tab. 6d).

Užívání dalších nelegálních drog (pervitin, kokain, heroin, inhalanty atd.) přibližně několikrát ročně se vyskytlo v 5,6 % na střední umělecké škole, v 5,3 % na střední zdravotnické škole a v 4,2 % na střední odborné škole služeb (příloha III – tab. 6e).

Nadměrné užívání konopných drog se podle výsledků KAUDSS 2009 vyskytuje v 45,8 % na střední odborné škole služeb, v 33,3 % na střední umělecké škole a v 27,8 % na středním odborném učilišti služeb. Střední odborné učiliště řemeslné se v nadměrném užívání konopných drog objevilo na 4. nejvyšším místě z hlediska procentuálních výsledků mezi devíti sledovanými školami (příloha III – tab. 6a).

Nadměrné užívání taneční drogy extáze se ve zkoumaném vzorku respondentů neobjevilo (nejvyšší frekvencí užívání této drogy bylo užívání přibližně několikrát ročně), srovnání tedy není možné (příloha III – tab. 6b).

Nadměrné užívání LSD a halucinogenní houby lysohlávky se vyskytlo pouze na střední umělecké škole (příloha III – tab. 6c).

Nadměrné užívání léků bez lékařského předpisu (sedativa, hypnotika) se ve zkoumaném vzorku respondentů neobjevilo (nejvyšší frekvencí užívání těchto drog bylo užívání přibližně několikrát ročně), srovnání tedy opět není možné (příloha III – tab. 6d).

Nadměrné užívání dalších nelegálních drog (pervitin, kokain, heroin, inhalanty atd.) se vyskytlo pouze na střední umělecké škole (příloha III – tab. 6e).

Výsledky ukázaly, že v užívání nealkoholových drog přibližně jednou ročně se alespoň jedno ze středních odborných učilišť vyskytuje na některém ze třech nejvyšších procentuálních výsledků v užívání konopných drog, LSD, lysohlávek a extáze. Mezi těmito výsledky se však objevily i další typy středních škol a procentuální výsledky středních odborných učilišť nebyly oproti výsledkům jiných škol zvláště významné.

Mezi třemi nejvyššími procentuálními výsledky u nadměrného užívání nealkoholových drog se střední odborná učiliště objevila pouze v jednom případě, a to střední odborné učiliště služeb ve třetím nejvyšším procentuálním výsledku u nadměrného užívání konopných drog.

Ačkoliv studie ESPAD 2003 uvádí, že rozšířenost zkušeností s drogami roste spolu s klesajícími akademickými aspiracemi a že zkušenosti s nealkoholovými drogami jsou vyšší u studentů středních odborných učilišť než u studentů jiných typů středních škol, výsledky KAUDSS 2009 to nepotvrzují (CSÉMY aj., 2006). Domnívám se, že jednou z hlavních příčin může být počet zkoumaných respondentů, který byl v KAUDSS 2009 výrazně nižší, než jaký se objevuje ve studiích ESPAD.

Hypotéza nebyla potvrzena.

U uvedených výsledků dle typu škol bych ještě ráda upozornila na výsledky týkající se střední umělecké školy, která se objevila na prvních místech téměř ve všech sledovaných kategoriích v souvislosti s užíváním nealkoholových drog. Tento výsledek si částečně vysvětluji touhou po získání transcendentálních zážitků, jejichž potřeba může být u umělců častější než u běžné populace.

9.2 Oblast II – Užívání nealkoholových drog

Hypotézy, které uvádím v této oblasti, vycházejí z teoretické části této písemné práce a ze zkušeností, které jsem získala na svých praxích v zařízeních zabývajících se problematikou návykových látek u dospívajících jedinců, a to především na ambulantním oddělení SVP Klíčov a na Dětském a dorostovém detoxikačním centru. V těchto zařízeních jsem se často setkávala se skutečností, že dospívající, kteří užívají drogy pravidelně, je začali užívat již v nízkém věku, a dále také s tím, že první zkušenosti měli dospívající s konopnými drogami a většinou v jejich užívání pokračovali i pokud užívali další návykové látky. Na těchto skutečnostech jsou postaveny následující hypotézy.

Hypotéza 4: U jedinců, kteří mají s nealkoholovými drogami první zkušenosti v nízkém věku, se vyskytuje nadměrné užívání drog častěji než u jedinců, kteří je poprvé užili ve věku vyšším.

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že 31,8 % jedinců, kteří nealkoholovou drogu poprvé užili ve věkovém rozmezí méně než 13 až 14 let, neužilo konopnou drogu již více než jeden rok. V tomto věkovém rozmezí poprvé užilo drogu 29 %

jedinců, kteří užívají konopné drogy přibližně několikrát ročně a 51,6 % nadměrných uživatelů (příloha V – tab. 6a*5).

Ve věkovém rozmezí 15 až 16 let užilo nealkoholovou drogu poprvé 50 % jedinců, kteří konopné drogy neužívají již více než jeden rok, 64,5 % jedinců, kteří užívají konopné drogy přibližně několikrát ročně a 45,2 % nadměrných uživatelů (příloha V – tab. 6a*5).

Šestnáct a sedmnáct let a více bylo věkové rozmezí, ve kterém poprvé užilo konopnou drogu 15,9 % jedinců, kteří ji neužívají již více než jeden rok. V tomto věkovém rozmezí užilo poprvé nealkoholovou drogu 3,2 % jedinců, kteří užívají konopné drogy přibližně jednou ročně, a 3,2 % nadměrných uživatelů (příloha V – tab. 6a*5).

Respondenti, kteří uvedli, že mají zkušenost s taneční drogou extází, poprvé užili drogu ve věkovém rozmezí méně než 13 až 16 let, přičemž 66,7 % jedinců, kteří neužívají tuto drogu již více než jeden rok či ji užívají přibližně několikrát ročně (jiné kategorie nebyly zastoupeny), uvedlo, že první zkušenost s nealkoholovou drogou měli ve věkovém rozmezí méně než 13 až 14 let (příloha V – tab. 6b*5).

Respondenti, kteří mají zkušenost s LSD nebo halucinogenními houbami lysohlávkami, poprvé užili nealkoholovou drogu ve věkovém rozmezí méně než 13 až 16 let, přičemž 68,7 % jedinců, kteří neužívají tyto drogy již více než jeden rok, užívají je přibližně několikrát ročně nebo jednou měsíčně (další kategorie nebyly zastoupeny), uvedlo, že poprvé užilo nelegální drogu ve věkovém rozmezí méně než 13 až 14 let (příloha V – tab. 6c*5).

Nejvyšší procento jedinců, kteří nadměrně užívají konopné drogy a těch, kteří mají zkušenost s užíváním extáze, LSD a lysohlávek, užilo poprvé nealkoholovou drogu ve věkovém rozmezí méně než 13 až 14 let. Ve vyšším věku procento nadměrných uživatelů konopných drog a jedinců se zkušeností s extází, LSD a lysohlávkami klesá.

Domnívám se, že nízký věk prvního kontaktu s nealkoholovou drogou je mnohem problematičtější nejen z hlediska celé škály problémů, které jsou spojeny s nízkým věkem užívání návykových látek, ale tento věk může poukazovat i na různé psychické či sociální problémy, které mohou být následně důvodem udržování i rozvoje nadměrného užívání drog.

Hypotézu se podařilo potvrdit.

Hypotéza 5: Převážná většina uživatelů nealkoholových drog (jiných než konopných) má zkušenost s užíváním konopných drog.

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že všichni jedinci, kteří mají zkušenost s užitím extáze, mají současně zkušenost s užitím konopných drog, přičemž 75 % těchto jedinců užívá konopné drogy ve frekvenci přibližně od několikrát ročně po jednou denně. Nejčastější forma užívání extáze, která se objevila ve výsledcích KAUDSS 2009, tedy užívání přibližně několikrát ročně, se vyskytla v kombinaci s denním užíváním konopných drog (příloha V – tab. 6a*6b).

Podobné výsledky se objevily i u užívání LSD a halucinogenních hub lysohlávek. Všichni jedinci, kteří mají zkušenost s užitím LSD či lysohlávek, mají současně zkušenost s užitím konopných drog, přičemž 87,5 % těchto jedinců užívá konopné drogy ve frekvenci přibližně od několikrát ročně po jednou denně. Nadměrné užívání LSD a lysohlávek je spojeno s nadměrným užíváním konopných drog (příloha V – tab. 6a*6c).

Obdobné výsledky se ukázaly i u dalších skupin nealkoholových drog, na které se však již toto zpracování výsledků přímo nezaměřuje. Přesto bych ráda uvedla, že výsledky potvrzují závěry z uvedených kategorií (extáze, LSD a lysohlávky). Jedinou výjimku tvoří léky konzumované bez lékařského předpisu, v této kategorii se objevilo 50 % respondentů, kteří mají zkušenost s užitím těchto drog a nikdy neužili drogy konopné (příloha V – tab. 6a*6d; 6a*6e).

Pro zajímavost ještě uvádím souvislost mezi užíváním taneční drogy extáze, LSD a halucinogenních hub lysohlávek. Současné užívání těchto dvou skupin drog se ve zkoumaném vzorku neprokázalo, přičemž 75 % jedinců, kteří již více než jeden rok neužili extázi, má zkušenost s LSD či lysohlávkami, které již více než jeden rok neužili nebo je užívají přibližně několikrát ročně. Zkušenost s oběma kategoriemi drog se tedy u některých jedinců objevila, nikoliv však jejich současné užívání v době dotazníkového šetření (příloha V – tab. 6b*6c).

Výsledky ukázaly, že všichni jedinci, kteří mají zkušenost s extází, LSD nebo lysohlávkami, mají zkušenost s konopnými drogami, přičemž současné užívání těchto drog je spojeno s nadměrným užíváním marihuany či hašiše. V ostatních kategoriích drog tvořily jedinou výjimku léky užívané bez lékařského předpisu (sedativa, hypnotika), 50% jedinců, kteří mají zkušenost s užitím těchto drog, nemá zkušenost s konopnými drogami.

Vzhledem k faktu, že marihuana je nejčastěji užívanou nealkoholovou drogou a zároveň nejčastěji užívanou první nealkoholovou drogou u dospívajících, jak uvádí mnoho českých i zahraničních studií (např. ESPAD 2007), se dá předpokládat, že užití konopných drog bude předcházet převážně většině experimentů s dalšími druhy nealkoholových drog (HIBELL, et al., 2009). Tyto předpoklady potvrzují výsledky KAUDSS 2009.

Hypotéza byla potvrzena.

9.3 CAGE test

Následující hypotézy vycházejí z předpokladů, které opět souvisejí s poznatky získanými na praxích, zároveň také z informací, které uvádím v teoretické části a které se sice přímo netýkají CAGE testu, ale souvisí se závažností důsledků užívání návykových látek v souvislosti s frekvencí užívání a s věkem počátku užívání. NEŠPOR (2007) například uvádí, že závislost se u dětí a dospívajících rozvíjí podstatně rychleji než u dospělých jedinců a riziko jejího rozvoje výrazně zvyšují brzké zkušenosti s tabákem a alkoholem.

Hypotéza 6: U jedinců, kteří mají první zkušenost s nealkoholovou drogou před 15. rokem života, se častěji vyskytuje alespoň jeden pozitivní výsledek v CAGE testu oproti jedincům, kteří mají první zkušenost s nealkoholovou drogou až po 15. roku života.

Výsledky ukázaly, že jedinci, kteří poprvé užili nealkoholovou drogu před 15. rokem života, vykazovali v 50 % alespoň jeden pozitivní výsledek v CAGE testu. U respondentů, kteří drogu poprvé užili až po 15. roku života, se tento výsledek vyskytoval v 36,4 % (příloha V – tab. 5*11).

Výsledek 2x ano se v CAGE testu objevil u 24,4 % jedinců, kteří poprvé užili drogu ve věkovém rozmezí méně než 13 až 14 let, a u 12,1 % respondentů, kteří poprvé užili drogu v 15 letech a později. U 9,8 % dotázaných, kteří poprvé užili drogu v rozmezí méně než 13 až 14 let, se objevily 3 či 4 ano v testu, jedinci, kteří drogy poprvé užili v 15 letech a později měli výsledek tři či čtyři ano v 6,1 % (příloha V – tab. 5*11).

Výsledky ukázaly, že respondenti se zkušeností s nealkoholovou drogou před 15. rokem života dosahovali procentuálně častěji alespoň jeden pozitivní

výsledek v CAGE testu oproti jedincům, kteří mají zkušenost s nealkoholovou drogou až po 15. roku života. I další zhodnocené kategorie potvrzují závažnější výsledky v CAGE testu ve spojitosti s nízkým věkem počátku užívání (příloha V – tab. 5*11).

Přestože výsledky CAGE testu považujeme za ilustrativní, domnívám se, že poukazují na skutečnost, že časné zkušenosti s nealkoholovými drogami mohou mít u významné části jedinců nežádoucí důsledky a za jistých okolností by mohly vést až k rozvoji závislosti.

Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza 7: Nadměrné užívání drog je častěji spojeno se závažnějšími výsledky v CAGE testu než užívání přibližně několikrát ročně.

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že 41,9 % jedinců, kteří užívají konopné drogy přibližně několikrát ročně, dosáhlo v CAGE testu nulového výsledku v počtu kladných odpovědí. Nadměrní uživatelé získali tento výsledek v pouhých 9,7 % (příloha V – tab. 6a*11).

Výsledku 1x ano v CAGE testu dosáhlo 25,8 % respondentů, kteří užívají konopné drogy přibližně několikrát ročně, nadměrní uživatelé dosáhli tohoto výsledku ve 38,7 %. Výsledek 2x ano získalo 19,4 % respondentů, kteří užívají konopné drogy přibližně několikrát ročně, a 38,7 % nadměrných uživatelů. Výsledek 3x ano a 4x ano se objevil u 12,9 % jedinců, kteří užívají konopné drogy přibližně několikrát ročně, a u stejného procenta, tedy 12,9 %, nadměrných uživatelů (příloha V – tab. 6a*11).

Výsledky ukázaly, že nadměrní uživatelé konopných drog ve srovnání s jedinci, kteří konopné drogy užívají přibližně několikrát ročně, dosahují častěji takových výsledků v CAGE testu, které mohou poukazovat na rozvoj problémů s nealkoholovými drogami. Tento výsledek se potvrdil u všech sledovaných kategorií s výjimkou výsledku 3x a 4x ano, kdy dosáhli jedinci, kteří užívají nealkoholové drogy přibližně několikrát ročně, a nadměrní uživatelé shodné procentuální výsledky, což příkládám nízkému počtu zkoumaných jedinců v celkovém souboru, zvláště pak u těchto odpovědí.

Opět upozorňuji na ilustrativnost výsledků CAGE testu. Přesto se domnívám, že poukázaly na skutečnost, že nadměrní uživatelé jsou více ohroženi problémy souvisejícími s užíváním nealkoholových drog než jedinci, kteří užívají

drogy přibližně několikrát ročně, které, jak jsem již dříve uvedla a zdůvodnila, bychom mohli z velké části považovat za experimentální a rekreační uživatele. Skutečnost, že výsledku 3x a 4x ano dosáhly obě tyto sledované skupiny ve stejném procentuálním zastoupení, si vedle počtu respondentů z velké části vysvětlují skutečností, že závislost, na kterou tyto výsledky poukazují, je způsobena multifaktoriálními souvislostmi a frekvence užívání může být pouze jedním z mnoha faktorů.

Hypotéza byla částečně potvrzena.

9.4 Souvislosti v užívání alkoholových a nealkoholových drog

Následující hypotézy vycházejí z předpokladů, které uvádím v teoretické části této písemné práce, i ze zkušeností z praxí. Konzumace alkoholu se často objevuje v kombinaci s užíváním nealkoholových drog, a to zvláště drog konopných. Alkohol a konopné drogy představují nejčastěji se vyskytující kombinaci u dospívající populace.

Hypotéza 8: Nadměrní uživatelé drog jsou častěji nadměrnými konzumenty alkoholu než jedinci, kteří užívají drogy přibližně několikrát ročně.

Výsledky ukázaly, že 58,1 % nadměrných uživatelů konopných drog konzumovalo pivo za poslední měsíc v nadměrném množství. Jedinci, kteří užívají konopné drogy přibližně několikrát ročně, užívají pivo nadměrně v 61,3 % (příloha V – tab. 6a*2a).

V konzumaci vína se ukázalo, že 32,3 % nadměrných uživatelů konopných drog konzumovalo v posledním měsíci víno v nadměrném množství. Jedinci, kteří užívají tyto drogy přibližně několikrát ročně, užili v posledním měsíci víno v nadměrném množství v 6,5 % (příloha V – tab. 6a*2b).

Otázka zaměřená na konzumaci destilátů ukázala, že 38,7 % nadměrných uživatelů konopných drog konzumovalo destiláty v posledním měsíci v nadměrném množství. Respondenti, kteří uvedli, že užívají konopné drogy přibližně několikrát ročně, užili v posledním měsíci destilát ve 22,6 % (příloha V – tab. 6a*2c).

FORMÁNKOVÁ (2009) označuje za nadměrnou konzumaci alkoholických nápojů jejich užití 6x a vícekrát za poslední měsíc, z čehož vycházím při zpracování výsledků této hypotézy.

Výsledky ukázaly, že jedinci, kteří užívají konopné drogy přibližně několikrát ročně, konzumují ve vyšším procentu pivo než nadměrní uživatelé konopných drog. U vína a destilátů byly výsledky opačné. Výsledky získané u vína a destilátů by tedy předloženou hypotézu potvrzovaly, výsledky získané v užívání piva ji však vyvracejí.

Hypotéza byla částečně potvrzena.

Pro zajímavost ještě uvádím srovnání užívání extáze, LSD a halucinogenních hub lysohlávek s užíváním piva. Pivo jsem zvolila z toho důvodu, že se jedná o nejčastěji konzumovaný alkoholický nápoj u zkoumané populace dospívajících (FORMÁNKOVÁ, 2009).

Užívání extáze, LSD a lysohlávek nebylo ve výsledcích KAUDSS 2009 příliš zastoupeno, proto je složitější v této kategorii porovnávat užívání piva a této drogy. Přesto se o to v krátkosti pokusím.

Respondenti, kteří pivo konzumovali 6x a vícekrát za poslední měsíc, z 91,4 % neužívají extázi. Jedinci, kteří pivo užili 5x a méněkrát za poslední měsíc, neužívají extázi v 96,7 %. Užívání či již ukončené užívání této drogy se vyskytlo u 3,4 % mírných konzumentů piva (5x a méně/poslední měsíc) a u jedinců, kteří v posledním měsíci pivo nekonzumovali, a v 8,6 % u nadměrných konzumentů piva (6x a více/poslední měsíc). I když tyto procentuální výsledky nejsou příliš vysoké, přesto, podle mého názoru, podporují tvrzení, že u častější konzumace alkoholu se objevuje také vyšší procento užívání nealkoholových drog (příloha V – tab. 6b*2a) (FORMÁNKOVÁ, 2009).

Velmi podobná situace nastává u výsledků užívání LSD a halucinogenních hub lysohlávek. Vysoké procento – 94,2 % dotázaných, kteří za poslední měsíc konzumovali pivo 5x a méně, uvedlo, že tyto drogy nikdy neužívá. Respondenti, kteří pivo užili 6x a vícekrát za poslední měsíc, nikdy neužívají tyto drogy z 84,5 %. Již ukončené užívání či užívání LSD a hub lysohlávek se vyskytlo u 5,8 % mírných konzumentů piva (5x a méně/poslední měsíc) a u jedinců, kteří v posledním měsíci pivo nekonzumovali, a v 15,5 % u nadměrných uživatelů piva (6x a více/poslední měsíc). Zajímavá je skutečnost, že nejčastěji uvedená forma užívání LSD a lysohlávek (přibližně jednou měsíčně) je spojena s nejvyšší hodnocenou kategorií užívání piva (22x a více). Opět podotýkám, že uvedené

výsledky by bylo vhodné ověřit na větším výzkumném vzorku (příloha V – tab. 6c*2a) (FORMÁNKOVÁ, 2009).

Hypotéza 9: Nejčastěji užívanou kombinací alkoholových a nealkoholových drog je kombinace piva a konopných drog.

Užívání piva se vyskytlo u 34,4 % respondentů užívajících marihuanu a hašiš a jednalo se o nejvíce procentuálně zastoupenou kombinaci alkoholových a nealkoholových drog. Druhou, nejčastěji se vyskytující kombinací, byla kombinace piva, destilátů a konopných drog, kterou uvedlo 31,1 % dotázaných užívajících konopné drogy (příloha V – tab. 7*3).

Výsledky skutečně ukázaly, že nejčastěji užívanou kombinací mezi alkoholovými a nealkoholovými drogami je pivo a konopné drogy. MARTIN (2008) uvádí, že kombinace užívání marihuany a alkoholu je druhou nejčastěji užívanou drogovou kombinací vůbec (na prvním místě je alkohol a tabák).

Hypotéza byla potvrzena.

9.5 Oblast IV - Perspektiva budoucnosti, význam profese v životě jedince

Níže uvedené hypotézy jsem sestavila na základě předpokladu, že jasné studijní a pracovní plány mohou představovat protektivní faktor v rozvoji užívání drog, jak blíže uvádím v teoretické části této písemné práce. Dále na základě mých praxí, které jsem během studia absolvovala a které byly zaměřeny na užívání návykových látek u dospívajících (Ambulantní oddělení SVP Klíčov a Dětské a dorostové detoxikační centrum). Klienti z těchto zařízení tyto předpoklady v mnoha případech potvrdovali. Na detoxikačním oddělení jsem se sice setkávala s klienty, kteří již drogy pravidelně užívali, avšak ti z nich, kteří měli jasnou a subjektivně důležitou představu perspektivy budoucnosti, byli snáze přístupní nabídce léčby a následně také lépe spolupracovali.

Hypotéza 10: Nadměrné uživatele drog baví studovaná škola méně než jedince, kteří drogy neužívají.

Výsledky odpovědí na otázku, zda dospívající baví škola, kterou studují, ukázaly, že 63 % jedinců, kteří drogy neužívají, škola baví nebo velmi baví (zvolili odpověď ano, velmi či ano). Jedinci, kteří neužili konopné drogy již více než jeden

rok, uvedli tyto odpovědi v 70,5 %. Naproti tomu pouze 32,3 % nadměrných uživatelů uvedlo, že je studovaná škola baví nebo velmi baví (příloha V – tab. 6a*18).

Skutečnost, že je škola spíše nebaví nebo nebaví vůbec (odpověď spíše ne či vůbec ne), uvedlo 9,6 % dospívajících, kteří drogy neužívají, a 6,8 % jedinců, kteří konopné drogy neužili již více než jeden rok. Tyto odpovědi však uvedlo 22,6 % nadměrných uživatelů drog (příloha V – tab. 6a*18).

Z uvedených výsledků vyplývá, že u kladných odpovědí (ano, velmi či ano) výrazně převažují neuživatelé drog a u odpovědí záporných (spíše ne či vůbec ne) nadměrní uživatelé. Specifické místo ve výsledcích zastávají jedinci, kteří konopné drogy neužili již více než jeden rok, tyto respondenti uvedli nejvyšší procento kladných odpovědí a zároveň nejnižší procento odpovědí záporných. Jak již jsem výše uvedla, předpokládám, že většina jedinců z této skupiny „bývalých uživatelů“ má pouze jednorázové zkušenosti s drogami, popř. drogy užili více než jednou v životě, ale stále zůstali v rovině experimentů. Domnívám se, že výsledky u této skupiny respondentů ukázaly, že experimentální zkušenosti s konopnými drogami nemusí vést, a ve většině případů také nevedou, k negativním důsledkům na život jedinců, naopak podle těchto výsledků by se dalo usuzovat, že se jedná o ještě „zdravější“ část populace než jakou představují neuživatelé.

Předloženou hypotézu se podařilo potvrdit.

Hypotéza 11: Důležitost dalšího studia klesá spolu s rostoucí spotřebou nealkoholových drog.

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že pro 67,1 % respondentů, kteří drogy neužívají, je další studium důležité nebo velmi důležité (odpověď ano, velmi či ano). Takto odpovědělo 72,7 % dotázaných, kteří konopné drogy neužili již více než jeden rok. Nadměrní uživatelé uvedli tuto odpověď ve 41,9 % (příloha V – tab. 6a*19).

Jako spíše nedůležité nebo vůbec nedůležité (odpověď spíše ne či vůbec ne) hodnotilo budoucí studium 2,7 % jedinců, kteří drogy neužívají a 9,1 % respondentů, kteří neužili konopné drogy již více než jeden rok. Nadměrní uživatelé zvolili tuto odpověď v 19,4 % (příloha V – tab. 6a*19).

Výsledky ukázaly, že budoucí studium je důležitější pro neuživatele konopných drog než pro nadměrné uživatele, což ukázaly převažující kladné

odpovědi (ano, velmi či ano) u neuživatelů a záporné (spíše ne či vůbec ne) u nadměrných uživatelů. U kladných odpovědí se opět na prvním místě umístili jedinci, kteří drogy neužívají již více než jeden rok, což příkládám stejným příčinám, jako jsem uvedla u předchozí hypotézy. U záporných odpovědí nebyli sice tito jedinci zastoupeni v nejnižším procentu, ale jejich odpovědi byly stále ve výrazně nižším procentu než odpovědi nadměrných uživatelů, což podle mého názoru opět ukazuje, že experimentální užívání nevede ve většině případů k negativním důsledkům pro život jedince.

Za zajímavou považuji skutečnost, že v dalším studiu nechce pokračovat 4,1 % neuživatelů, 2,3 % jedinců, kteří neužili konopnou drogu již více než jeden rok, a 9,7 % nadměrných uživatelů. Tato zjištění, podle mého názoru, potvrzují předchozí výsledky (příloha V – tab. 6a*19).

Hypotézu se podařilo potvrdit.

Hypotéza 12: Nadměrní uživatelé drog považují budoucí pracovní uplatnění za méně důležité než jedinci, kteří drogy neužívají.

Na základě výsledků bylo zjištěno, že budoucí pracovní uplatnění je důležité nebo velmi důležité (odpověď ano, velmi či ano) pro 86,3 % jedinců, kteří drogy neužívají. Takto odpovědělo 95,5 % respondentů, kteří konopné drogy neužívají již více než jeden rok. Nadměrní uživatelé uvedli tyto odpovědi v 83,9 % (příloha V – tab. 6a*20).

Jako spíše nedůležité (odpověď spíše ne) zhodnotilo budoucí pracovní uplatnění 4,1 % neuživatelů, nikdo z jedinců, kteří konopné drogy neužili již více než jeden rok, a 6,5 % nadměrných uživatelů. Nikdo z respondentů nepovažoval budoucí pracovní uplatnění za nedůležité (odpověď vůbec ne) (příloha V – tab. 6a*20).

Výsledky ukazují na převažující kladné odpovědi (ano, velmi či ano) u neuživatelů a záporné (spíše ne) u nadměrných uživatelů. Opět se potvrdilo zvláštní postavení jedinců, kteří již drogy neužívají déle než jeden rok. V kladných odpovědích představují skupinu s nejvyšším procentuálním zastoupením a v záporných s nejnižším procentuálním zastoupením.

Hypotézu se podařilo potvrdit.

Na základě zhodnocení výsledků hypotéz ze IV. oblasti se, podle mého názoru, podařilo potvrdit předpoklad, že jasná perspektiva budoucího studijního a pracovního uplatnění může představovat protektivní faktor v rozvoji užívání drog.

V souvislosti s výsledky, kterých dosáhli jedinci neužívající konopné drogy již více než jeden rok, bych ráda upozornila na longitudinální studii zaměřenou na uživatele konopných drog, kterou blíže uvádím v teoretické části této písemné práce. Na základě výsledků této studie se ukázalo, že nejlepších výsledků ve zkoumaných životních oblastech i osobnostních charakteristikách dosahovali experimentální uživatelé (ve srovnání s neuživateli a pravidelnými uživateli) (SHEDLER a BLOCK cit. dle MIOVSKÁ aj., 2008).

9.6 Oblast V – Osobnostní charakteristiky

Tyto hypotézy jsem sestavila na základě výzkumných studií, které uvádím v teoretické části této písemné práce. Mnohé z těchto studií poukazyvaly na osobnostní charakteristiky uvedené v hypotézách jako na problematické u skupiny pravidelných uživatelů drog. V dotazníku jsem mapovala několik osobnostních charakteristik, hypotézy se však zaměřují pouze na dvě z nich, které považuji za zvláště významné.

Hypotéza 13: Nadměrní uživatelé drog jsou se sebou méně spokojeni než jedinci, kteří drogy neužívají.

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že 46,6 % respondentů, kteří drogy neužívají, je se sebou spokojeno nebo spíše spokojeno (odpověď ano nebo spíše ano). Tyto odpovědi uvedlo dále 25 % jedinců, kteří neužili konopné drogy již více než jeden rok, a 38,7 % nadměrných uživatelů (příloha V – tab. 6a*22).

Spíše nespokojeno nebo nespokojeno (odpověď spíše ne či vůbec ne) se sebou bylo 5,5 % jedinců, kteří drogy neužívají. Takto odpovědělo 15,9 % jedinců, kteří konopné drogy již více než jeden rok neužívají, a 19,4 % nadměrných uživatelů konopných drog (příloha V – tab. 6a*22).

Výsledky ukázaly, že vyšší procento neuživatelů drog je se sebou spokojeno oproti nadměrným uživatelům. Nadměrní uživatelé zároveň procentuálně převažují u negativních odpovědí (odpověď spíše ne či vůbec ne), jsou tedy se sebou častěji nespokojeni než neuživatelé. Jedinci, kteří drogy neužívají již více než

jeden rok, měli nejméně kladných odpovědí ve srovnání se všemi sledovanými kategoriemi. U negativních odpovědí se svými výsledky zařadili mezi nadměrné uživatele a neuživatele.

Dá se předpokládat, a výsledky to také potvrdily, že nadměrná konzumace drog se bude objevovat u jedinců, kteří jsou se sebou samými nespokojeni. Drogy mohou těmto jedincům sloužit na jedné straně jako prostředek zvyšování sebevědomí, na straně druhé jim mohou pomoci potlačit nepříjemné pocity související s nespokojeností se sebou samými.

Zajímavé je postavení jedinců neužívajících drogy již více než jeden rok, kteří jsou se sebou nejméně spokojeni ze všech zkoumaných kategorií a nespokojeni jsou se sebou sice v menším procentu než nadměrní uživatelé, ale procentuální rozdíly nejsou nijak výrazné. Pokud vycházíme z předpokladu, že jsou v této skupině zastoupeni převážně experimentální uživatelé, nemělo by se jednat o jedince, jejichž život byl užíváním drog nějak výrazně ovlivněn, ani o jedince s nějakou výraznou osobnostní patologií, která by vedla k experimentům s drogami. V této souvislosti se domnívám, že pocity spokojenosti, resp. nespokojenosti se sebou samým, nesouvisí přímo s experimenty s drogami, ale spíše s dalšími oblastmi života dospívajících. Za jednu z možných příčin těchto pocitů považuji vývojové změny probíhající v adolescenci, které mohou být spojeny s prožitkem nespokojenosti se sebou samým, vedoucím k aktivnímu hledání „nového já“, které je velmi často spojeno s experimentováním v mnoha oblastech života. Součástí těchto experimentů mohou být i zkušenosti s drogami.

Tuto hypotézu se podařilo potvrdit.

Hypotéza 14: Dospívající, kteří drogy neužívají, jsou schopni lépe udržovat kamarádské vztahy než nadměrní uživatelé nealkoholových drog.

Podle výsledků KAUDSS 2009 odpovědělo 86,3 % jedinců, kteří drogy neužívají, že jsou schopni nebo spíše schopni udržovat kamarádské vztahy (odpověď ano či spíše ano). Stejně se vyjádřilo 88,6 % jedinců, kteří konopné drogy neužili již více než jeden rok. Nadměrní uživatelé drog uvedli tyto odpovědi v 90,3 % (příloha V – tab. 6a*26).

Jako spíše neschopné nebo vůbec neschopné (odpověď spíše ne či vůbec ne) udržovat kamarádské vztahy se hodnotilo 4,1 % neuživatelů drog, 2,8 %

jedinců, kteří již více než jeden rok neužili konopné drogy, a 3,2 % nadměrných uživatelů (příloha V – tab. 6a*26).

Výsledky ukázaly, že nejvyšší procento kladných odpovědí (ano či spíše ano) uvedli nadměrní uživatelé konopných drog a nejvyšší procento odpovědí záporných (spíše ne či vůbec ne) neuživatelé. Jedinci, kteří konopné drogy již neužívají více než jeden rok měli nejmenší procentuální zastoupení u negativních odpovědí a u kladných odpovědí byli mezi neuživateli a nadměrnými uživateli. Rozdíly v procentuálním zastoupení u jednotlivých zkoumaných skupin byly velmi nízké, přesto získané výsledky ukázaly, že nadměrní uživatelé konopných drog a jedinci, kteří je neužili již více než jeden rok, se považují za více schopné udržovat kamarádské vztahy než neuživatelé.

Domnívám se, že tyto výsledky mohou souviset se skutečností, že konopné drogy jsou často užívány ve skupině vrstevníků, která se většinou neschází jen za účelem konzumace návykové látky, ale je spojena kamarádskými vztahy a různými volnočasovými aktivitami. Domnívám se, že i nadměrné užívání konopných drog ve věku zkoumaných respondentů nemusí mít negativní důsledky na jejich schopnost fungovat ve vrstevnických vztazích.

V souvislosti s výsledky KAUDSS 2009 bych ráda ještě upozornila na výzkum, který uvádím v teoretické části této písemné práce a který poukázal na skutečnost, že dospívající užívající konopné drogy tráví oproti jedincům, kteří tyto drogy neužívají, většinu volného času v partě kamarádů, mají spíše více přátel a necítí se osamělí (KRCH aj., 2004).

Hypotézu se nepodařilo potvrdit.

Výsledky V. oblasti KAUDSS 2009 ukázaly, že nadměrní uživatelé konopných drog jsou se sebou méně spokojeni než neuživatelé, avšak své fungování v kamarádských vztazích hodnotí lépe.

9.7 Oblast VI – Rodina

Tato oblast sice nepatří k hlavním mnou zhodnocovaným oblastem, přesto jsem do ní zařadila několik (3) svých otázek, na jedné z nich je postavena následující hypotéza, která vychází z předpokladu, že postoj rodičů vůči užívání drog jejich dětmi může ovlivnit míru spotřeby u dospívajících jedinců.

Hypotéza 15: Pozitivní postoj rodičů k užívání drog zvyšuje riziko nadměrného užívání drog jejich dětmi.

Výsledky ukázaly, že u 38,7 % nadměrných uživatelů konopných drog rodiče o jejich užívání drog nevědí. Druhým nejvyšším procentuálním výsledkem – 29 %, který nadměrní uživatelé drog uvedli, bylo, že jejich rodiče s užíváním drog naprosto nesouhlasí. Dalších 12,9 % nadměrných uživatelů zhodnotilo postoj rodičů jako většinou nesouhlasný (tolerují např. příležitostné užívání marihuany). Shodné procentuální výsledky se objevily u odpovědí, že rodiče nemají na užívání drog vyhraněný názor, s užíváním drog většinou souhlasí (netolerují např. užívání tvrdých drog a časté užívání) a s užíváním drog souhlasí, každá z těchto kategorií byla zastoupena ze 3,2 % (příloha V – tab. 6a*40).

Výsledky ukázaly, že u větší části nadměrných uživatelů konopných drog se objevují naprosto nesouhlasné nebo většinou nesouhlasné postoje rodičů. Souhlasné nebo většinou souhlasné postoje rodičů vůči užívání drog jsou spojeny s menší částí nadměrných uživatelů. Tento výsledek nepotvrzuje předloženou hypotézu. Domnívám se, že výsledky mohou být ovlivněny obecně nízkým počtem rodičů, kteří by měli na užívání drog souhlasné postoje, což se odrazilo i v tomto šetření. Z tohoto důvodu je obtížné hodnotit jejich vliv. Zároveň se domnívám, že naprosto nesouhlasný postoj rodičů vůči jakémukoliv užívání drog (i např. jednorázové zkušenosti) může jejich potomky blokovat v možnosti svěřit se jim a požádat o pomoc v případě rozvíjejících se problémů.

Hypotéza nebyla potvrzena.

9.8 Oblast VIII – Vrstevnická skupina a volný čas

Hypotézy uváděné v této oblasti vycházejí především z teoretické části této písemné práce, ve které uvádím několik výzkumů poukazujících na silný vliv vrstevnické skupiny na dospívající jedince a dále i na rizikovost trávení volného času v zábavných podnicích.

Hypotéza 16: Navštěvování klubů, barů, diskoték je nejrizikovějším způsobem trávení volného času z hlediska nadměrného užívání drog.

Výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že nejčastěji svůj volný čas tráví navštěvováním klubů, barů, diskoték 8,2 % jedinců, kteří neužívají drogy. Tento

způsob trávení volného času volí nejčastěji 20,5 % respondentů, kteří neužili konopné drogy již více než jeden rok. Nadměrní uživatelé konopných drog tráví svůj volný čas nejčastěji v klubech, barech a na diskotékách ve 45,2 %. Navštěvování klubů, barů, diskoték bylo také určeno jako nejčastější způsob trávení volného času na základě výsledků většinových odpovědí (příloha V – tab. 6a*41).

Na základě výsledků většinových odpovědí se dále ukázalo, že nejnižší procento dospívajících tráví svůj volný čas studiem. Tato odpověď se objevila u 2,7 % jedinců, kteří drogy neužívají. Ani jeden jedinec ze zkoumaného vzorku respondentů, který neužívá drogy již více než jeden rok či drogy užívá nadměrně, netráví tímto způsobem svůj volný čas (příloha V – tab. 6a*41).

Podle výsledků tráví téměř polovina nadměrných uživatelů drog svůj volný čas navštěvováním klubů, barů, diskoték, jedná se o výrazně vyšší procento ve srovnání s neuživateli. Jedinci, kteří konopné drogy neužívají již více než jeden rok, se umístili mezi nadměrnými uživateli a neuživateli.

Navštěvování zábavných podniků se jeví jako rizikové z hlediska užívání nealkoholových i alkoholových drog. Tento způsob trávení volného času je však stále běžnější pro velkou skupinu dospívajících jedinců, což potvrdily i výsledky KAUDSS 2009. KRCH aj. (2004) uvádějí, že dospívající uživatelé marihuany měli častěji než ostatní jedinci možnost chodit na večírky, diskotéky, či jinak se bavit.

Jistě není lehké změnit tento způsob zábavy adolescentů, zvláště když takto tráví svůj volný čas i mnoho dospělých. Domnívám se však, že by bylo vhodné zacílit činnost pracovníků primární prevence na různé zábavné podniky a pomocí ní se snažit předcházet užívání návykových látek, nebo alespoň rozvoji tohoto užívání u dospívajících, a předcházet tak jeho negativním důsledkům.

Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza 17: Ve vrstevnických skupinách nadměrných uživatelů nealkoholových drog jsou návykové látky užívány častěji než ve vrstevnických skupinách jedinců, kteří drogy neužívají.

Procentuální výsledky KAUDSS 2009 ukázaly, že časté užívání drog a jejich užívání při mnoha příležitostech (odpověď ano, často nebo ano, při mnoha příležitostech) se objevuje ve vrstevnických skupinách 6,8 % jedinců, kteří neužívají drogy. Stejný procentuální výsledek, tedy 6,8 %, se objevil u respondentů,

kteří konopné drogy neužili již více než jeden rok. Nadměrní uživatelé drog uvedli tyto odpovědi ve výrazně vyšším procentu, a to v 64,5 % (příloha V – tab. 6a*46).

Málokdy nebo nikdy (odpověď málokdy, pouze při výjimečných příležitostech či ne, drogy nikdy neužíváme) byly drogy užívány v 69,9 % vrstevnických skupin jedinců, kteří drogy neužívají, ve 40,9 % u jedinců, kteří konopné drogy neužili již více než jeden rok, a u pouhých 3,2 % vrstevnických skupin nadměrných uživatelů (příloha V – tab. 6a*46).

Výsledky ukázaly, že nadměrní uživatelé drog jsou oproti neuživatelům výrazně častěji členy vrstevnických skupin, ve kterých jsou drogy často užívány a naproti tomu jsou výrazně méně členy vrstevnických skupin, ve kterých drogy užívány nejsou nebo jsou užívány pouze při výjimečných příležitostech.

Jedinci, kteří drogy neužívají již více než jeden rok, byli v nízkém procentu členy vrstevnických skupin, ve kterých je užívání drog časté. V členství ve skupinách, ve kterých drogy užívány nejsou nebo jsou užívány pouze při výjimečných příležitostech, se tato skupina respondentů umístila mezi skupinou nadměrných uživatelů a neuživatelů. Domnívám se, že tento výsledek potvrzuje předpoklad, že se jedná o jedince, kteří mají s drogami experimentální zkušenosti.

V teoretické části této písemné práce uvádím několik výzkumů, které poukazují na užívání drog ve vrstevnické skupině jako na rizikový faktor užívání drog u jejích členů. K těmto závěrům se přidávají i výsledky KAUDSS 2009.

Hypotéza byla potvrzena.

Výsledky VIII. oblasti ukázaly, že navštěvování klubů, barů, diskoték je rizikovým způsobem trávení volného času z hlediska nadměrného užívání drog. KAUDSS 2009 se svými výsledky přidává k závěrům mnoha výzkumů, které poukazují na skutečnost, že vrstevnická skupina, ve které jsou často užívány drogy, je riziková z hlediska rozvoje nadměrného užívání návykových látek u jejích členů.

10 ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ KAUDSS 2009

Dotazníkové šetření KAUDSS 2009 bylo zaměřeno na problematiku užívání návykových látek. Jeho cílem bylo zmapovat užívání alkoholových a nealkoholových drog a dalších oblastí života, které mohou souviset s užíváním návykových látek, u studentů druhých ročníků pražských středních škol. KAUDSS 2009 se zúčastnilo 179 studentů druhých ročníků devíti pražských středních škol.

Výsledky většinových odpovědí KAUDSS 2009 ukázaly, že 58,7 % respondentů má zkušenost s nealkoholovou drogou, z toho 57,5 % jedinců má alespoň jednorázovou zkušenost s konopnými drogami a 1,1 % respondentů má zkušenost s nealkoholovou drogou, která není konopná. Ve všech případech se jednalo o léky užívané bez lékařského předpisu (sedativa, hypnotika).

Nejčastěji uvedeným věkem prvního kontaktu s drogou bylo 15 let. Za nejčastěji užívané nealkoholové drogy byly označeny drogy konopné, tuto skutečnost udalo 57,5 % respondentů, z toho 23,9 % dotázaných uvedlo, že tyto drogy neužilo již více než jeden rok, 16,8 % respondentů užívá konopné drogy několikrát ročně a 16,8 % dotázaných představuje nadměrné uživatele konopných drog. Zkušenost či současné užívání extáze přiznalo 4,8 % respondentů. LSD a houby lysohlávky užilo někdy v životě nebo několikrát ročně užívá 8,6 % respondentů. Léky bez lékařského předpisu – sedativa či hypnotika někdy v životě užilo nebo několikrát ročně užívá 2,1 % dotázaných. Další nelegální drogy – pervitin, kokain, heroin, inhalanty atd. někdy v životě užilo či v současné době užívá 5,4 % respondentů.

Nejčastěji užívanou nealkoholovou drogou mezi respondenty je marihuana a hašiš. Hlavní přínos drog spatřují dotázaní v pobavení, legraci či zábavě. Nejvyšší procento respondentů uvedlo, že není rozhodnuto, zda bude v užívání drog v budoucnu pokračovat.

Výsledky CAGE testu, přestože je považují za ilustrativní, ukázaly vysoké procento kladných odpovědí, což může poukazovat na potenciální riziko rozvoje různých problémů a na nebezpečí vzniku závislosti.

Ve čtvrté oblasti zaměřené na perspektivu budoucnosti se ukázalo, že nejvyšší procento respondentů dotazníkového šetření studovaná škola baví, budoucí studium i pracovní uplatnění je pro ně důležité a již v této době mají alespoň neurčité představy o své budoucí práci. Domnívám se, že tyto výsledky poukázaly na vysoký význam školy a budoucího pracovního uplatnění u dospívajících jedinců.

Výsledky z páté sledované oblasti týkající se osobnostních charakteristik respondentů dotazníkového šetření ukázaly, že nejvyšší procento dotázaných je se sebou průměrně spokojeno, průměrně věří ve své schopnosti a dovednosti, považují se za samostatné, spolupracující jedince, kteří jsou schopni udržovat kamarádské vztahy.

V sedmé oblasti zaměřené na rodinu zhodnotilo nejvíce dotázaných tlak na budoucí studium a s ním související pracovní uplatnění ze strany rodičů jako průměrný či spíše příležitostný. Převážná většina rodičů respondentů drogy neužívá a o užívání svých dětí nevědí. Jejich postoj k užívání drog je nesouhlasný.

V osmé oblasti týkající se vrstevnické skupiny a volného času respondentů se ukázalo, že nejčastějším způsobem trávení volného času je navštěvování klubů, barů, diskoték apod. Dospívající nejčastěji tráví svůj volný čas s kamarády. Většina z nich má alespoň jednoho kamaráda, kterému se může svěřit. Nejvyšší procento respondentů hodnotilo vliv kamarádů na sebe sama jako průměrný. Užívání drog se ve vrstevnických skupinách u nejvyššího procenta respondentů nevyskytuje.

Ověření stanovených hypotéz ukázalo, že více než polovina respondentů má zkušenost s nealkoholovou drogou, z nich převážná většina s drogou konopnou. Nejvyšší procento respondentů užilo nealkoholovou drogu poprvé v 15 letech. Dále se ukázalo, že ačkoliv se na středních odborných učilištích vyskytuje užívání nealkoholových drog, jeho frekvence není vyšší než na jiných typech škol. Vysoká frekvence v užívání drog se objevila na střední umělecké škole.

Nadměrné užívání konopných drog se ve vyšším procentu objevilo u jedinců, kteří se do prvního kontaktu s drogou dostali ve věkovém rozmezí méně než 13–14 let než u jedinců, kteří poprvé užili nealkoholovou drogu ve věku vyšším. Výsledky týkající se užívání taneční drogy extáze, LSD a halucinogenní houby lysohlávký tento závěr potvrzují. Ve výsledcích KAUDSS 2009 bylo ověřeno, že jedinci, kteří užívají nebo někdy v životě užili nealkoholové drogy, mají zkušenost s užitím drog konopných.

Výsledky týkající se CAGE testu ukázaly, že respondenti se zkušeností s nealkoholovou drogou před 15. rokem života dosahují procentuálně častěji alespoň jeden pozitivní výsledek v CAGE testu oproti jedincům, kteří mají zkušenost s nealkoholovou drogou až po 15. roku života. Nadměrní uživatelé konopných drog dosahovali v CAGE testu závažnějších výsledků oproti jedincům, kteří tyto drogy užívají přibližně několikrát ročně. Tento výsledek se potvrdil u všech sledovaných kategorií s výjimkou výsledku 3x a 4x ano, kdy jedinci, kteří užívají nealkoholové drogy přibližně několikrát ročně, a nadměrní uživatelé dosáhli shodné procentuální výsledky.

Souvislosti mezi užíváním alkoholových a nealkoholových drog ukázaly, že nadměrní uživatelé konopných drog také častěji nadměrně konzumují víno a destiláty než jedinci, kteří konopné drogy užívají přibližně několikrát ročně. V konzumaci piva se tento výsledek nepotvrdil. Jedinci, kteří konopné drogy užívají přibližně několikrát ročně, konzumují pivo v nadměrném množství častěji než nadměrní uživatelé konopných drog. Nejčastěji užívanou kombinací mezi alkoholovými a nealkoholovými drogami je podle výsledků KAUDSS 2009 kombinace piva a konopných drog. Zároveň se jedná o nejčastěji konzumované návykové látky mezi respondenty dotazníkového šetření (FORMÁNKOVÁ, 2009).

Výsledky ukázaly, že studovaná škola baví nadměrné uživatele konopných drog méně než jedince, kteří tyto drogy neužívají. Zároveň je pro ně méně důležité budoucí studium a pracovní uplatnění než pro jedince, kteří konopné drogy neužívají. Za zajímavé považují výsledky týkající se jedinců, kteří tyto drogy neužili již více než jeden rok. Tito jedinci dosáhli v téměř všech sledovaných kategoriích nejlepších procentuálních výsledků.

Ověření hypotéz zaměřených na osobnostní charakteristiky respondentů ukázalo, že nadměrní uživatelé konopných drog jsou se sebou méně spokojeni než neuživatelé, avšak své fungování v kamarádských vztazích hodnotí lépe. Jedinci neužívající konopné drogy již více než jeden rok jsou se sebou nejméně spokojeni ze všech sledovaných skupin respondentů, ve schopnosti udržovat kamarádské vztahy se považují za více schopné než jedinci, kteří tyto drogy neužívají.

Výsledky ukázaly, že pozitivní postoj rodičů vůči užívání drog nezvyšuje riziko nadměrného užívání konopných drog jejich dětmi.

Navštěvování klubů, barů, diskoték se ukázalo jako nejrizikovější způsob trávení volného času z hlediska nadměrného užívání konopných drog. Ve

vrstevnických skupinách nadměrných uživatelů konopných drog se častěji objevuje užívání návykových látek než ve vrstevnických skupinách jedinců, kteří tyto drogy neužívají.

Podle mého názoru by data získaná na základě dotazníkového šetření KAUDSS 2009 mohla při dalším statistickém zpracování poskytnout mnoho zajímavých výsledků. Domnívám se, že by mohlo být zajímavé zhodnotit např. užívání nealkoholových drog v souvislosti s oblastmi, na které se ve své práci zaměřila kolegyně Formánková, tedy na vztah mezi užíváním drog a religiozitou, spiritualitou, rodinnými a školními vztahy. Další zajímavé výsledky by mohlo poskytnout zhodnocení jednotlivých oblastí života dospívajících mezi sebou, např. jak schopnost udržovat kamarádské vztahy souvisí s vlivem kamarádů či jak tlak rodičů na budoucí studium a pracovní uplatnění souvisí s důležitostí studia, pracovního uplatnění nebo plánem užívat drogy v budoucnosti u jejich dětí a mnoho dalšího. Tato zhodnocení již však nebyla v rozsahových možnostech této písemné práce.

Omezený rozsah této písemné práce neumožnil také zhodnocení výsledků podle pohlaví, které by mohlo poskytnout další zajímavé výsledky.

ZÁVĚR

V této písemné práci jsem se zabývala tématem: Užívání drog mezi středoškolskými studenty v Praze. Práci jsem rozdělila na část teoretickou a část praktickou.

Hlavním cílem této písemné práce bylo zmapovat užívání nealkoholových drog u adolescentů a nalézt jeho souvislosti s jednotlivými oblastmi života dospívajících, ať již ve smyslu rizikových či protektivních faktorů. Zkoumanou problematiku jsem se pokusila nejprve uchopit na základě odborné literatury v teoretické části písemné práce. Praktickou část práce jsem postavila na dotazníkovém šetření KAUDSS 2009, které jsem provedla ve spolupráci s kolegyní Formánkovou. Cílem tohoto šetření bylo zmapovat užívání alkoholových a nealkoholových drog a dalších oblastí života, které mohou souviset s užíváním návykových látek, u studentů druhých ročníků pražských středních škol. Každá z nás si pro svou písemnou práci zvolila tři z těchto oblastí. Já jsem se zaměřila na užívání nealkoholových drog a dále pak na osobnostní charakteristiky, vrstevnickou skupinu, volný čas a perspektivu budoucnosti a na jejich možný vliv na užívání nealkoholových drog.

V teoretické části písemné práce jsem nejprve vymezila pojmy, které považuji za podstatné z hlediska popisovaného tématu. Dále jsem se zaměřila na období adolescence. Uvedla jsem hlavní vývojové změny, ke kterým v tomto období dochází, a na jejich možný vliv na užívání návykových látek. Ve třetí kapitole jsem se pokusila přiblížit problematiku užívání nealkoholových drog jako jednu z forem rizikového chování u dospívajících jedinců. Zabývala jsem se příčinami a důsledky užívání návykových látek. V následující kapitole jsem se zaměřila na problematiku užívání nealkoholových drog v České republice, poukázala jsem na novější výzkumné studie z této oblasti a na specifika užívání konopných drog. V páté kapitole jsem se věnovala osobnostním charakteristikám, vrstevnické skupině a perspektivě budoucnosti a jejich souvislostí s užíváním drog u dospívajících jedinců, tedy třem hlavním oblastem z mé části dotazníkového šetření KAUDSS 2009. V poslední kapitole teoretické části práce jsem se zabývala

primární prevencí, jejími charakteristikami a hlavními problémy současných programů primární prevence.

V praktické části této písemné práce jsem nejprve popsala dotazníkové šetření KAUDSS 2009, jeho průběh, formulaci hypotéz, konstrukci dotazníku, pilotáž a vyhodnocování. V osmé kapitole jsem se zaměřila na přehled výsledků většinových odpovědí KAUDSS 2009, které jsem rozdělila podle jednotlivých sledovaných oblastí, tedy na užívání nealkoholových drog, výsledky CAGE testu, perspektivu budoucnosti - význam profese v životě jedince, osobnostní charakteristiky, vrstevnickou skupinu a volný čas. Devátou kapitolu jsem věnovala ověření stanovených hypotéz, opět rozdělených dle sledovaných oblastí, přičemž jsem se zabývala také většinovými odpověďmi dle typu škol a souvislostmi v užívání alkoholových a nealkoholových drog. V poslední kapitole této písemné práce jsem uvedla závěrečné zhodnocení hlavních výsledků KAUDSS 2009.

V této písemné práci jsem se pokusila ukázat, že v období dospívání dochází k mnoha vývojovým změnám, které mohou být spojeny s experimenty s nealkoholovými drogami. I když v posledních letech nedochází k výraznému nárůstu zkušeností s nealkoholovými drogami u dospívajících jedinců, procento adolescentů s alespoň jednorázovou zkušeností s nimi je stále vysoké. V práci jsem se pokusila ukázat, že experimenty i samotné užívání drog mohou být silně ovlivněny dalšími oblastmi života dospívajících. V této souvislosti jsem se zaměřila především na perspektivu budoucnosti - význam profese v životě jedince, osobnostní charakteristiky, vrstevnickou skupinu a volný čas, i když si samozřejmě uvědomuji, že soubor těchto oblastí je daleko obsáhlejší. Perspektiva budoucnosti ve smyslu budoucí profese nebývá příliš často zmiňovaným tématem v souvislosti s užíváním drog, já jsem se však pokusila ukázat, že může představovat protektivní faktor vůči rozvoji užívání návykových látek, což se potvrdilo i na základě výsledků získaných z KAUDSS 2009. Dále jsem se pokusila poukázat na nutnost určité inovace programů primární prevence ve smyslu realistického pohledu na užívání drog u adolescentů.

Hlavní výsledky dotazníkového šetření KAUDSS 2009 poukázaly na vysoké procento dospívajících jedinců (ve věku 16–20 let), kteří mají zkušenost s nealkoholovou drogou, převážná většina z nich s drogou konopnou. Zkušenosti s užíváním dalších nelegálních drog nebyly výrazně procentuálně zastoupeny,

přesto se u každé zkoumané návykové látky objevilo určité procento dospívajících, kteří ji někdy v životě užíli. První zkušenosti s nealkoholovými drogami se objevovaly nejčastěji mezi 14. – 16. rokem života dospívajících. Výsledky neprokázaly výraznější nadměrné užívání nealkoholových drog na středních odborných učilištích ve srovnání s jinými typy středních škol. Nejčastěji užívané návykové látky mezi respondenty představovaly konopné drogy a pivo. Výsledky dále ukázaly, že nadměrné užívání konopných drog je spojeno s nadměrným užíváním vína a destilátů, nikoliv však piva. Dále se ukázalo, že nadměrné užívání konopných drog je spojeno s nižším zaujetím studovanou školou a s nižší důležitostí budoucího studia i pracovního uplatnění. Nadměrní uživatelé konopných drog jsou se sebou méně spokojeni než neuživatelé, avšak své fungování v kamarádkých vztazích hodnotí lépe. Výsledky ukázaly, že navštěvování zábavných podniků a členství ve vrstevnických skupinách, ve kterých jsou nealkoholové drogy často užívány, může představovat rizikový faktor z hlediska rozvoje nadměrného užívání konopných drog.

Domnívám se, že výsledky KAUDSS 2009 potvrdily, že vysoké procento dospívajících má zkušenost s nealkoholovou drogou a zároveň, že sledované oblasti - perspektiva budoucnosti, osobnostní charakteristiky, vrstevnická skupina a volný čas mohou mít vliv na užívání drog. Domnívám se, že je vhodné, aby tyto oblasti byly zahrnuty do programů primární prevence.

Za hlavní přínos této písemné práce považuji zmapování problematiky užívání nealkoholových drog mezi studenty pražských středních škol, jakožto i některých dalších oblastí jejich života, které mohou mít vliv na užívání drog. Za další přínos považuji ověření předpokladu, že perspektiva budoucnosti ve smyslu významu budoucí profese může představovat protektivní faktor v užívání nealkoholových drog, což se také ukázalo na základě výsledků KAUDSS 2009.

Domnívám se, že by výsledky této písemné práce bylo dobré dále rozpracovat v podobě konkrétního programu primární prevence, což bohužel nebylo z důvodu rozsahu této práce možné.

Na závěr bych ráda uvedla, že je, podle mého názoru, před námi všemi ještě mnoho těžké práce, než vytvoříme svět, ve kterém by již lidé neměli důvod drogy užívat.

SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

BÉM, P. a KALINA, K. Úvod do primární prevence: východiska, základní pojmy a přístupy. In KALINA, K., aj. *Drogy a drogové závislosti 2*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 275-284. ISBN 80-86734-05-6

BROŽA, J. Děti a mladiství. In KALINA, K., aj. *Drogy a drogové závislosti 2*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 232-237. ISBN 80-86734-05-6

BROŽA, J. Děti a mladiství. In KALINA, K., aj. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 253-263. ISBN 978-80-247-1411-0

CSÉMY, L., aj. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD). Výsledky průzkumu v České republice v roce 2003*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2006. 119 s. ISBN 80-86734-94-3

Duševní poruchy a poruchy chování. Popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka. In *Mezinárodní klasifikace nemocí*. 10. revize. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 1992, s. 75. ISBN 80-85121-37-9

ERIKSON, E. H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Přel. J. Šimek. Praha: Lidové noviny, 1999. 128 s. ISBN 80-7106-291-X

FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Jak zkoumat lidskou duši*. Přel. J. Bakalář. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-367-6

FORMÁNKOVÁ, P. *Konzumace alkoholu u pražských adolescentů. Vliv religiozity, spirituality, rodiny a školního prostředí na konzumaci alkoholu u středoškolských studentů*. Diplomová práce. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií, 2009.

FROUZOVÁ, M. Prevence a doléčování závislostí na drogách. In *Drogy ze všech stran. Mezioborový pohled na drogovou problematiku*. Sborník přednášek. Praha: Filia, 1995, s. 50-68. ISBN 80-901966-1-6

GALLA, M., aj. *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí. Příručka pro efektivní školní drogové prevence*. Přel. J. Bayer. Praha: Úřad vlády České republiky, 2005. 156 s. ISBN 80-86734-38-2

HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada Publishing, 2001. 133 s. ISBN 80-247-0135-9

HAJNÝ, M.; KLOUČEK, E. a STUHLÍK, R. *Akta Y. Drogový problém versus rodina*. Praha: Votobia, 1999. 125 s. ISBN 80-7220-022-4

HARTL, P. a HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 18, 120, 122, 327, 450, 491. ISBN 80-7178-303-X

HARTNOLL, R. *Drogy a drogové závislosti: Propojování výzkumu, politiky a praxe. Co jsme se už naučili a co bychom se ještě naučit měli*. Přel. J. Radimecký. Praha: Úřad vlády České republiky, 2005. 96 s. ISBN 80-86734-45-5

HIBELL, B. a ANDERSSON, B. Patterns of cannabis use among students in Europe. In SZNITMAN, S. R.; OLSSON, B. a ROOM, R. *A cannabis leader: global issues and local experiences. Monograph series 8, Volume II*. Lisbon: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2008, s. 59 – 78. ISBN 978-92-9168-312-3

HIBELL, B., et al. *The 1995 ESPAD report. Alcohol and Other Drugs Use Among Students in 26 European Countries*. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, 1997. 132 s. ISBN 91-7278-065-7

HIBELL, B., et al. *The 1999 ESPAD report. Alcohol and Other Drugs Use Among Students in 30 European Countries*. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, 2000. 362 s. ISBN 91-7278-080-0

HIBELL, B., et al. *The 2007 ESPAD report. Substance Use Among Students in 35 European Countries*. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, 2009. 406 s. ISBN 978-91-7278-219-8

HORNEOVÁ, A. Normální citový vývoj. In LANYADOOVÁ, M. a HORNEOVÁ, A. *Psychoterapie dětí a dospívajících. Psychoanalytický přístup*. Přel. L. Lucká. Praha: Triton, 2005, s. 67-82. ISBN 80-7254-568-X

JEŘÁBEK, P. Psychopatologie závislosti. In KALINA, K., aj. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 53-74. ISBN 978-80-247-1411-0

JOHNSTON, L. D., et al. *Monitoring the Future national results on adolescent drug use: Overview of key findings*. Bethesda, MD: National Institute on Drug Abuse, 2008. 73 s.

KALINA, K., aj. *Drogy a drogové závislosti 1. Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 15-24; 91-95; 135-139; 169-173; 150; 174-179; 200-204. ISBN 80-86734-05-6

KOLEKTIV AUTORŮ SDRUŽENÍ SANANIM *Drogy. Otázky a odpovědi*. Praha: Portál, 2007. 198 s. ISBN 978-80-7367-223-2

KOŽENÝ, J.; CSÉMY, L.; TIŠANSKÁ, L. Koreláty užívání návykových látek u adolescentů. *Československá psychologie*, 2007, roč. 51, č. 6, s. 557-578. ISSN 0009-062X

KRCH, F. D.; CSÉMY, L. a DRÁBKOVÁ, H. Psychosociální souvislosti užívání marihuany u dětí staršího školního věku. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2004, roč. 100, č. 6, s. 348-355. ISSN 1212-0383

KUCHÁROVÁ, B. Osobnost' a závislost. *Vychovatel'*, 2003, roč. 48, č. 10, s. 6-9. ISSN 0139-6919

KYASOVÁ, M. Kouření cigaret a další formy rizikového chování adolescentů. *Československá psychologie*, 2003, roč. 47, č. 1, s. 56-64. ISSN 0009-062X

LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. aktual. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9

MACEK, P. a LACINOVÁ L. Výzkum vztahů v adolescenci: minulost a současnost. In MACEK, P. a LACINOVÁ, L. *Vztahy v dospívání*. Brno: Barrister a Principal, 2006, s. 11-24. ISBN 80-7364-034-1

MACEK, P. *Adolescence*. 2. upr. vyd. Praha: Portál, 2003. 142 s. ISBN 80-7178-747-7

MARTIN, CH. S. Timing of alcohol and other drug use. *Alcohol Research and Health*, 2008, roč. 31, č. 2, s. 96-99. ISSN 15357414

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 21, 59, 185, 261. ISBN 80-7178-549-0

McGRATH, Y., aj. *Prevence užívání drog mezi mladými lidmi: Přehled dostupných informací. Nejnovější výzkumné poznatky*. Přel. J. Bareš. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. 70 s. ISBN 978-80-87041-16-1

MIOVSKÁ, L. a MIOVSKÝ, M. Kognitivní deficity způsobené užíváním konopných drog. In PREISS, M., aj. *Neuropsychologie v psychiatrii*. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 160-164. ISBN 80-247-1460-4

MIOVSKÁ, L.; VACEK, J. a GABRHELÍK, R. Uživatelé konopných drog. In MIOVSKÝ, M., aj. *Konopí a konopné drogy. Adiktologické kompendium*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 162-168. ISBN 978-80-247-0865-2

MIOVSKÝ, M. a URBÁNEK, T. *NEAD 2000. Nealkoholové drogy 2000. Přehled hlavních výsledků výzkumné studie. Praha-západ*. Boskovice: nakladatelství František Šalé - Albert, 2001. 54 s. ISBN 80-85834-88-X

MIOVSKÝ, M. Drogy nelze vymýtít. *Psychologie dnes*, 2004, roč. 10, č. 4, s. 33-34. ISSN 1212-9607

MIOVSKÝ, M. *Drogy. Už, anebo ještě?* Boskovice: nakladatelství Albert, 1997. 75 s. ISBN 80-85834-44-8

MIOVSKÝ, M. Kognitivní deficity způsobené užíváním návykových látek. In PREISS, M., aj. *Neuropsychologie v psychiatrii*. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 145-146. ISBN 80-247-1460-4

MIOVSKÝ, M. Vsaďte na mírnou represí. *Psychologie dnes*, 2007, roč. 13, č. 9, s. 39. ISSN 1212-9607

MRAVČÍK, V., aj. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2007*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2008. 135 s. ISBN 978-80-87041-46-8

MÜLLEROVÁ, P.; MATOUŠEK, O. a VONDRÁŠKOVÁ, A. Sociální práce s uživateli drog. In MATOUŠEK, O.; KOLÁČKOVÁ, J. a KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 211-226. ISBN 80-7367-002-X

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a Vaše děti. Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. Praha: Sportpropag, 1992. 144 s.

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislostí*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996a. 203 s. ISBN 80-85121-52-2

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L. *Návykové látky. Prevence a časná intervence*. Praha: Sportpropag, 1996b. 77 s.

NEŠPOR, K. a PROVAZNÍKOVÁ, H. *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami*. 3. rozš. vyd. Praha: Státní zdravotní ústav, 1999. 56 s. ISBN 80-7071-123-X

NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. 3. dopl. a opr. vyd. Praha: Portál, 2007. 176 s. ISBN 978-80-7367-267-6

NEŠPOR, K. *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech*. Praha: Portál, 1995. 128 s. ISBN 80-7178-086-3

NEŠPOR, K. *Týká se to i mne? Jak překonat problémy s alkoholem*. Praha: Sportpropag, 1992. 132 s.

NEŠPOR, K., aj. *FIT IN 2001+. Příručka pro spolupracovníky programu FIT IN na základních a středních školách*. 2. rozš. vyd. Praha: Sportpropag, 1996a. 124 s.

NEŠPOR, K.; CSÉMY, L. a PERNICOVÁ, H. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách*. Praha: Sportpropag, 1996b. 156 s.

NEŠPOR, K.; CSÉMY, L. a ZIMA, T. Škodlivé účinky marihuany s odstupem několika let. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2004, roč. 100, č. 7, s. 449-451. ISSN 1212-0383

NOŽINA, M. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. 348 s. ISBN 80-85917-36-X

OROSOVÁ, O., aj. Rizikové faktory užívání drog dospívajícími. *Československá psychologie*, 2007, roč. 51, č. 1, s. 32-47. ISSN 0009-062X

PÁLENÍČEK, T. Kognitivní deficity způsobené užíváním MDMA. In PREISS, M., aj. *Neuropsychologie v psychiatrii*. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 157-159. ISBN 80-247-1460-4

RIESEL, P. *Lesk a bída drog*. Olomouc: Votobia, 1999. 94 s. ISBN 80-7198-348-9

ROSENBAUM, M. *Safety first...a reality-based approach to teens and drugs*. Santa Fe: Drug Policy Alliance New Mexico, 2007. 28 s.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. přepr. vyd. Praha: Portál, 2004. 392 s. ISBN 80-7178-829-5

SMIK, J. Dospievanie a riziká dospievania. In LABÁTH, V., aj. *Riziková mládež*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, s. 14-22. ISBN 80-85850-66-4

STIBUREK, M. Primární prevence zneužívání drog. In *Drogy ze všech stran. Mezioborový pohled na drogovou problematiku*. Sborník přednášek. Praha: Filia, 1995, s. 38-49. ISBN 80-901966-1-6

SVOBODA, M. Dotazníky. In SVOBODA, M.; KREJČÍŘOVÁ, D. a VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 679-693. ISBN 978-80-7367-566-0

ŠAFÁŘOVÁ, M. Rizikové chování v adolescenci. In SMÉKAL, V. a MACEK, P. *Utváření a vývoj osobnosti. Psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister a Principal, 2002, s. 191-208. ISBN 80-85947-83-8

ŠIRŮČEK, J. a ŠIRŮČKOVÁ, M. Vývoj a zkoumání vrstevnických vztahů. In MACEK, P. a LACINOVÁ, L. *Vztahy v dospívání*. Brno: Barrister a Principal, 2006, s. 41-54. ISBN 80-7364-034-1

TAXOVÁ, J. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 273 s.

TYLER, A. *Drogy v ulicích. Mýty-fakta-rady*. Přel. K. Klímovská, aj. Praha: IŽ, 2000. 436 s. ISBN 80-237-3606-X

United nations office on drugs and crime (UNODC). *World drug report 2009*. New York: United Nations, 2009. 306 s. ISBN 978-92-1-148240-9

VÁGNEROVÁ, M. Poradenství pro volbu povolání. In SVOBODA, M.; KREJČÍŘOVÁ, D. a VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 679-693. ISBN 978-80-7367-566-0

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přepr. vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. 468 s. ISBN 80-246-0956-8

WALLACE, J. Teorie léčby založené na 12 krocích. In ROTGERS, F., aj. *Léčba drogových závislostí*. Přel. M. Hajný a M. Sláchalová. Praha: Grada Publishing, 1999, s. 17- 34. ISBN 80-7169-836-9

ZÁBRANSKÝ, T. *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 95 s. ISBN 80-244-0709-4

ZÁBRANSKÝ, T. Teorie marihuany jako „vstupní drogy“. In MIOVSKÝ, M., aj. *Konopí a konopné drogy. Adiktologické kompendium*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 372-392. ISBN 978-80-247-0865-2

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA I: Dotazník

KAUDSS – PRAHA 09

Konzumace alkoholu a užívání drog u středoškolských studentů – Praha 2009

Dobrý den,

naše jména jsou Kristina Kolářová a Petra Formánková a jsme studentkami 5. ročníku Pražské vysoké školy psychosociálních studií.

Tento dotazník je určen ke zhodnocení jednotlivých oblastí Vašeho života a ke zkoumání jejich možného vlivu na užívání alkoholu a drog. Vaše škola byla losem vybrána, aby se zúčastnila tohoto dotazníkového šetření. Dotazník je anonymní – nebude obsahovat Vaše jméno, ani žádné další informace, které by Vás mohly přímo identifikovat.

Má-li být toto šetření úspěšné, je důležité, abyste odpovídali upřímně. Nejedná se o žádný test, v dotazníku neexistují dobré ani špatné odpovědi. Vždy volte pouze jednu odpověď, kterou zakroužkujete. Pokud v dotazníku nenaleznete odpověď, která by vystihovala Váš názor přesně, označte odpověď, která je významem nejbližší.

Data získaná z dotazníků použijeme ve svých magisterských pracích, které se zabývají užíváním drog a alkoholu u studentů středních škol a možnostmi prevence.

Velice děkujeme za Vaši ochotu a čas, který nám vyplněním dotazníku věnujete.

Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

Věk:

I.

1. V jakém věku jste poprvé zkusil/a z následujících alkoholů?

PIVO	VÍNO	DESTILÁT (např. rum)
a) nikdy	a) nikdy	a) nikdy
b) 10 let i dříve	b) 10 let i dříve	b) 10 let i dříve
c) 11 let	c) 11 let	c) 11 let
d) 12 let	d) 12 let	d) 12 let
e) 13 let	e) 13 let	e) 13 let
f) 14 let	f) 14 let	f) 14 let
g) 15 let	g) 15 let	g) 15 let
h) 16 let	h) 16 let	h) 16 let
i) 17 let	i) 17 let	i) 17 let

2. Jak často jste pil/a některý z uvedených nápojů za poslední měsíc?

PIVO	VÍNO	DESTILÁT (např. rum)
a) nepil/a	a) nepil/a	a) nepil/a
b) 1-2 x	b) 1-2 x	b) 1-2 x
c) 3-5 x	c) 3-5 x	c) 3-5 x
d) 6-9 x	d) 6-9 x	d) 6-9 x
e) 10-15 x	e) 10-15 x	e) 10-15 x
f) 16-21 x	f) 16-21 x	f) 16-21 x
g) 22 x a více	g) 22 x a více	g) 22 x a více

3. Pokud pijete alkohol, nejčastěji pijete?

- a) pivo
- b) víno
- c) destiláty (rum, vodka apod.)
- d) kombinace piva a destilátů
- e) kombinace vína a destilátů
- f) alkohol nepiji

4. Jaký je důvod toho, proč alkohol konzumujete?

- a) zábava
- b) odreagování, možnost zapomenout na problémy
- c) uvolnění
- d) pocit štěstí
- e) možnost být sám sebou
- f) schopnost být více přátelský
- g) nevím
- h) alkohol nepiji
- i) jiná odpověď (prosím doplňte).....

II.

5. Kdy jste přibližně poprvé užil/a drogu?

- a) 13 let a méně
- b) 14 let
- c) 15 let
- d) 16 let
- e) 17 let
- f) více než 17 let
- g) nevím
- h) drogy neužívám

6. Jak často přibližně užíváte drogu/y?

	Neužil/a jsem ji již více než rok	Několikrát ročně	Jednou měsíčně	Jednou týdně	Jednou denně
a) Marihuana, hašiš					
b) Extáze					
c) LSD, houby lysohlávký					
d) léky - sedativa, hypnotika (bez lékařského předpisu)					
e) Další nelegální drogy (pervitin, kokain, heroin, inhalanty atd.)					
f) Kombinace (prosím, doplňte).....					

g) Drogy neužívám

7. Jakou drogu/y nejčastěji užíváte?

- a) Marihuana, hašiš
- b) Extáze
- c) LSD, houby lysohlávky
- d) léky - sedativa, hypnotika (bez lékařského předpisu)
- e) další nelegální drogy (amfetaminy, kokain, heroin, inhalanty atd.)
- f) kombinace (prosím doplňte)
- g) drogy neužívám

8. Co Vám droga/y přináší?

- a) pobavení, legraci, zábavu
- b) odreagování, možnost zapomenout na problémy
- c) uvolnění, odlehčení, úlevu
- d) pocit štěstí
- e) možnost být sám/a sebou
- f) schopnost být více přátelský
- g) jiná odpověď (prosím doplňte)
- h) nevím
- i) drogy neužívám

9. Plánujete užívání drog/y i v budoucnosti?

- a) ano, plánuji užívání drog/y nadále, dlouhodobě
- b) ano, plánuji užívání drog/y nadále, krátkodobě – několik měsíců až rok
- c) nejsem rozhodnut/a
- d) ne, plánuji ukončit užívání v nadcházejících několika týdnech
- e) ne, užívání drog jsem již ukončil/a
- f) nevím
- g) drogy neužívám

10. Cítil/a jste někdy potřebu snížit své...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

11. Dráždila Vás někdy kritika vašeho...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

12. Měl/a jste někdy pocity viny kvůli svému...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

13. Užil/a jste někdy po probuzení alkohol/drogy za účelem zlepšení svého stavu (tzv. „vyprošťovák“)?

Alkohol:	Drogy:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

III.

14. Co Vám škola hlavně přináší?

- a) setkávám se v ní s kamarády
- b) je v ní zábava
- c) zažívám v ní pocity úspěchu
- d) naučím se něco nového
- e) zažívám v ní nudu
- f) škola mě stresuje
- g) škola mě nutí dodržovat pravidla
- h) školu vnímám jako přípravu na budoucí život

15. Jak se cítíte ve své třídě?

- a) myslím, že ve třídě je velmi dobrá atmosféra, cítím se v ní dobře
- b) myslím, že ve třídě je docela dobrá atmosféra
- c) myslím, že ve třídě je průměrná atmosféra
- d) myslím, že ve třídě je spíše špatná atmosféra
- e) myslím, že ve třídě je špatná atmosféra, necítím se v ní dobře
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- g) nevím

16. Co považujete za hlavní důvod toho, jak se cítíte ve své třídě?

- a) vztahy se spolužáky
- b) vztahy s učiteli
- c) prožitek úspěchu/neúspěchu
- d) způsob výuky učitele
- e) zábava, legrace
- f) nuda
- g) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- h) nevím

17. Vztah učitelů ke studentům na Vaší škole považujete převážně za:

- a) přátelský
- b) podporující
- c) průměrný
- d) přísný
- e) chladný, odtažitý
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....

18. Pokud ve škole chybíte, je to nejčastěji z důvodů:

- a) zdravotních
- b) rodinných
- c) záškoláctví
- d) jiná odpověď (prosím doplňte).....

19. Jaký byl Váš průměrný prospěch z posledního vysvědčení?

- a) 1,00 – 1,5
- b) 1,51 – 2,0
- c) 2,01 – 2,5
- d) 2,51 – 3,0
- e) 3,01 – 3,5
- f) 3,51 – 4,0
- g) 4,01 – horší

IV.

20. Baví Vás škola, kterou studujete?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

21. Je pro Vás důležité Vaše další studium (vysoká škola apod.) ?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím
- g) nechci pokračovat v dalším studiu

22. Je pro Vás důležité vaše budoucí pracovní uplatnění?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

23. Máte již dnes konkrétní představu, jakou práci byste chtěl/a v budoucnu vykonávat?

- a) ano, jasnou
- b) ano, ne však zcela konkrétní
- c) mám více neurčitých představ
- d) spíše ne
- e) ne, žádnou
- f) nevím

V.

24. Jsem se sebou spokojen/a:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

25. Věřím ve své schopnosti a dovednosti:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

26. Myslím si, že jsem samostatný/á (např. schopnost samostatně se rozhodovat, samostatně plnit úkoly apod.):

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

27. Myslím si, že jsem schopen/a spolupracovat s ostatními:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

28. Myslím si, že jsem schopen/a udržovat kamarádské vztahy:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

VI.

29. Věříte v Boha?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

30. Věříte v nějakou jinou Vyšší sílu (např. jiná božstva, přírodní síly, nadpřirozené bytosti, osud apod.)?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

31. Hlásíte se k nějakému z následujících náboženských proudů?

- a) křesťanství
- b) židovství
- c) buddhismus
- d) hinduismus
- e) islám
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- g) nehlásím se k žádnému náboženskému proudu

32. Scházíte se na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry (např. kostel, buddhistické centrum apod.)?

- a) ano
- b) někdy
- c) ne

33. Rodina, ve které žijete, je věřící?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

VII.

34. Je pro Vás Vaše rodina důležitá?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně (v některých oblastech mého života ano, v jiných ne)
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

35. Jak byste zhodnotil/a vztahy ve Vaší rodině?

- a) velmi dobře fungující
- b) dobře fungující
- c) průměrně fungující
- d) spíše špatně fungující
- e) špatně fungující
- f) nevím

36. Výchova ve Vaší rodině je:

- a) příliš přísná
- b) přísná
- c) spíše přísná
- d) přiměřená
- e) spíše volná
- f) volná
- g) příliš volná
- h) nevím

37. Máte pocit, že se rodičům můžete svěřit se svými problémy?

- a) ano, vždy
- b) ano, u většiny problémů
- c) s některými problémy ano, s jinými ne
- d) u většiny problémů ne
- e) ne, nikdy
- f) nevím

38. Máte pocit, že je ve Vaší rodině vyvíjen tlak na vaše studium a s ním související budoucí pracovní uplatnění (např. důraz na známky ve škole, na studium vysoké školy)?

- a) ano, většinou
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy (pouze výjimečně)
- e) ne, nikdy
- f) nevím

39. Pijí Vaši rodiče alkohol?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, nikdy
- f) nevím

40. Jaký mají rodiče postoj k Vaší konzumaci alkoholu?

- a) s konzumací alkoholu naprosto nesouhlasí
- b) s konzumací alkoholu většinou nesouhlasí (tolerují např. přípitky na oslavách)
- c) na konzumaci alkoholu nemají vyhraněný názor
- d) s konzumací alkoholu většinou souhlasí (netolerují např. velké množství alkoholu, denní pití apod.)
- e) s konzumací alkoholu souhlasí
- f) rodiče o mé konzumaci alkoholu nevědí
- g) nevím
- h) alkohol nekonzumuji

41. Užívají Vaši rodiče drogy?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, nikdy
- f) nevím

42. Jaký mají rodiče postoj k Vašemu užívání drog?

- a) s užíváním drog naprosto nesouhlasí
- b) s užíváním drog většinou nesouhlasí (tolerují např. příležitostné užívání marihuany)
- c) na užívání drog nemají vyhraněný názor
- d) s užíváním drog většinou souhlasí (netolerují např. užívání tvrdých drog a časté užívání)
- e) s užíváním drog souhlasí
- f) rodiče o mém užívání drog nevědí
- g) nevím
- h) drogy neužívám

VIII.

43. Jak trávíte nejčastěji svůj volný čas?

- a) sport
- b) kultura (např. kino, koncerty, výstavy apod.)
- c) četba
- d) studium
- e) umělecké činnosti (např. kreslení, hra na hudební nástroj, zpěv apod.)
- f) televize, počítač apod.
- g) navštěvování klubů, barů, diskoték apod.
- h) jiná odpověď (prosím doplňte).....

44. S kým nejčastěji trávíte svůj volný čas?

- a) rodina
- b) kamarádi
- c) partner
- d) sám
- e) jiná odpověď (prosím doplňte).....

45. Máte kamaráda (alespoň jednoho), kterému byste se mohl/a svěřit?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ano, ale můžu s ním mluvit jen o některých věcech, o některých ne
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nemám kamarády
- g) nevím

46. Máte pocit, že Vás kamarádi snadno ovlivňují?

- a) ano, velmi
- b) spíše ano
- c) průměrně (v některých oblastech mého života ano, v některých ne)
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

47. Je mezi Vašimi kamarády běžná konzumace alkoholu?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, alkohol nikdy nekonzumujeme
- f) ne, alkohol nekonzumujeme, ale zkusili jsme ho
- g) ne, ale plánujeme alkohol vyzkoušet

48. Je mezi Vašimi kamarády běžné užívání drog?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, drogy nikdy neužíváme
- f) ne, drogy neužíváme, ale zkoušeli jsme je
- g) ne, ale plánujeme drogy vyzkoušet

IX.

49. Jak se Vám vyplňoval tento dotazník?

- a) dobře
- b) spíše dobře
- c) průměrně
- d) spíše špatně
- e) špatně
- f) nevím

*Tento dotazník vytvořily: Petra Formánková, Kristina Kolářová,
tel. č.: 723 239 078, 737 416 631
Praha - Duben 2009*

PŘÍLOHA II: Statistické zpracování většinových odpovědí

Poznámka: Číslování otázek v původním dotazníku (příloha I) bylo pro potřeby statistického zpracování v SPSS změněno. Nové číslování otázek, viz. příloha VI. Následující tabulky jsou označeny dle nového číslování.

1a

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	3	1,6
2	52	28,3
3	23	12,5
4	27	14,7
5	22	12,0
6	27	14,7
7	20	10,9
8	4	2,2
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

1b

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	4	2,2
2	20	10,9
3	17	9,2
4	24	13,0
5	32	17,4
6	45	24,5
7	22	12,0
8	12	6,5
9	3	1,6
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

1c

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	3	1,6
2	10	5,4
3	8	4,3
4	9	4,9
5	27	14,7
6	38	20,7
7	60	32,6
8	15	8,2
9	8	4,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

2a

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	41	22,3
2	40	21,7
3	39	21,2
4	21	11,4
5	10	5,4
6	9	4,9
7	18	9,8
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

2b

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	75	40,8
2	58	31,5
3	23	12,5
4	16	8,7
5	2	1,1
6	4	2,2
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

2c

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	52	28,3
2	57	31,0
3	34	18,5
4	20	10,9
5	7	3,8
6	5	2,7
7	3	1,6
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

3

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	59	32,1
2	30	16,3
3	31	16,8
4	34	18,5
5	14	7,6
6	11	6,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

4

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	99	53,8
2	17	9,2
3	22	12,0
4	2	1,1
5	2	1,1
6	4	2,2
7	19	10,3
8	1	,5
9	11	6,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

5

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	11	6,0
2	30	16,3
3	37	20,1
4	20	10,9
5	6	3,3
6	3	1,6
7	2	1,1
8	70	38,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

6a

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	73	39,7
2	44	23,9
3	31	16,8
4	16	8,7
5	8	4,3
6	7	3,8
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

6b

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	170	92,4
2	8	4,3
3	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

6c

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	1	163	88,6
	2	10	5,4
	3	5	2,7
	4	1	,5
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

6d

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	1	175	95,1
	2	3	1,6
	3	1	,5
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

6e

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	1	169	91,8
	2	6	3,3
	3	3	1,6
	5	1	,5
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

6f

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	0	7	3,8
	1	172	93,5
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

7

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	61	33,2
4	1	,5
5	1	,5
7	116	63,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

8

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	41	22,3
2	6	3,3
3	7	3,8
4	2	1,1
6	1	,5
7	3	1,6
8	2	1,1
9	115	62,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

9

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	10	5,4
2	2	1,1
3	24	13,0
4	8	4,3
5	46	25,0
6	19	10,3
7	70	38,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

10

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	67	36,4
2	58	31,5
3	22	12,0
4	20	10,9
5	1	,5
6	11	6,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

11

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	16	8,7
2	21	11,4
3	18	9,8
4	6	3,3
5	2	1,1
6	116	63,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

12

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	48	26,1
2	3	1,6
3	3	1,6
4	33	17,9
5	14	7,6
6	15	8,2
7	3	1,6
8	58	31,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

13

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	34	18,5
2	76	41,3
3	40	21,7
4	11	6,0
5	8	4,3
6	4	2,2
7	6	3,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

14

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	132	71,7
2	8	4,3
3	2	1,1
5	4	2,2
6	17	9,2
7	8	4,3
8	5	2,7
9	3	1,6
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

15

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	37	20,1
2	42	22,8
3	75	40,8
4	2	1,1
5	9	4,9
6	14	7,6
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

16

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1,5	
1	122	66,3
2	19	10,3
3	31	16,8
4	6	3,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

17

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	3	1,6
1	15	8,2
2	63	34,2
3	53	28,8
4	26	14,1
5	14	7,6
6	4	2,2
7	1,5	
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

18

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	21	11,4
2	81	44,0
3	52	28,3
4	17	9,2
5	7	3,8
6	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

19

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	0	2	1,1
	1	48	26,1
	2	61	33,2
	3	29	15,8
	4	17	9,2
	5	2	1,1
	6	9	4,9
	7	11	6,0
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

20

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	1	97	52,7
	2	57	31,0
	3	17	9,2
	4	6	3,3
	6	2	1,1
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

21

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	1	47	25,5
	2	57	31,0
	3	42	22,8
	4	21	11,4
	5	7	3,8
	6	5	2,7
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

22

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	31	16,8
2	38	20,7
3	86	46,7
4	17	9,2
5	7	3,8
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

23

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	45	24,5
2	51	27,7
3	71	38,6
4	10	5,4
5	2	1,1
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

24

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	89	48,4
2	56	30,4
3	29	15,8
4	4	2,2
5	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

25

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	98	53,3
2	56	30,4
3	20	10,9
4	3	1,6
5	1	,5
6	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

26

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	98	53,3
2	55	29,9
3	18	9,8
4	7	3,8
5	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

27

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	25	13,6
2	19	10,3
3	30	16,3
4	97	52,7
5	8	4,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

28

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	32	17,4
2	17	9,2
3	28	15,2
4	93	50,5
5	8	4,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

29

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	17	9,2
3	2	1,1
5	1	,5
6	3	1,6
7	155	84,2
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

30

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	9	4,9
2	10	5,4
3	158	85,9
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

31

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	15	8,2
2	15	8,2
3	27	14,7
4	121	65,8
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

32

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	123	66,8
2	37	20,1
3	16	8,7
4	1	,5
6	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

33

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1,5	
1	46	25,0
2	71	38,6
3	43	23,4
4	14	7,6
5	3	1,6
6	1,5	
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

34

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	4	2,2
2	11	6,0
3	13	7,1
4	89	48,4
5	33	17,9
6	20	10,9
7	6	3,3
8	2	1,1
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

35

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	37	20,1
2	59	32,1
3	56	30,4
4	18	9,8
5	8	4,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

36

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1,5	
1	19	10,3
2	36	19,6
3	68	37,0
4	38	20,7
5	15	8,2
6	2	1,1
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

37

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	13	7,1
2	36	19,6
3	74	40,2
4	50	27,2
5	6	3,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

38

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	5	2,7
2	37	20,1
3	23	12,5
4	76	41,3
5	9	4,9
6	10	5,4
7	11	6,0
8	8	4,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

39

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	2	1,1
4	3	1,6
5	164	89,1
6	9	4,9
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

40

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	5	2,7
2	12	6,5
3	1	,5
4	3	1,6
5	1	,5
6	34	18,5
7	8	4,3
8	115	62,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

41

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	8	4,3
1	35	19,0
2	24	13,0
3	4	2,2
4	3	1,6
5	12	6,5
6	33	17,9
7	37	20,1
8	23	12,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

42

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	4	2,2
1	9	4,9
2	91	49,5
3	45	24,5
4	18	9,8
5	12	6,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

43

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	132	71,7
2	26	14,1
3	14	7,6
4	3	1,6
5	3	1,6
6	1,5	
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

44

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	5	2,7
2	16	8,7
3	74	40,2
4	50	27,2
5	30	16,3
6	4	2,2
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

45

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	55	29,9
2	79	42,9
3	29	15,8
4	13	7,1
5	1	,5
6	1	,5
7	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

46

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	16	8,7
2	24	13,0
3	39	21,2
4	35	19,0
5	43	23,4
6	17	9,2
7	3	1,6
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

47

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	128	69,6
2	29	15,8
3	14	7,6
6	6	3,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

48

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	99	53,8
2	80	43,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

49

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	9	4,9
1	3	1,6
2	112	60,9
3	46	25,0
4	5	2,7
5	4	2,2
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

PŘÍLOHA III: Statistické zpracování většinových odpovědí v oblasti konzumace alkoholu a užívání drog podle typu studované školy

Poznámka: Číslování otázek v původním dotazníku (příloha I) bylo pro potřeby statistického zpracování v SPSS změněno. Nové číslování otázek, viz. příloha VI. Následující tabulky jsou označeny dle nového číslování.

2a * škola Crosstabulation

Count		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
2a	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	6	7	4	4	6	2	2	3	7	41
	2	3	4	5	8	6	6	4	3	1	40
	3	5	5	4	1	7	6	2	3	6	39
	4	1	3	1	8	1	1	3	2	1	21
	5	1	0	3	0	1	1	2	1	1	10
	6	1	0	2	0	2	1	1	0	2	9
	7	1	1	5	0	1	1	3	6	0	18
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

2b * škola Crosstabulation

Count		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
2b	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	5	7	12	7	15	5	6	8	10	75
	2	6	9	4	12	7	6	6	4	4	58
	3	6	3	2	2	2	3	1	2	2	23
	4	1	1	5	0	0	2	4	3	0	16
	5	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2
	6	0	0	0	0	0	2	0	0	2	4
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

2c * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
2c	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	8	8	3	7	8	5	4	2	7	52
	2	5	7	4	6	11	4	4	9	7	57
	3	3	4	6	6	1	3	3	4	4	34
	4	1	1	4	2	3	4	4	1	0	20
	5	0	0	5	0	1	1	0	0	0	7
	6	1	0	0	0	0	1	1	2	0	5
	7	0	0	2	0	0	0	1	0	0	3
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

6a * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
6a	1	5	11	4	10	15	7	6	6	9	73
	2	11	4	7	3	4	4	3	5	3	44
	3	1	4	2	6	4	2	6	1	5	31
	4	1	0	5	2	1	2	0	3	2	16
	5	0	1	4	0	0	1	1	1	0	8
	6	0	0	2	0	0	2	1	2	0	7
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

6b * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
6b	1	18	20	21	21	24	16	15	16	19	170
	2	0	0	3	0	0	2	1	2	0	8
	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

6c * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
6c	1	18	19	22	21	24	14	15	12	18	163
	2	0	1	2	0	0	2	1	3	1	10
	3	0	0	0	0	0	2	1	2	0	5
	4	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

6d * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
6d	1	18	20	24	21	24	18	17	16	17	175
	2	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3
	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

6e * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
6e	1	18	20	23	21	24	17	15	13	18	169
	2	0	0	0	0	0	1	2	3	0	6
	3	0	0	1	0	0	0	0	1	1	3
	5	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

PŘÍLOHA IV: Přehled odpovědí v CAGE testu

Poznámka: Pro potřeby zhodnocení bylo číslování z původního dotazníku změněno.

1a, 1b, 1c, 1d odpovídá otázce číslo 10, 11, 12, 13 – užívání alkoholu

2a, 2b, 2c, 2d odpovídá otázce číslo 10, 11, 12, 13 – užívání drog

škola	ALKOHOL				DROGY				Celkem A	Celkem D
	1a	1b	1c	1d	2a	2b	2c	2d		
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	A	N	N	N	0	0	0	0	1a	0a
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	A	A	N	A	0	0	0	0	3a	0a
SOC	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SOC	A	N	A	A	0	0	0	0	3a	0a
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	A	N	A	N	0	0	0	0	2a	0a
SOC	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SOC	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	A	N	N	A	0	0	0	0	2a	0a
SOC	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
SOC	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
SOC	A	A	N	A	N	A	N	A	3a	2a
SOC	N	N	N	A	N	N	N	N	1a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
GYM	A	N	N	N	A	N	N	N	1a	1a
GYM	A	A	A	N	A	A	A	N	3a	3a
GYM	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
GYM	N	N	A	A	N	N	N	N	2a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	A	A	A	N	0	0	0	0	3a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	A	A	A	N	0	0	0	0	3a	0a
GYM	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	A	A	N	A	N	1a	2a
OA	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
OA	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
OA	A	N	A	N	0	0	0	0	2a	0a
OA	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
OA	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
OA	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
OA	N	A	A	A	0	0	0	0	3a	0a
OA	N	A	A	N	A	A	A	N	2a	3a
OA	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a

OA	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
OA	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
OA	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
OA	N	N	A	A	N	N	N	N	2a	0a
OA	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
OA	A	A	A	N	A	A	A	N	3a	3a
OA	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
OA	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
OA	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
OA	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
OA	N	N	N	A	N	A	N	N	1a	1a
OA	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
SLUŽ	N	N	N	A	A	N	A	A	1a	3a
SLUŽ	N	N	N	N	A	N	N	N	0a	1a
SLUŽ	N	N	A	A	A	N	N	A	2a	2a
SLUŽ	N	N	N	N	N	N	N	A	0a	1a
SLUŽ	A	A	A	N	A	A	A	A	3a	4a
SLUŽ	A	N	A	A	0	0	0	0	3a	0a
SLUŽ	N	N	A	N	N	N	A	N	1a	1a
SLUŽ	A	N	A	A	A	N	N	N	3a	1a
SLUŽ	A	N	A	A	A	N	A	A	3a	3a
SLUŽ	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SLUŽ	N	N	N	A	N	N	A	N	1a	1a
SLUŽ	N	N	A	N	N	A	N	A	1a	2a
SLUŽ	N	N	N	A	A	N	N	A	1a	2a
SLUŽ	N	A	A	N	0	0	0	0	2a	0a
SLUŽ	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SLUŽ	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SLUŽ	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SLUŽ	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SLUŽ	N	N	N	A	A	N	N	N	1a	1a
SLUŽ	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
SLUŽ	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
SLUŽ	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SLUŽ	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SLUŽ	N	N	N	A	N	N	N	N	1a	0a
PRUM	N	N	N	N	A	N	A	N	0a	2a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	A	A	A	N	A	A	A	A	3a	4a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
PRUM	N	N	N	A	N	N	N	N	1a	0a
PRUM	N	N	A	A	0	0	0	0	2a	0a
PRUM	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	A	A	0	0	0	0	2a	0a
PRUM	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
PRUM	N	A	N	N	0	0	0	0	1a	0a
PRUM	N	N	N	A	N	N	N	N	1a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a

PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
UM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
UM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
UM	N	N	A	A	N	A	A	N	2a	2a
UM	0	0	0	0	N	A	N	A	0a	2a
UM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
UM	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
UM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
UM	A	A	A	N	A	N	N	A	3a	2a
UM	N	N	N	A	N	N	N	A	1a	1a
UM	A	A	A	A	N	N	A	N	4a	1a
UM	A	A	A	N	0	0	0	0	3a	0a
UM	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
UM	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
UM	N	A	N	N	N	A	N	A	1a	2a
UM	A	N	N	N	A	N	N	N	1a	1a
UM	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
UM	N	N	N	A	A	N	A	N	1a	2a
UM	A	A	N	A	0	0	0	0	3a	0a
ZDR	N	N	N	A	A	N	A	N	1a	2a
ZDR	N	N	A	A	N	N	N	A	2a	1a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	N	N	N	A	A	N	A	N	1a	2a
ZDR	A	N	A	A	N	N	A	N	3a	1a
ZDR	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	A	N	N	A	0	0	0	0	2a	0a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	N	N	A	N	N	N	N	N	1a	0a
ZDR	N	A	A	N	0	0	0	0	2a	0a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
ZDR	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
ZDR	A	A	N	N	0	0	0	0	2a	0a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	N	N	A	A	N	N	N	A	2a	1a
SOU Ř	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SOU Ř	N	N	N	A	N	N	N	N	1a	0a
SOU Ř	A	N	N	N	0	0	0	0	1a	0a
SOU Ř	A	N	N	A	A	N	N	A	2a	2a
SOU Ř	A	N	N	N	0	0	0	0	1a	0a
SOU Ř	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
SOU Ř	N	N	N	A	A	N	N	N	1a	1a
SOU Ř	A	N	A	N	0	0	0	0	2a	0a
SOU Ř	N	N	A	A	0	0	0	0	2a	0a
SOU Ř	0	0	0	0	N	N	A	N	0a	1a
SOU Ř	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a

SOU Ř	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU Ř	A	N	A	A	0	0	0	0	3a	0a
SOU Ř	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU Ř	N	N	A	N	N	N	A	N	1a	1a
SOU Ř	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU Ř	N	N	A	N	N	N	A	A	1a	2a
SOU Ř	A	N	A	A	N	N	A	N	3a	1a
SOU S	N	A	A	N	N	A	A	N	2a	2a
SOU S	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
SOU S	N	N	N	N	N	A	A	N	0a	2a
SOU S	N	N	N	N	A	N	N	N	0a	1a
SOU S	N	A	N	A	N	N	N	N	2a	0a
SOU S	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
SOU S	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU S	A	N	N	N	0	0	0	0	1a	0a
SOU S	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU S	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU S	N	A	N	N	N	N	N	N	1a	0a
SOU S	N	N	N	N	A	N	A	A	0a	3a
SOU S	A	N	N	N	A	N	A	N	1a	2a
SOU S	A	A	A	N	0	0	0	0	3a	0a
SOU S	A	N	N	A	0	0	0	0	2a	0a
SOU S	A	N	N	N	A	N	N	N	1a	1a
SOU S	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
CELKEM	36	23	53	55	31	15	31	20		

PŘÍLOHA V: Kontingenční tabulky

Poznámka: Číslování otázek v původním dotazníku (příloha I) bylo pro potřeby statistického zpracování v SPSS změněno. Nové číslování otázek, viz. příloha VI. Následující tabulky jsou označeny dle nového číslování.

1a * 2a

Crosstab

Count										
		2a								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
1a	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	0	3	0	0	0	0	0	0	3
	2	1	7	11	10	7	2	7	7	52
	3	0	6	1	8	3	2	0	3	23
	4	0	5	9	4	2	3	0	4	27
	5	0	1	6	6	6	0	0	3	22
	6	0	9	4	6	3	2	2	1	27
	7	0	6	8	5	0	1	0	0	20
	8	0	4	0	0	0	0	0	0	4
Total		1	41	40	39	21	10	9	18	179

1b * 2b

Crosstab

Count										
		2b								
		0	1	2	3	4	5	6	Total	
1b	1	0	4	0	0	0	0	0	4	
	2	0	4	5	7	3	1	0	20	
	3	0	3	9	3	1	1	0	17	
	4	0	15	7	1	1	0	0	24	
	5	0	20	6	3	1	0	2	32	
	6	0	15	18	6	6	0	0	45	
	7	1	7	8	2	2	0	2	22	
	8	0	5	5	0	2	0	0	12	
	9	0	2	0	1	0	0	0	3	
Total		1	75	58	23	16	2	4	179	

1c * 2c

Crosstab

Count										
		2c								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
1c	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	0	3	0	0	0	0	0	0	3
	2	0	0	4	0	3	0	2	1	10
	3	0	0	3	1	2	1	1	0	8
	4	0	0	1	5	1	0	2	0	9
	5	0	5	8	8	3	2	0	1	27
	6	1	13	12	9	3	0	0	0	38
	7	0	18	21	9	8	3	0	1	60
	8	0	8	5	1	0	1	0	0	15
	9	0	5	2	1	0	0	0	0	8
	Total	1	52	57	34	20	7	5	3	179

1a * 10

Crosstab

Count									
		10							
		1	2	3	4	5	6	Total	
1a	0	1	0	0	0	0	0	1	
	1	2	0	0	0	0	1	3	
	2	17	22	8	4	1	0	52	
	3	8	10	1	1	0	3	23	
	4	10	6	3	6	0	2	27	
	5	5	8	4	5	0	0	22	
	6	12	5	5	2	0	3	27	
	7	10	6	1	2	0	1	20	
	8	2	1	0	0	0	1	4	
	Total	67	58	22	20	1	11	179	

1b * 10

Crosstab

Count								
		10						
		1	2	3	4	5	6	Total
1b	1	0	0	1	1	0	2	4
	2	4	9	3	3	0	1	20
	3	10	6	0	0	1	0	17
	4	8	11	3	2	0	0	24
	5	12	9	5	3	0	3	32
	6	20	10	6	7	0	2	45
	7	6	9	3	3	0	1	22
	8	5	4	1	1	0	1	12
	9	2	0	0	0	0	1	3
	Total	67	58	22	20	1	11	179

1c * 10

Crosstab

Count								
		10						
		1	2	3	4	5	6	Total
1c	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	0	0	0	0	0	3	3
	2	2	6	2	0	0	0	10
	3	1	4	1	2	0	0	8
	4	1	6	0	1	1	0	9
	5	8	11	5	2	0	1	27
	6	18	10	3	5	0	2	38
	7	24	15	10	8	0	3	60
	8	8	4	1	1	0	1	15
	9	4	2	0	1	0	1	8
	Total	67	58	22	20	1	11	179

2a * 4

Crosstab

Count												
		4										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
2a	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	0	18	2	11	0	0	0	2	0	8	41
	2	1	19	5	6	0	1	1	5	0	2	40
	3	0	23	5	3	1	0	1	5	0	1	39
	4	0	12	2	0	0	0	2	4	1	0	21
	5	0	7	1	0	1	0	0	1	0	0	10
	6	0	7	1	0	0	1	0	0	0	0	9
	7	1	12	1	2	0	0	0	2	0	0	18
	Total	2	99	17	22	2	2	4	19	1	11	179

2b * 4

Crosstab

Count												
		4										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
2b	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	1	35	7	9	1	0	2	9	0	11	75
	2	0	34	3	10	0	1	2	7	1	0	58
	3	0	17	2	2	0	0	0	2	0	0	23
	4	1	8	4	0	1	1	0	1	0	0	16
	5	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2
	6	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	Total	2	99	17	22	2	2	4	19	1	11	179

2c * 4

Crosstab

Count												
		4										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
2c	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	0	18	6	5	0	0	1	12	0	10	52
	2	0	35	5	9	1	0	2	4	1	0	57
	3	0	22	2	6	0	0	1	2	0	1	34
	4	1	12	4	1	0	1	0	1	0	0	20
	5	1	5	0	0	1	0	0	0	0	0	7
	6	0	3	0	1	0	1	0	0	0	0	5
	7	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3
	Total	2	99	17	22	2	2	4	19	1	11	179

2a * 6a

Crosstab

Count									
		6a							
		1	2	3	4	5	6	Total	
2a	0	0	0	1	0	0	0	1	
	1	29	7	3	1	1	0	41	
	2	20	12	3	3	2	0	40	
	3	15	13	5	2	2	2	39	
	4	6	5	8	1	0	1	21	
	5	2	3	3	0	0	2	10	
	6	0	1	1	6	1	0	9	
	7	1	3	7	3	2	2	18	
	Total	73	44	31	16	8	7	179	

2b * 6a

Crosstab

Count								
		6a						
		1	2	3	4	5	6	Total
2b	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	35	16	14	3	4	3	75
	2	27	15	8	5	1	2	58
	3	6	7	7	1	1	1	23
	4	2	5	2	5	1	1	16
	5	0	1	0	0	1	0	2
	6	2	0	0	2	0	0	4
	Total	73	44	31	16	8	7	179

2c * 6a

Crosstab

Count								
		6a						
		1	2	3	4	5	6	Total
2c	0	0	0	1	0	0	0	1
	1	30	15	6	0	1	0	52
	2	27	16	7	2	2	3	57
	3	7	6	10	7	2	2	34
	4	8	3	3	3	2	1	20
	5	0	3	2	1	1	0	7
	6	0	1	1	2	0	1	5
	7	1	0	1	1	0	0	3
	Total	73	44	31	16	8	7	179

2a * 6b

Count		Crosstab			
		1	2	3	Total
		6b			
		1	2	3	Total
2a	0	1	0	0	1
	1	41	0	0	41
	2	40	0	0	40
	3	35	4	0	39
	4	21	0	0	21
	5	8	1	1	10
	6	8	1	0	9
	7	16	2	0	18
	Total	170	8	1	179

2b * 6b

Count		Crosstab			
		1	2	3	Total
		6b			
		1	2	3	Total
2b	0	1	0	0	1
	1	74	1	0	75
	2	56	2	0	58
	3	21	2	0	23
	4	13	2	1	16
	5	1	1	0	2
	6	4	0	0	4
	Total	170	8	1	179

2c * 6b

Crosstab

Count		6b			
		1	2	3	Total
2c	0	1	0	0	1
	1	51	1	0	52
	2	56	1	0	57
	3	30	4	0	34
	4	19	0	1	20
	5	6	1	0	7
	6	5	0	0	5
	7	2	1	0	3
	Total	170	8	1	179

2a * 6c

Crosstab

Count		6c				
		1	2	3	4	Total
2a	0	1	0	0	0	1
	1	40	1	0	0	41
	2	39	0	1	0	40
	3	34	3	2	0	39
	4	20	0	1	0	21
	5	10	0	0	0	10
	6	7	2	0	0	9
	7	12	4	1	1	18
	Total	163	10	5	1	179

2b * 6c

Count		Crosstab				
		1	2	3	4	Total
		6c				
		1	2	3	4	Total
2b	0	1	0	0	0	1
	1	70	1	3	1	75
	2	55	2	1	0	58
	3	19	3	1	0	23
	4	13	3	0	0	16
	5	1	1	0	0	2
	6	4	0	0	0	4
	Total	163	10	5	1	179

2c * 6c

Count		Crosstab				
		1	2	3	4	Total
		6c				
		1	2	3	4	Total
2c	0	1	0	0	0	1
	1	50	1	0	1	52
	2	50	5	2	0	57
	3	30	2	2	0	34
	4	19	1	0	0	20
	5	7	0	0	0	7
	6	4	0	1	0	5
	7	2	1	0	0	3
	Total	163	10	5	1	179

2a * 13

		Crosstab							
Count									
		13							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
2a	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	1	4	20	12	2	2	0	1	41
	2	10	15	8	1	1	2	3	40
	3	9	16	11	1	2	0	0	39
	4	4	12	2	3	0	0	0	21
	5	3	2	2	1	0	1	1	10
	6	0	2	3	1	2	1	0	9
	7	4	9	2	1	1	0	1	18
	Total	34	76	40	11	8	4	6	179

2b * 13

		Crosstab							
Count									
		13							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
2b	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	14	36	14	4	1	0	6	75
	2	14	25	11	3	1	4	0	58
	3	2	11	7	1	2	0	0	23
	4	4	2	5	3	2	0	0	16
	5	0	1	1	0	0	0	0	2
	6	0	0	2	0	2	0	0	4
	Total	34	76	40	11	8	4	6	179

2c * 13

Crosstab

Count									
		13							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
2c	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	1	9	28	9	2	1	1	2	52
	2	11	25	14	2	3	0	2	57
	3	9	11	8	1	3	1	1	34
	4	3	7	5	3	1	0	1	20
	5	0	1	3	1	0	2	0	7
	6	2	2	1	0	0	0	0	5
	7	0	2	0	1	0	0	0	3
	Total	34	76	40	11	8	4	6	179

2a * 14

Crosstab

Count										
		14								
		1	2	3	5	6	7	8	9	Total
2a	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	30	3	1	1	3	1	1	1	41
	2	28	1	1	1	4	1	3	1	40
	3	36	0	0	1	2	0	0	0	39
	4	14	2	0	0	3	1	1	0	21
	5	7	1	0	0	0	1	0	1	10
	6	5	0	0	1	0	3	0	0	9
	7	11	1	0	0	5	1	0	0	18
	Total	132	8	2	4	17	8	5	3	179

2b * 14

Crosstab

Count										
		14								
		1	2	3	5	6	7	8	9	Total
2b	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	52	4	2	1	10	2	2	2	75
	2	45	1	0	2	2	4	3	1	58
	3	19	1	0	0	3	0	0	0	23
	4	9	2	0	1	2	2	0	0	16
	5	2	0	0	0	0	0	0	0	2
	6	4	0	0	0	0	0	0	0	4
	Total	132	8	2	4	17	8	5	3	179

2c * 14

Crosstab

Count										
		14								
		1	2	3	5	6	7	8	9	Total
2c	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	38	3	1	2	4	1	2	1	52
	2	47	2	0	1	5	0	1	1	57
	3	26	2	0	0	3	1	2	0	34
	4	13	1	0	1	1	3	0	1	20
	5	2	0	1	0	1	3	0	0	7
	6	4	0	0	0	1	0	0	0	5
	7	1	0	0	0	2	0	0	0	3
	Total	132	8	2	4	17	8	5	3	179

2a * 16

		Crosstab					
Count							
		16					
		0	1	2	3	4	Total
2a	0	0	0	0	1	0	1
	1	0	32	2	7	0	41
	2	0	26	6	6	2	40
	3	1	27	5	5	1	39
	4	0	16	3	2	0	21
	5	0	6	1	2	1	10
	6	0	5	0	3	1	9
	7	0	10	2	5	1	18
	Total	1	122	19	31	6	179

2b * 16

		Crosstab					
Count							
		16					
		0	1	2	3	4	Total
2b	0	0	1	0	0	0	1
	1	0	50	9	14	2	75
	2	1	43	5	8	1	58
	3	0	17	3	3	0	23
	4	0	9	1	3	3	16
	5	0	1	0	1	0	2
	6	0	1	1	2	0	4
	Total	1	122	19	31	6	179

2c * 16

Crosstab

Count								
		16						
		0	1	2	3	4	Total	
2c	0	0	0	0	1	0	1	
	1	0	42	5	5	0	52	
	2	1	42	3	10	1	57	
	3	0	17	5	8	4	34	
	4	0	14	4	2	0	20	
	5	0	2	0	4	1	7	
	6	0	3	1	1	0	5	
	7	0	2	1	0	0	3	
	Total	1	122	19	31	6	179	

2a * 17

Crosstab

Count										
		17								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
2a	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	1	1	5	15	13	5	1	1	0	41
	2	0	4	14	14	5	3	0	0	40
	3	2	3	13	13	6	1	0	1	39
	4	0	1	12	3	4	1	0	0	21
	5	0	0	5	2	0	3	0	0	10
	6	0	1	4	1	0	1	2	0	9
	7	0	1	0	6	6	4	1	0	18
	Total	3	15	63	53	26	14	4	1	179

2b * 17

Crosstab

Count										
		17								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
2b	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	0	2	25	24	16	8	0	0	75
	2	1	12	20	16	4	4	0	1	58
	3	2	1	9	6	3	0	2	0	23
	4	0	0	6	4	2	2	2	0	16
	5	0	0	0	1	1	0	0	0	2
	6	0	0	2	2	0	0	0	0	4
	Total	3	15	63	53	26	14	4	1	179

2c * 17

Crosstab

Count										
		17								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
2c	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	1	2	5	20	16	7	2	0	0	52
	2	1	7	17	16	13	2	0	1	57
	3	0	1	17	10	2	2	2	0	34
	4	0	2	6	6	1	5	0	0	20
	5	0	0	3	2	1	1	0	0	7
	6	0	0	0	2	1	1	1	0	5
	7	0	0	0	0	1	1	1	0	3
	Total	3	15	63	53	26	14	4	1	179

2a * 27

Count		Crosstab					Total
		1	2	3	4	5	
		27					
		1	2	3	4	5	Total
2a	0	0	0	1	0	0	1
	1	4	4	9	21	3	41
	2	8	4	6	20	2	40
	3	10	5	4	20	0	39
	4	0	5	7	9	0	21
	5	0	1	1	6	2	10
	6	1	0	0	8	0	9
	7	2	0	2	13	1	18
	Total	25	19	30	97	8	179

2b * 27

Count		Crosstab					Total
		1	2	3	4	5	
		27					
		1	2	3	4	5	Total
2b	0	0	0	0	1	0	1
	1	11	7	9	44	4	75
	2	8	3	16	29	2	58
	3	4	4	2	12	1	23
	4	2	2	3	8	1	16
	5	0	1	0	1	0	2
	6	0	2	0	2	0	4
	Total	25	19	30	97	8	179

2c * 27

Crosstab

Count							
		27					
		1	2	3	4	5	Total
2c	0	0	0	1	0	0	1
	1	11	5	6	24	6	52
	2	9	3	15	30	0	57
	3	2	7	6	18	1	34
	4	3	3	1	13	0	20
	5	0	1	1	4	1	7
	6	0	0	0	5	0	5
	7	0	0	0	3	0	3
	Total	25	19	30	97	8	179

2a * 28

Crosstab

Count								
		28						
		0	1	2	3	4	5	Total
2a	0	0	0	0	0	1	0	1
	1	0	5	6	4	20	6	41
	2	0	8	3	9	20	0	40
	3	0	6	1	6	24	2	39
	4	0	2	2	7	10	0	21
	5	1	2	1	1	5	0	10
	6	0	1	1	0	7	0	9
	7	0	8	3	1	6	0	18
	Total	1	32	17	28	93	8	179

2b * 28

Crosstab

Count								
		28						
		0	1	2	3	4	5	Total
2b	0	0	1	0	0	0	0	1
	1	0	9	6	16	38	6	75
	2	0	12	6	9	30	1	58
	3	0	3	2	1	16	1	23
	4	1	6	2	1	6	0	16
	5	0	1	1	0	0	0	2
	6	0	0	0	1	3	0	4
	Total	1	32	17	28	93	8	179

2c * 28

Crosstab

Count								
		28						
		0	1	2	3	4	5	Total
2c	0	0	0	0	0	1	0	1
	1	0	10	3	10	23	6	52
	2	0	10	7	6	32	2	57
	3	1	4	4	6	19	0	34
	4	0	3	1	4	12	0	20
	5	0	2	0	2	3	0	7
	6	0	1	1	0	3	0	5
	7	0	2	1	0	0	0	3
	Total	1	32	17	28	93	8	179

2a * 29

Crosstab

Count								
		29						
		0	1	3	5	6	7	Total
2a	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	0	4	0	0	0	37	41
	2	0	8	1	1	1	29	40
	3	0	4	0	0	1	34	39
	4	0	0	0	0	0	21	21
	5	1	0	1	0	0	8	10
	6	0	0	0	0	0	9	9
	7	0	1	0	0	1	16	18
	Total	1	17	2	1	3	155	179

2b * 29

Crosstab

Count								
		29						
		0	1	3	5	6	7	Total
2b	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	0	6	0	1	2	66	75
	2	0	6	1	0	1	50	58
	3	0	4	0	0	0	19	23
	4	1	1	1	0	0	13	16
	5	0	0	0	0	0	2	2
	6	0	0	0	0	0	4	4
	Total	1	17	2	1	3	155	179

2c * 29

Crosstab

Count								
		29						
		0	1	3	5	6	7	Total
2c	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	0	9	0	1	1	41	52
	2	0	5	0	0	1	51	57
	3	1	1	1	0	1	30	34
	4	0	2	1	0	0	17	20
	5	0	0	0	0	0	7	7
	6	0	0	0	0	0	5	5
	7	0	0	0	0	0	3	3
	Total	1	17	2	1	3	155	179

2a * 30

Crosstab

Count						
		30				
		0	1	2	3	Total
2a	0	0	0	0	1	1
	1	0	2	1	38	41
	2	0	5	4	31	40
	3	0	2	2	35	39
	4	1	0	1	19	21
	5	0	0	0	10	10
	6	1	0	1	7	9
	7	0	0	1	17	18
	Total	2	9	10	158	179

2b * 30

Count		Crosstab				
		30				
		0	1	2	3	Total
2b	0	0	0	0	1	1
	1	1	3	5	66	75
	2	0	3	5	50	58
	3	0	3	0	20	23
	4	1	0	0	15	16
	5	0	0	0	2	2
	6	0	0	0	4	4
	Total	2	9	10	158	179

2c * 30

Count		Crosstab				
		30				
		0	1	2	3	Total
2c	0	0	0	0	1	1
	1	0	5	4	43	52
	2	1	2	4	50	57
	3	0	2	1	31	34
	4	1	0	1	18	20
	5	0	0	0	7	7
	6	0	0	0	5	5
	7	0	0	0	3	3
	Total	2	9	10	158	179

2a * 35

Crosstab

Count								
		35						
		0	1	2	3	4	5	Total
2a	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	1	11	15	12	2	0	41
	2	0	11	9	12	4	4	40
	3	0	11	16	7	3	2	39
	4	0	0	6	10	4	1	21
	5	0	2	1	6	1	0	10
	6	0	0	4	2	3	0	9
	7	0	2	8	7	1	0	18
	Total	1	37	59	56	18	8	179

2b * 35

Crosstab

Count								
		35						
		0	1	2	3	4	5	Total
2b	0	0	0	1	0	0	0	1
	1	1	20	22	22	9	1	75
	2	0	11	20	20	3	4	58
	3	0	4	8	9	0	2	23
	4	0	1	3	5	6	1	16
	5	0	1	1	0	0	0	2
	6	0	0	4	0	0	0	4
	Total	1	37	59	56	18	8	179

2c * 35

Crosstab

Count								
		35						
		0	1	2	3	4	5	Total
2c	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	0	11	21	16	3	1	52
	2	0	11	18	23	2	3	57
	3	0	8	9	7	8	2	34
	4	1	4	6	7	1	1	20
	5	0	2	2	0	3	0	7
	6	0	0	2	2	1	0	5
	7	0	1	1	1	0	0	3
	Total	1	37	59	56	18	8	179

2a * 37

Crosstab

Count								
		37						
		1	2	3	4	5	Total	
2a	0	0	1	0	0	0	1	
	1	5	5	16	13	2	41	
	2	0	11	15	13	1	40	
	3	3	3	22	10	1	39	
	4	0	8	8	4	1	21	
	5	1	3	3	2	1	10	
	6	2	1	3	3	0	9	
	7	2	4	7	5	0	18	
	Total	13	36	74	50	6	179	

2b * 37

Count		Crosstab					Total
		1	2	3	4	5	
		37					
		1	2	3	4	5	Total
2b	0	0	0	1	0	0	1
	1	6	12	33	21	3	75
	2	5	12	27	12	2	58
	3	1	8	6	8	0	23
	4	1	4	4	6	1	16
	5	0	0	2	0	0	2
	6	0	0	1	3	0	4
	Total	13	36	74	50	6	179

2c * 37

Count		Crosstab					Total
		1	2	3	4	5	
		37					
		1	2	3	4	5	Total
2c	0	0	1	0	0	0	1
	1	4	9	20	16	3	52
	2	2	11	30	14	0	57
	3	1	8	14	9	2	34
	4	3	4	6	6	1	20
	5	1	0	2	4	0	7
	6	2	1	1	1	0	5
	7	0	2	1	0	0	3
	Total	13	36	74	50	6	179

2a * 38

Crosstab

Count										
		38								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
2a	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	0	8	5	19	0	1	2	6	41
	2	1	9	6	17	2	3	1	1	40
	3	1	7	6	13	1	5	5	1	39
	4	0	5	2	12	1	1	0	0	21
	5	0	2	1	3	3	0	1	0	10
	6	0	1	2	5	0	0	1	0	9
	7	2	5	1	7	2	0	1	0	18
	Total	5	37	23	76	9	10	11	8	179

2b * 38

Crosstab

Count										
		38								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
2b	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	1	2	16	10	25	5	4	5	8	75
	2	1	12	8	31	1	3	2	0	58
	3	2	5	2	9	1	2	2	0	23
	4	0	4	2	6	2	0	2	0	16
	5	0	0	1	1	0	0	0	0	2
	6	0	0	0	3	0	1	0	0	4
	Total	5	37	23	76	9	10	11	8	179

2c * 38

Crosstab

Count										
		38								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
2c	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	1	12	3	24	1	1	3	7	52
	2	0	11	12	26	2	3	3	0	57
	3	1	7	1	15	1	3	5	1	34
	4	1	3	4	9	1	2	0	0	20
	5	0	1	2	1	2	1	0	0	7
	6	1	1	0	1	2	0	0	0	5
	7	0	2	1	0	0	0	0	0	3
	Total	5	37	23	76	9	10	11	8	179

2a * 45

Crosstab

Count										
		45								
		1	2	3	4	5	6	7	Total	
2a	0	0	0	0	1	0	0	0	1	
	1	4	22	7	6	1	1	0	41	
	2	9	19	9	2	0	0	1	40	
	3	17	12	7	3	0	0	0	39	
	4	5	11	5	0	0	0	0	21	
	5	5	3	1	1	0	0	0	10	
	6	7	2	0	0	0	0	0	9	
	7	8	10	0	0	0	0	0	18	
	Total	55	79	29	13	1	1	1	179	

2b * 45

Crosstab

Count									
		45							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
2b	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	18	38	12	5	1	1	0	75
	2	20	17	13	8	0	0	0	58
	3	6	13	3	0	0	0	1	23
	4	7	8	1	0	0	0	0	16
	5	0	2	0	0	0	0	0	2
	6	4	0	0	0	0	0	0	4
	Total	55	79	29	13	1	1	1	179

2c * 45

Crosstab

Count									
		45							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
2c	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	1	9	20	15	5	1	1	1	52
	2	15	28	8	6	0	0	0	57
	3	14	15	5	0	0	0	0	34
	4	9	9	1	1	0	0	0	20
	5	2	5	0	0	0	0	0	7
	6	4	1	0	0	0	0	0	5
	7	2	1	0	0	0	0	0	3
	Total	55	79	29	13	1	1	1	179

3 * 7

3 * 7 Crosstabulation

Count							
		7					
		1	4	5	7	Total	
3	1	21	0	0	38	59	
	2	1	0	0	29	30	
	3	12	1	0	18	31	
	4	19	0	1	14	34	
	5	6	0	0	8	14	
	6	2	0	0	9	11	
	Total	61	1	1	116	179	

3 * 14

Crosstab

Count											
		14									
		1	2	3	5	6	7	8	9	Total	
3	1	42	2	0	3	9	2	0	1	59	
	2	23	1	0	1	2	0	3	0	30	
	3	25	0	1	0	2	1	1	1	31	
	4	25	2	0	0	2	4	1	0	34	
	5	11	2	0	0	0	1	0	0	14	
	6	6	1	1	0	2	0	0	1	11	
	Total	132	8	2	4	17	8	5	3	179	

3 * 27

Crosstab

Count							
		27					
		1	2	3	4	5	Total
3	1	10	7	8	32	2	59
	2	5	3	7	14	1	30
	3	4	5	5	17	0	31
	4	2	2	6	22	2	34
	5	2	2	2	6	2	14
	6	2	0	2	6	1	11
	Total		25	19	30	97	8

3 * 35

Crosstab

Count								
		35						
		0	1	2	3	4	5	Total
3	1	0	13	14	26	4	2	59
	2	0	6	11	8	3	2	30
	3	1	7	8	8	3	4	31
	4	0	5	12	10	7	0	34
	5	0	4	6	3	1	0	14
	6	0	2	8	1	0	0	11
	Total		1	37	59	56	18	8

3 * 37

Crosstab

Count							
		37					
		1	2	3	4	5	Total
3	1	4	13	30	9	3	59
	2	0	4	15	11	0	30
	3	2	7	9	13	0	31
	4	5	6	14	9	0	34
	5	0	5	4	5	0	14
	6	2	1	2	3	3	11
	Total	13	36	74	50	6	179

5 * 11

Crosstab

Count								
		11						
		1	2	3	4	5	6	Total
5	1	0	2	5	0	0	4	11
	2	4	6	5	3	1	11	30
	3	8	10	3	1	0	15	37
	4	4	2	4	1	1	8	20
	5	0	0	0	0	0	6	6
	6	0	1	0	1	0	1	3
	7	0	0	1	0	0	1	2
	8	0	0	0	0	0	70	70
	Total	16	21	18	6	2	116	179

6a * 2a

Crosstab

Count										
		2a								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6a	1	0	29	20	15	6	2	0	1	73
	2	0	7	12	13	5	3	1	3	44
	3	1	3	3	5	8	3	1	7	31
	4	0	1	3	2	1	0	6	3	16
	5	0	1	2	2	0	0	1	2	8
	6	0	0	0	2	1	2	0	2	7
	Total	1	41	40	39	21	10	9	18	179

6a * 2b

Crosstab

Count										
		2b								
		0	1	2	3	4	5	6	Total	
6a	1	1	35	27	6	2	0	2	73	
	2	0	16	15	7	5	1	0	44	
	3	0	14	8	7	2	0	0	31	
	4	0	3	5	1	5	0	2	16	
	5	0	4	1	1	1	1	0	8	
	6	0	3	2	1	1	0	0	7	
	Total	1	75	58	23	16	2	4	179	

6a * 2c

Crosstab

Count										
		2c								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6a	1	0	30	27	7	8	0	0	1	73
	2	0	15	16	6	3	3	1	0	44
	3	1	6	7	10	3	2	1	1	31
	4	0	0	2	7	3	1	2	1	16
	5	0	1	2	2	2	1	0	0	8
	6	0	0	3	2	1	0	1	0	7
	Total	1	52	57	34	20	7	5	3	179

6a * 5

Crosstab

Count										
		5								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
6a	1	0	2	0	1	0	0	0	70	73
	2	4	10	15	7	6	1	1	0	44
	3	1	8	13	7	0	1	1	0	31
	4	0	7	5	3	0	1	0	0	16
	5	3	2	2	1	0	0	0	0	8
	6	3	1	2	1	0	0	0	0	7
	Total	11	30	37	20	6	3	2	70	179

6a * 6b

Count		Crosstab			
		1	2	3	Total
		6b			
6a	1	73	0	0	73
	2	42	2	0	44
	3	29	2	0	31
	4	15	1	0	16
	5	7	1	0	8
	6	4	2	1	7
	Total	170	8	1	179

6a * 6c

Count		Crosstab				
		1	2	3	4	Total
		6c				
6a	1	73	0	0	0	73
	2	42	2	0	0	44
	3	29	2	0	0	31
	4	12	3	1	0	16
	5	4	2	1	1	8
	6	3	1	3	0	7
	Total	163	10	5	1	179

6a * 6d

Count		Crosstab			
		6d			
		1	2	3	Total
6a	1	71	1	1	73
	2	43	1	0	44
	3	30	1	0	31
	4	16	0	0	16
	5	8	0	0	8
	6	7	0	0	7
	Total	175	3	1	179

6a * 6e

Count		Crosstab				
		6e				
		1	2	3	5	Total
6a	1	73	0	0	0	73
	2	42	2	0	0	44
	3	28	1	2	0	31
	4	15	0	1	0	16
	5	7	1	0	0	8
	6	4	2	0	1	7
	Total	169	6	3	1	179

6a * 11

Crosstab

Count								
		11						
		1	2	3	4	5	6	Total
6a	1	0	1	0	0	0	72	73
	2	0	0	0	0	0	44	44
	3	13	8	6	3	1	0	31
	4	3	5	5	2	1	0	16
	5	0	5	3	0	0	0	8
	6	0	2	4	1	0	0	7
	Total	16	21	18	6	2	116	179

6a * 18

Crosstab

Count								
		18						
		1	2	3	4	5	6	Total
6a	1	11	35	20	6	1	0	73
	2	5	26	10	3	0	0	44
	3	1	14	9	6	1	0	31
	4	3	1	9	1	2	0	16
	5	1	0	4	1	2	0	8
	6	0	5	0	0	1	1	7
	Total	21	81	52	17	7	1	179

6a * 19

Crosstab

Count										
		19								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6a	1	0	21	28	13	2	0	6	3	73
	2	1	14	18	5	4	0	1	1	44
	3	0	9	6	4	6	1	1	4	31
	4	0	2	6	3	2	1	1	1	16
	5	1	1	2	1	1	0	0	2	8
	6	0	1	1	3	2	0	0	0	7
	Total	2	48	61	29	17	2	9	11	179

6a * 20

Crosstab

Count									
		20							
		1	2	3	4	6	Total		
6a	1	35	28	5	3	2	73		
	2	30	12	2	0	0	44		
	3	16	7	7	1	0	31		
	4	10	2	2	2	0	16		
	5	4	4	0	0	0	8		
	6	2	4	1	0	0	7		
	Total	97	57	17	6	2	179		

6a * 22

Crosstab

Count							
		22					
		1	2	3	4	5	Total
6a	1	15	19	35	4	0	73
	2	5	6	26	2	5	44
	3	3	9	12	6	1	31
	4	4	2	7	2	1	16
	5	2	1	4	1	0	8
	6	2	1	2	2	0	7
	Total	31	38	86	17	7	179

6a * 26

Crosstab

Count							
		26					
		1	2	3	4	5	Total
6a	1	42	21	7	2	1	73
	2	27	12	4	1	0	44
	3	12	11	5	3	0	31
	4	10	5	1	0	0	16
	5	2	4	1	1	0	8
	6	5	2	0	0	0	7
	Total	98	55	18	7	1	179

6a * 40

Crosstab

Count										
		40								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
6a	1	0	0	0	0	0	1	0	72	73
	2	1	0	0	0	0	0	0	43	44
	3	0	3	0	2	0	21	5	0	31
	4	4	4	0	0	0	7	1	0	16
	5	0	2	1	0	1	3	1	0	8
	6	0	3	0	1	0	2	1	0	7
	Total	5	12	1	3	1	34	8	115	179

6a * 41

Crosstab

Count											
		41									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	Total
6a	1	4	19	5	4	2	5	18	6	10	73
	2	0	4	13	0	0	2	10	9	6	44
	3	4	7	1	0	1	2	4	8	4	31
	4	0	3	2	0	0	2	1	5	3	16
	5	0	2	1	0	0	1	0	4	0	8
	6	0	0	2	0	0	0	0	5	0	7
	Total	8	35	24	4	3	12	33	37	23	179

6a * 46

Crosstab

Count										
		46								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6a	1	0	2	3	12	15	36	3	2	73
	2	1	1	2	10	11	7	11	1	44
	3	1	2	10	7	8	0	3	0	31
	4	0	4	3	8	1	0	0	0	16
	5	0	2	4	2	0	0	0	0	8
	6	0	5	2	0	0	0	0	0	7
	Total	2	16	24	39	35	43	17	3	179

6b * 2a

Crosstab

Count										
		2a								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6b	1	1	41	40	35	21	8	8	16	170
	2	0	0	0	4	0	1	1	2	8
	3	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	Total	1	41	40	39	21	10	9	18	179

6b * 5

Crosstab

Count										
		5								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
6b	1	8	27	36	19	6	3	1	70	170
	2	3	2	1	1	0	0	1	0	8
	3	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	Total	11	30	37	20	6	3	2	70	179

6b * 6c

Crosstab

Count						
		6c				
		1	2	3	4	Total
6b	1	160	6	3	1	170
	2	2	4	2	0	8
	3	1	0	0	0	1
	Total	163	10	5	1	179

6c * 2a

Crosstab

Count										
		2a								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6c	1	1	40	39	34	20	10	7	12	163
	2	0	1	0	3	0	0	2	4	10
	3	0	0	1	2	1	0	0	1	5
	4	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	Total	1	41	40	39	21	10	9	18	179

6c * 5

Crosstab

Count										
		5								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
6c	1	6	24	34	18	6	3	2	70	163
	2	1	4	3	2	0	0	0	0	10
	3	3	2	0	0	0	0	0	0	5
	4	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	Total	11	30	37	20	6	3	2	70	179

7 * 3

Crosstab

Count									
		3							
		1	2	3	4	5	6	Total	
7	1	21	1	12	19	6	2	61	
	4	0	0	1	0	0	0	1	
	5	0	0	0	1	0	0	1	
	7	38	29	18	14	8	9	116	
	Total	59	30	31	34	14	11	179	

10 * 2a

Crosstab

Count										
		2a								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
10	1	0	22	19	14	6	3	1	2	67
	2	1	9	12	14	8	3	4	7	58
	3	0	2	5	6	4	1	2	2	22
	4	0	0	2	4	3	3	2	6	20
	5	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	6	0	8	2	1	0	0	0	0	11
	Total	1	41	40	39	21	10	9	18	179

10 * 2b

Crosstab

Count									
		2b							
		0	1	2	3	4	5	6	Total
10	1	0	29	27	8	3	0	0	67
	2	0	21	19	9	5	2	2	58
	3	1	8	5	4	2	0	2	22
	4	0	6	7	2	5	0	0	20
	5	0	0	0	0	1	0	0	1
	6	0	11	0	0	0	0	0	11
	Total	1	75	58	23	16	2	4	179

10 * 2c

Crosstab

Count										
		2c								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
10	1	0	27	25	10	4	0	0	1	67
	2	1	9	20	11	10	5	1	1	58
	3	0	3	7	5	4	1	2	0	22
	4	0	3	5	7	2	1	1	1	20
	5	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	6	0	10	0	1	0	0	0	0	11
	Total	1	52	57	34	20	7	5	3	179

10 * 3

Crosstab

Count								Total
		3						
		1	2	3	4	5	6	Total
10	1	24	16	14	9	4	0	67
	2	21	9	11	11	6	0	58
	3	7	4	5	2	4	0	22
	4	7	1	1	11	0	0	20
	5	0	0	0	1	0	0	1
	6	0	0	0	0	0	11	11
	Total		59	30	31	34	14	11

PŘÍLOHA VI: Upravené číslování dotazníku pro potřeby SPSS

KAUDSS – PRAHA 09

Konzumace alkoholu a užívání drog u středoškolských studentů – Praha 2009

Dobrý den,

naše jména jsou Kristina Kolářová a Petra Formánková a jsme studentkami 5. ročníku Pražské vysoké školy psychosociálních studií.

Tento dotazník je určený ke zhodnocení jednotlivých oblastí Vašeho života a ke zkoumání jejich možného vlivu na užívání alkoholu a drog. Vaše škola byla losem vybrána, aby se zúčastnila tohoto dotazníkového šetření. Dotazník je anonymní – nebude obsahovat Vaše jméno, ani žádné další informace, které by Vás mohly přímo identifikovat.

Má-li být toto šetření úspěšné, je důležité, abyste odpovídali upřímně. Nejedná se o žádný test, v dotazníku neexistují dobré ani špatné odpovědi. Vždy volte pouze jednu odpověď, kterou zakroužkujete. Pokud v dotazníku nenaleznete odpověď, která by vystihovala Váš názor přesně, označte odpověď, která je významem nejbližší.

Data získaná z dotazníků použijeme ve svých magisterských pracích, které se zabývají užíváním drog a alkoholu u studentů středních škol a možnostmi prevence.

Velice děkujeme za Vaši ochotu a čas, který nám vyplněním dotazníku věnujete.

48. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

49. Věk:

I.

1. V jakém věku jste poprvé zkusil/a z následujících alkoholů?

1a

1b

1c

PIVO	VÍNO	DESTILÁT (např. rum)
a) nikdy	a) nikdy	a) nikdy
b) 10 let i dříve	b) 10 let i dříve	b) 10 let i dříve
c) 11 let	c) 11 let	c) 11 let
d) 12 let	d) 12 let	d) 12 let
e) 13 let	e) 13 let	e) 13 let
f) 14 let	f) 14 let	f) 14 let
g) 15 let	g) 15 let	g) 15 let
h) 16 let	h) 16 let	h) 16 let
i) 17 let	i) 17 let	i) 17 let

2. Jak často jste pil/a některý z uvedených nápojů za poslední měsíc?

2a

2b

2c

PIVO	VÍNO	DESTILÁT (např. rum)
a) nepil/a	a) nepil/a	a) nepil/a
b) 1-2 x	b) 1-2 x	b) 1-2 x
c) 3-5 x	c) 3-5 x	c) 3-5 x
d) 6-9 x	d) 6-9 x	d) 6-9 x
e) 10-15 x	e) 10-15 x	e) 10-15 x
f) 16-21 x	f) 16-21 x	f) 16-21 x
g) 22 x a více	g) 22 x a více	g) 22 x a více

3. Pokud pijete alkohol, nejčastěji pijete?

- a) pivo
- b) víno
- c) destiláty (rum, vodka apod.)
- d) kombinace piva a destilátů
- e) kombinace vína a destilátů
- f) alkohol nepiji

4. Jaký je důvod toho, proč alkohol konzumujete?

- a) zábava
- b) odreagování, možnost zapomenout na problémy
- c) uvolnění
- d) pocit štěstí
- e) možnost být sám sebou
- f) schopnost být více přátelský
- g) nevím
- h) alkohol nepiji
- i) jiná odpověď (prosím doplňte).....

II.

5. Kdy jste přibližně poprvé užil/a drogu?

- a) 13 let a méně
- b) 14 let
- c) 15 let
- d) 16 let
- e) 17 let
- f) více než 17 let
- g) nevím
- h) drogy neužívám

6. Jak často přibližně užíváte drogu/y?

	Neužil/a jsem ji již více než rok	Několikrát ročně	Jednou měsíčně	Jednou týdně	Jednou denně
a) Marihuana, hašiš 6a					
b) Extáze 6b					
c) LSD, houby lysohlávký 6c					
d) léky - sedativa, hypnotika (bez lékař. předpisu) 6d					
e) Další nelegální drogy (pervitin, kokain, heroin, inhalanty atd.) 6e					
f) Kombinace (prosím, doplňte)..... 6f					

g) Drogy neužívám

7. Jakou drogu/y nejčastěji užíváte?

- a) Marihuana, hašiš
- b) Extáze
- c) LSD, houby lysohlávky
- d) léky - sedativa, hypnotika (bez lékařského předpisu)
- e) další nelegální drogy (amfetaminy, kokain, heroin, inhalanty atd.)
- f) kombinace (prosím doplňte)
- g) drogy neužívám

8. Co Vám droga/y přináší?

- a) pobavení, legraci, zábavu
- b) odreagování, možnost zapomenout na problémy
- c) uvolnění, odlehčení, úlevu
- d) pocit štěstí
- e) možnost být sám/a sebou
- f) schopnost být více přátelský
- g) jiná odpověď (prosím doplňte)
- h) nevím
- i) drogy neužívám

9. Plánujete užívání drog/y i v budoucnosti?

- a) ano, plánuji užívání drog/y nadále, dlouhodobě
- b) ano, plánuji užívání drog/y nadále, krátkodobě – několik měsíců až rok
- c) nejsem rozhodnut/a
- d) ne, plánuji ukončit užívání v nadcházejících několika týdnech
- e) ne, užívání drog již jsem ukončil/a
- f) nevím
- g) drogy neužívám

10. CAGE TEST ALKOHOL

11. CAGE TEST DROGY

Cítil/a jste někdy potřebu snížit své...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

Dráždila Vás někdy kritika vašeho...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

Měl/a jste někdy pocity viny kvůli svému...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

Užil/a jste někdy po probuzení alkohol/drogy za účelem zlepšení svého stavu (tzv. „vyprošťovák“)?

Alkohol:	Drogy:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

III.

12. Co Vám škola hlavně přináší?

- a) setkávám se v ní s kamarády
- b) je v ní zábava
- c) zažívám v ní pocity úspěchu
- d) naučím se něco nového
- e) zažívám v ní nudu
- f) škola mě stresuje
- g) škola mě nutí dodržovat pravidla
- h) školu vnímám jako přípravu na budoucí život

13. Jak se cítíte ve své třídě?

- a) myslím, že ve třídě je velmi dobrá atmosféra, cítím se v ní dobře
- b) myslím, že ve třídě je docela dobrá atmosféra
- c) myslím, že ve třídě je průměrná atmosféra
- d) myslím, že ve třídě je spíše špatná atmosféra
- e) myslím, že ve třídě je špatná atmosféra, necítím se v ní dobře
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- g) nevím

14. Co považujete za hlavní důvod toho, jak se cítíte ve své třídě?

- a) vztahy se spolužáky
- b) vztahy s učiteli
- c) prožitek úspěchu/neúspěchu
- d) způsob výuky učitele
- e) zábava, legrace
- f) nuda
- g) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- h) nevím

15. Vztah učitelů ke studentům na Vaší škole považujete převážně za:

- a) přátelský
- b) podporující
- c) průměrný
- d) přísný
- e) chladný, odtažitý
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....

16. Pokud ve škole chybíte, je to nejčastěji z důvodů:

- a) zdravotních
- b) rodinných
- c) záškoláctví
- d) jiná odpověď (prosím doplňte).....

17. Jaký byl Váš průměrný prospěch z posledního vysvědčení?

- a) 1,00 – 1,5
- b) 1,51 – 2,0
- c) 2,01 – 2,5
- d) 2,51 – 3,0
- e) 3,01 – 3,5
- f) 3,51 – 4,0
- g) 4,01 – horší

IV.

18. Baví Vás škola, kterou studujete?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

19. Je pro Vás důležité Vaše další studium (vysoká škola apod.) ?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím
- g) nechci pokračovat v dalším studiu

20. Je pro Vás důležité vaše budoucí pracovní uplatnění?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

21. Máte již dnes konkrétní představu, jakou práci byste chtěl/a v budoucnu vykonávat?

- a) ano, jasnou
- b) ano, ne však zcela konkrétní
- c) mám více neurčitých představ
- d) spíše ne
- e) ne, žádnou
- f) nevím

V.

22. Jsem se sebou spokojen/a:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

23. Věřím ve své schopnosti a dovednosti:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

24. Myslím si, že jsem samostatný/á (např. schopnost samostatně se rozhodovat, samostatně plnit úkoly apod.):

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

25. Myslím si, že jsem schopen/a spolupracovat s ostatními:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

26. Myslím si, že jsem schopen/a udržovat kamarádské vztahy:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

VI.

27. Věříte v Boha?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

28. Věříte v nějakou jinou Vyšší sílu (např. jiná božstva, přírodní síly, nadpřirozené bytosti, osud apod.)?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

29. Hlásíte se k nějakému z následujících náboženských proudů?

- a) křesťanství
- b) židovství
- c) buddhismus
- d) hinduismus
- e) islám
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- g) nehlásím se k žádnému náboženskému proudu

30. Scházíte se na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry (např. kostel, buddhistické centrum apod.)?

- a) ano
- b) někdy
- c) ne

31. Rodina, ve které žijete, je věřící?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

VII.

32. Je pro Vás Vaše rodina důležitá?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně (v některých oblastech mého života ano, v jiných ne)
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

33. Jak byste zhodnotil/a vztahy ve Vaší rodině?

- a) velmi dobře fungující
- b) dobře fungující
- c) průměrně fungující
- d) spíše špatně fungující
- e) špatně fungující
- f) nevím

34. Výchova ve Vaší rodině je:

- a) příliš přísná
- b) přísná
- c) spíše přísná
- d) přiměřená
- e) spíše volná
- f) volná
- g) příliš volná
- h) nevím

35. Máte pocit, že se rodičům můžete svěřit se svými problémy?

- a) ano, vždy
- b) ano, u většiny problémů
- c) s některými problémy ano, s jinými ne
- d) u většiny problémů ne
- e) ne, nikdy
- f) nevím

36. Máte pocit, že je ve Vaší rodině vyvíjen tlak na vaše studium a s ním související budoucí pracovní uplatnění (např. důraz na známky ve škole, na studium vysoké školy)?

- a) ano, většinou
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy (pouze výjimečně)
- e) ne, nikdy
- f) nevím

37. Pijí Vaši rodiče alkohol?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, nikdy
- f) nevím

38. Jaký mají rodiče postoj k Vaší konzumaci alkoholu?

- a) s konzumací alkoholu naprosto nesouhlasí
- b) s konzumací alkoholu většinou nesouhlasí (tolerují např. přípitky na oslavách)
- c) na konzumaci alkoholu nemají vyhraněný názor
- d) s konzumací alkoholu většinou souhlasí (netolerují např. velké množství alkoholu, denní pití apod.)
- e) s konzumací alkoholu souhlasí
- f) rodiče o mé konzumaci alkoholu nevědí
- g) nevím
- h) alkohol nekonзумuji

39. Užívají Vaši rodiče drogy?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, nikdy
- f) nevím

40. Jaký mají rodiče postoj k Vašemu užívání drog?

- a) s užíváním drog naprosto nesouhlasí
- b) s užíváním drog většinou nesouhlasí (tolerují např. příležitostné užívání marihuany)
- c) na užívání drog nemají vyhraněný názor
- d) s užíváním drog většinou souhlasí (netolerují např. užívání tvrdých drog a časté užívání)
- e) s užíváním drog souhlasí
- f) rodiče o mém užívání drog nevědí
- g) nevím
- h) drogy neužívám

VIII.

41. Jak trávíte nejčastěji svůj volný čas?

- a) sport
- b) kultura (např. kino, koncerty, výstavy apod.)
- c) četba
- d) studium
- e) umělecké činnosti (např. kreslení, hra na hudební nástroj, zpěv apod.)
- f) televize, počítač apod.
- g) navštěvování klubů, barů, diskoték apod.
- h) jiná odpověď (prosím doplňte).....

42. S kým nejčastěji trávíte svůj volný čas?

- a) rodina
- b) kamarádi
- c) partner
- d) sám
- e) jiná odpověď (prosím doplňte).....

43. Máte kamaráda (alespoň jednoho), kterému byste se mohl/a svěřit?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ano, ale můžu s ním mluvit jen o některých věcech, o některých ne
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nemám kamarády
- g) nevím

44. Máte pocit, že Vás kamarádi snadno ovlivňují?

- a) ano, velmi
- b) spíše ano
- c) průměrně (v některých oblastech mého života ano, v některých ne)
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

45. Je mezi Vašimi kamarády běžná konzumace alkoholu?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, alkohol nikdy nekonzumujeme
- f) ne, alkohol nekonzumujeme, ale zkusili jsme ho
- g) ne, ale plánujeme alkohol vyzkoušet

46. Je mezi Vašimi kamarády běžné užívání drog?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, drogy nikdy neužíváme
- f) ne, drogy neužíváme, ale zkusili jsme je
- g) ne, ale plánujeme drogy vyzkoušet

IX.

47. Jak se Vám vyplňoval tento dotazník?

- a) dobře
- b) spíše dobře
- c) průměrně
- d) spíše špatně
- e) špatně
- f) nevím

*Tento dotazník vytvořily: Petra Formánková, Kristina Kolářová,
tel. č.: 723 239 078, 737 416 631
Praha - Duben 2009*

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Kristina Kolářová

Studijní program: Sociální práce a sociální politika

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na
komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Užívání drog mezi středoškolskými
studenty v Praze
Vliv osobnostních charakteristik, vrstevnické skupiny a
perspektivy budoucnosti na užívání nealkoholových drog mezi
studenty pražských středních škol

Počet stran bez příloh: 107

Celkový počet stran příloh: 91

Počet titulů české literatury a pramenů: 61

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 11

Počet internetových odkazů: 0

Vedoucí práce: Mgr. Jan Jakub Zlámaný

Rok dokončení práce: 2009

Posudek vedoucího práce

V Praze dne 22.9. 2009

Jméno studenta: Bc. Kristina Kolářová

Název práce: Užívání drog mezi středoškolskými studenty v Praze

Téma a formální struktura práce:

Předkládaná práce je zaměřena na problematiku užívání drog u středoškolských studentů. Zkoumala užívání drog u náctiletých v závislosti na dalších proměnných jako jsou osobnostní charakteristiky, vliv vrstevnické skupiny a představ dětí o jejich budoucnosti. Základní otázkou výzkumu bylo, jak ty to proměnné ovlivňují vztah studentů k drogám? **Téma je zvoleno, vzhledem ke studovanému oboru velmi vhodně. Pohybuje se na hranici oborů sociální práce, psychologie, komunikace, sociologie a psychoterapie.**

Práce obsahuje 107 str. a 91 str. příloh, čímž překračuje nároky na diplomovou práci. **Čerpá ze 61 tuzemských a 11 zahraničních zdrojů literatury.**

Práci kolegyně strukturovala do deseti kapitol. Teoretickou část tvoří šest kapitol (1-6). První kapitolu věnovala vymezení všech užívaných pojmů. Ve druhé kapitole se autorka zabývá psychologickými aspekty provázející období adolescence. Třetí kapitola je zaměřena na rizikové chování v adolescenci. Čtvrtá se zabývá problematikou užívání drog. V páté kapitole se autorka zmiňuje o rizikových faktorech užívání návykových látek. V šesté kapitole se zabývá primární prevencí a její efektivitou.

Výzkumnou část práce tvoří tři kapitoly (7-10). V těchto kapitolách se kolegyně zaměřuje na prezentaci svého výzkumu KAUDSS 2009 (Konzumace alkoholu a drog u středoškolské mládeže), který provedla se svou kolegyní Bc. Petrou Formánkovou. Kolegyně formuluje 10 hypotéz, které ověřuje za **pomocí dotazníku vlastní konstrukce** u 179 respondentů vybraných na základě náhodného výběru v různých typech škol. **Sebraná data zpracovává za pomoci statistického programu SPSS. Výsledky jsou zpracovány přehledně (v tabulkách a grafech) a celkově je výzkum zpracován velmi precizně. Ocenit musíme, že hypotézy byly bohatě diskutovány na základě předcházejících výzkumů, dotazník byl pilotován v rámci předvýzkumu.**

Připomínky: Jediný nedostatek spatřuji v přílišné délce práce.

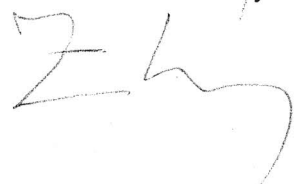
Otázka k obhajobě: Jak si autorka vysvětluje takový nárůst konzumace tzv. „měkkých drog“ u středoškolské mládeže. V konzumaci marihuany jsme na prvních místech v EU, může autorka na základě svého výzkumu nějak komentovat tento fakt?

Obsahová stránka:

Kolegyně prokázala schopnost kombinovat poznatky z více oborů a systematicky pracovat s odbornou literaturou. Autorka aplikovala bio-psycho-sociální-spirituální přístup k problému drogových závislostí. V empirické části kolegyně prokázala, že je schopná používat kvantitativní metodologii a naplnit kritéria seriózního sociologického výzkumu. **Ocenit musíme i přínos výzkumu, kde autorka verifikovala svojí hypotézu, že nadměrné užívání konopných drog má souvislost s nižším zaujetím pro studovanou školu i s poklesem životní spokojenosti a sebepřijetí.**

Závěr: Hodnotím práci jako velmi zdařilou a navrhuji ji připustit k obhajobě.

Mgr. Jan Jakub Zlámaný

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno studenta: Bc.Kristina Kolářová
Název práce: Užívání drog mezi středoškolskými studenty v Praze
Studijní program / stud. obor: _____
Vedoucí práce: Mgr.J.J.Zlámaný
Oponent: dr.J.Toman

1. Rozsah práce

- 1.1 Počet stran celkem 198
1.2 Počet stran hlavní textové 107
1.3 Počet stran příloh 91
1.4 Počet titulů uvedených v seznamu pramenů 72

2. Formální a jazykové požadavky

	1	2	3	4	5
2.1 Jazyková úroveň (přesnost formulací, práce s odborným jazykem, formulace závěrů práce)	☐	☒	☐	☐	☐
2.2 Práce s prameny a odbornou literaturou (citace, dodržení normy ČSN ISO 690, teoretické zázemí autora)	☐	☐	☒	☐	☐
2.3 Úroveň formálního zpracování (členění práce, průvodní a poznámkový aparát, přílohy, grafika atd.)	☒	☐	☐	☐	☐

3. Metodika práce

	1	2	3	4	5
3.1 Adekvátnost použitých metod práce	☒	☐	☐	☐	☐
3.2 Vyváženost a funkčnost teoretické a praktické části	☒	☐	☐	☐	☐
3.3 Využití empirických výzkumných metod	ANO				
3.4 Využití praktických zkušeností	ANO				

4. Splnění zadání a přínos práce

	1	2	3	4	5
4.1 Přístup autora k řešení zadané problematiky (iniciativa, samostatnost, komunikace s vedoucím práce atd.)	☐	☐	☐	☐	☐
4.2 Splnění cílů práce	☒	☐	☐	☐	☐
4.3 Dosažené výsledky, odborný přínos a využitelnost práce	☐	☒	☐	☐	☐
4.4 Prezentace závěrů	☐	☒	☐	☐	☐

Připomínky a otázky a náměty k diskuzi při obhajobě

1. Proč je v práci věnována větší pozornost "konopným drogám", jaký je metodologický záměr?
2. Vytváření vlastního metodického nástroje - dotazníku, je velmi náročná. S jakými potížemi se autorka setkala?

Celkové hodnocení práce

Slovní hodnocení celkové úrovně a přínos práce

- U literatury starší 20ti let (v přímé i zprostředkované citaci) je potřeba respektovat dynamiku problému
 - Pro daný účel členění na legální a nelegální je poněkud nešťastné (str.25) přinejmenším jsou "legální" pro zkoumaný soubor nelegální.
 - Přes všechno úsilí v metodologii nelze z textu vyčíst statistické vlastnosti šetření
 - Nejsou zřetelné hranice mezi citací a parafrází
 - Termín "nadměrné užívání" poněkud komplikuje diskusi v oblasti úzus-misúzus
 - Velmi široký záměr práce, mnoho nediferencovaných proměnných různé korelace u souboru, který není důsledně vymezen (např. "středoškolský" - je z pohledu vývoje a zrání, v psychosociálních souvislostech široký) - to vše předem limituje vlastnosti šetření.
- Autorka prokázala schopnost práce s odbornou literaturou, práce s empirickými daty.

2 Doporučení práce k obhajobě:

DOPORUČUJI

3 Navrhovaná klasifikace

dle klasifikační stupnice:

1	2	3	4
výborně	velmi dobře	dobře	neprospěl/a

Praha, dne _____

Podpis: _____

